

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра української мови і літератури

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Для напрямку/спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Філологія (Українська мова та література)

Автор:

доцент кафедри української мови
і літератури Гурдуз А. І.

Затверджено на засіданні кафедри від «29» серпня 2018 р.

Миколаїв – 2018

Зміст навчально-методичного комплексу

1. Титульна сторінка.
2. Зміст НМК.
3. Витяги з ОКХ, ОПП спеціальності.
4. Навчальна програма дисципліни (*знаходиться в окремій папці 21.1-06*).
5. Робоча навчальна програма дисципліни (*знаходиться в окремій папці 21.1-07*).
6. Програми навчальної, технологічної і професійної практик (*не передбачено навчальним планом*).
7. Засоби діагностики навчальних досягнень студентів.
8. Навчальні-наочні посібники, технічні засоби навчання тощо (*навчально-методичні рекомендації та вказівки до самостійної роботи студентів „Історія світової літератури” (Миколаїв, 2017. – 78 с.) знаходиться в окремій папці 21.1-15*).
9. Конспект лекцій з дисципліни.
10. Комплекс контрольних робіт (ККР) для визначення залишкових знань з дисципліни, завдань для контрольних робіт.
11. Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять.
12. Завдання на курсові та дипломні проекти (*не передбачено навчальним планом*).
13. Контрольні завдання до практичних занять, завдання для заліків.
14. Питання до екзаменаційних білетів, екзаменаційні білети (*навчальним планом передбачено залік*).
15. Методичні рекомендації та розробки викладача (*навчально-методичні рекомендації та вказівки до самостійної роботи студентів „Історія світової літератури” (Миколаїв, 2017. – 78 с.) знаходиться в окремій папці 21.1-15*).
16. Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів (зокрема, банк тестів, теми рефератів, глосарій).
17. Методичні матеріали щодо виконання контрольних робіт для заочної форми навчання (*не передбачено навчальним планом*).
18. Інші матеріали: Концепція курсу.

Список рекомендованої літератури до дисципліни.

Витяг з ОПП

Програма навчальної дисципліни складається з 3 кредитів:

Кредит 1. Література Давньої Греції

Тема 1. Долітературний період давньогрецької літератури. Гомерівський період.

Джерела вивчення міфу. Значення терміна «міф». Періодизація давньогрецької міфології. Характерні особливості міфів: фетишизм, анімізм, метаморфізм. Старше покоління богів. Міфи про походження світу. Олімпійські боги. Культ героїв. Три етапи героїзму (етап Геракла, етап Одиссея, етап Персея). Міф як світоглядно-естетичний феномен.

Поєми «Іліада» та «Одіссея» Гомера

Троя міфологічна і реальна. Ідейний зміст поеми «Іліада». Система образів поеми «Іліада».

Сюжет «Одиссеї». Стиль гомерівських поем. Народність Гомера.

Трагедія «Прометей закутий» Есхіла як зразок античної драматургії

Театр і трагедія у часи Есхіла. Віхи життя і творчості Есхіла. Ідейно-художній аналіз трагедії. Новаторство Есхіла.

Образ Прометея у творчості Й. В. Гете, Дж. Г. Байрона, П. Б. Шеллі та в українській поезії (А. Малишко, М. Рильський, П. Тичина).

Софокл – автор трагедії «Едіп-цар»

Віхи життя і творчості Софокла. Трагічна концепція людини в трагедіях «Антигона» та «Едіп-цар». Проблематика трагедії «Едіп-цар». Гуманістичне переосмислення міфу про Едіпа в трагедії Софокла. Роль композиційних засобів у розкритті образів та основної ідеї твору.

Місце трагедії Софокла у світовім мистецтві.

Кредит 2. Театр у Давній Греції

Тема 2. Давньогрецький театр і драматургія. Давня аттична комедія.

Актуальність проблематики комедій Аристофана

Творчий шлях Аристофана. Антивоєнна проблематика п'єс Аристофана. Викриття пороків тогочасного істеблішменту в комедіях «Оси», «Вершники», «Птахи». Історичне значення творчості Аристофана.

Тема 3. Література доби еллінізму та епохи римського панування.

«Порівняльні життєписи» Плутарха та їх історико-літературне значення

Життєпис самого Плутарха. Біографія як жанр грецької літератури. Загальний огляд складу, стилю «Порівняльних життєписів». Образи видатних греків у творі (Александр Македонський, Спартак, Гай Юлій Цезар). Популярність і актуальність ідей Плутарха в пізніші часи: Реформації, XVII, XVIII та XIX століттях.

Кредит 3. Література Давнього Риму

Тема 4. Римська література епохи Республіки. Історико-культурне значення римської літератури. Рання римська література. Творчість Плавта. Лірика Катулла.

Творчість Плавта

Віхи життя і творчості Плавта. Проблематика творів письменника. Пародіювання – улюблений прийом комедіографа. Засоби комічного і сатиричного зображення дійових осіб у комедіях «Скарб», «Хвалькуватий воїн» та «Псевдол».

Тема 5. Римська література доби Імперії. Література часів Августа. Вергілій.

Творчість Горация й Овідія. Антична байка.

Публій Вергілій Марон та його «Енеїда»

Біографія письменника. «Буколіки», «Георгіки». Історія створення, жанр, сюжет, композиція, елліністичний стиль та герої твору. Політичний зміст «Енеїди». Риси протохристиянства в поемі. Світоглядні розбіжності поем «Іліада», «Одіссея» Гомера та «Енеїда» Вергілія (філософія людини, державні цінності, боги і доля, питання провини та відповідальності).

Творчість Горація

Історичні та естетичні передумови формування класицистичного світогляду за часів Принципату. Характеристика філософських та естетичних поглядів Горація. Особливості розробки окремих тем: пошуки внутрішньої свободи; людина і влада; співвідношення індивідуалізму і універсалізму; епікурейство; еротика; природа; міфологія. Погляди Горація на природу мистецтва. Світове значення творчості Горація.

Творчість Овідія

Життєвий та творчий шлях поета. Поема «Метаморфози». Життєва основа, проблематика. Сюжет та композиція «Метаморфоз». Система образів і прийоми їх творення. Порівняльна характеристика філософських та естетичних поглядів Горація та Овідія. Світове значення творчості Овідія.

Біблія та світова література

Біблія: склад, автори, час написання. Протохристиянство і давньоримська література («Енеїда» Вергілія, «До Мельпомени» Горація, традиції сатури, «Золотий осел» Апулея). Теми та образи Старого Заповіту в літературі середньовіччя. Образи Старого і Нового Заповітів в літературі епохи Бароко. Проблема віри та відданості: від Євангелія до творчості поетів-романтиків. Українські видання Святого письма.

Антична байка (творчість Федра і Езопа в порівняльному аспекті)

Байки Езопа: джерела, композиційні особливості, «езопівська мова». Ідейно-художній аналіз байок Езопа: «Вовк та Ягня», «Крук і Лисиця», «Хліборобові діти», «Хлібороб і Змія», «Мурашка і Цикада». «Езопівські» та оригінальні байки Федра. Джерела байок Федра «Сократ і Раб», «Помпей і Воїн», «Про Тіберія Цезаря і його Прислужника», «Симонід, врятований богами». Образ Езопа в байках Федра. Традиції «езопівської байки» у світовій та українській літературі.

Витяг з ОКХ

Бакалавр повинен *знати*:

складові літературного процесу загалом і конкретно матеріал історії літератури періоду античності, визначальні явища і жанри цього періоду.

Бакалавр повинен *уміти*: аналізувати твори в єдності їх змісту й художньої форми, володіти літературознавчою термінологією.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває відповідними компетентностями:

I. Фахові:

- знати складові літературного процесу античності, визначальні явища і жанри цього мистецького періоду;
- визначати риси поетики творів античності; теоретичні аспекти функціонування відповідної термінології, наводити приклади втілення в конкретних художніх текстах;
- висловлювати особисте ставлення до проблем, що порушуються в художніх творах, аргументувати свою точку зору прикладами і цитатами з текстів; пояснювати соціоісторичні, культурно-філософські та естетичні чинники розвитку художньої літератури;
- знати термінологічний апарат навчальної дисципліни;
- володіти навичками аналізу літературних творів у єдності змісту та форми;
- знати закономірності пошуків засобів художньої виразності, естетичних орієнтирів доби;
- уміти встановлювати співвідношення загальних явищ літературного процесу зі специфікою окремих видів та жанрів;
- уміти проводити міжлітературні та міжмистецькі паралелі;
- виявляти риси взаємовпливу у світовому літературно-мистецькому процесі;
- використовувати навички літературознавчого аналізу різних типів;
- здійснювати аналіз та інтерпретацію художніх творів з використанням опанованого теоретичного матеріалу;
- уміти виконувати самостійні творчі роботи, застосовувати набуті знання;
- удосконалювати уявлення про оригінальну художню творчість та протилежні їй вияви;
- виявляти характерні ознаки запозичення, наслідування і моделі власного шляху письменників.

II. Загальнопредметні:

- володіти етичними та правовими нормами організації навчально-виховного процесу під час навчання предмета літератури;
- мати належний рівень знань з історії й теорії світової культури й літератури;
- вміти застосовувати набуті під час вивчення навчальної дисципліни знання, вміння і навички у практиці шкільного викладання літератури;
- мати навички наукової організації праці і застосовувати їх у практичній діяльності;
- уміти працювати з довідковими джерелами, базами даних різного типу, здійснювати загальнонауковий пошук, аналіз першоджерел;
- мати розвинений художньо-естетичний смак;
- усвідомлювати зв'язок літератури з життєвою дійсністю;
- використовувати здобуті знання на практиці при проведенні прес-конференцій, «круглих столів», «літературних віталень», презентацій книг тощо;
- уміти творчо застосовувати набуті знання під час проходження шкільної практики;
- мати вміння наукової організації педагогічної праці.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Кафедра української мови і літератури

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____

Н. І. Василькова

5 вересня 2018 р.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Ступінь бакалавра

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

спеціальність 014 «Середня освіта»

014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

освітня програма Українська мова та література;

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

спеціальність 035 «Філологія»

035.01 українська мова та література

освітня програма Українська мова і література

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Гурдуз Андрій Іванович, доцент кафедри української мови і літератури, кандидат філологічних наук, доцент

Програму схвалено на засіданні кафедри української мови і літератури
Протокол від “29” серпня 2018 року № 1

Завідувач кафедри
української мови і літератури _____ (Філатова О. С.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол від «05» вересня 2018 року
Голова навчально-методичної комісії університету _____ Василькова Н. І.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни „Історія світової літератури” складена Гурдузом А. І. відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальностей 014.01 Середня освіта (Українська мова і література); 035 «Філологія» 035.01 українська мова та література.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є своєрідність літературного процесу періоду античності, його особливості, репрезентативні літературні твори митців указанного періоду.

Міждисциплінарні зв'язки: комплекс літературознавчих і мовознавчих дисциплін, історія, етнографія, психологія, філософія.

Програма навчальної дисципліни складається з таких кредитів:

Кредит 1. Література Давньої Греції

Кредит 2. Театр у Давній Греції

Кредит 3. Література Давнього Риму

1. Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Історія світової літератури» є ознайомити студентів з найвагомішими творчими здобутками і тенденціями розвитку літературного процесу античності; законами естетики і поетики названого мистецького періоду, акцентуючи увагу на аспектах традиції й новаторства, міжлітературних зв'язках; посилювати акцент щодо питань розвитку художньої свідомості, майстерності, естетичного і морального потенціалу літератури античності, рецепції її мистецьких набутків вітчизняною культурно-літературною системою;

виховання у студентів почуття власної гідності, потреби в читанні, інтерес до художнього слова, формування формування естетичних смаків, високої загальної та читацької культури.

1.2. Завдання:

- ознайомити студентів з найвагомішими творчими здобутками літератури періоду античності;
- закріпити знання літературознавчих понять;
- розкрити характерні особливості індивідуального стилю митців;
- вдосконалювати вміння студентів аналізувати й зіставляти художні твори та явища всього жанрово-видового спектру;
- підвищувати рівень знань студентів зі світової культури і літератури вказаного періоду;
- забезпечити максимально повне володіння студентами фактичним матеріалом з курсу, а також їх термінологічну грамотність;
- спрямовувати увагу на ознайомлення з кращими зразками перекладів античних творів українською мовою;
- формувати вміння та навички практики наукової роботи студентів під час виконання ними рефератів і доповідей з питань, відведених на самостійне опрацювання, тощо;
- розвивати художній смак і творчу уяву студентів.

Передумови для вивчення дисципліни: обізнаність із предметною галуззю та розуміння професійної діяльності; вміння здійснювати аналіз зарубіжних художніх творів жанро-видового спектру, оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом літературознавства. Курсу «Історія світової літератури» властиві зв'язки з теоретичними та спеціальними теоретичними курсами загального фундаментального та професійного циклу – «Методологія та організація наукових досліджень», «Історія української літератури», «Теорія літератури».

— Робоча програма навчальної дисципліни складається з 3-х кредитів.

Результати навчання:

- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

- уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом літературознавства; здійснювати літературознавчий аналіз художніх творів світової літератури;
- здатність демонструвати знання сучасної наукової парадигми в галузі філології та динаміки її розвитку;
- здатність проведення досліджень на належному рівні.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими *компетентностями*:

I. Загальні компетентності:

1. Здатність до навчання.
2. Здатність працювати самостійно, готовність удосконалювати й розвивати свій інтелектуальний та загальнокультурний рівень.
3. Здатність до аналізу і синтезу.
4. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
5. Здатність застосовувати знання на практиці.

II. Фахові компетентності:

- Знання складові літературного процесу античності, визначальні явища і жанри цього мистецького періоду.
- Здатність визначати риси поезики творів античності; теоретичні аспекти функціонування відповідної термінології, наводити приклади втілення в конкретних художніх текстах.
- Уміння висловлювати особисте ставлення до проблем, що порушуються в художніх творах, аргументувати свою точку зору прикладами і цитатами з текстів; пояснювати соціоісторичні, культурно-філософські та естетичні чинники розвитку художньої літератури.
- Знання термінологічний апарат навчальної дисципліни.
- Володіння навичками аналізу літературних творів у єдності змісту та форми.
- Знання закономірності пошуків засобів художньої виразності, естетичних орієнтирів доби.
- Уміння встановлювати співвідношення загальних явищ літературного процесу зі специфікою окремих видів та жанрів.
- Уміння проводити міжлітературні та міжмистецькі паралелі.
- Здатність виявляти риси взаємовпливу у світовому літературно-мистецькому процесі.
- Уміння використовувати навички літературознавчого аналізу різних типів.
- Здатність здійснювати аналіз та інтерпретацію художніх творів з використанням опанованого теоретичного матеріалу.
- Уміння виконувати самостійні творчі роботи, застосовувати набуті знання.
- Здатність удосконалювати уявлення про оригінальну художню творчість та протилежні їй вияви.
- Уміння виявляти характерні ознаки запозичення, наслідування і моделі власного шляху письменників.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин / 3 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Кредит 1. Література Давньої Греції

Тема 1. Долітературний період давньогрецької літератури. Гомерівський період.

Джерела вивчення міфу. Значення терміна «міф». Періодизація давньогрецької міфології. Характерні особливості міфів: фетишизм, анімізм, метаморфізм. Старше покоління богів. Міфи про походження світу. Олімпійські боги. Культ героїв. Три етапи героїзму (етап Геракла, етап Одиссея, етап Персея). Міф як світоглядно-естетичний феномен.

Поєми «Іліада» та «Одіссея» Гомера

Троя міфологічна і реальна. Ідейний зміст поеми «Іліада». Система образів поеми «Іліада».

Сюжет «Одіссеї». Стиль гомерівських поем. Народність Гомера.

Трагедія «Прометей закутий» Есхіла як зразок античної драматургії

Театр і трагедія у часи Есхіла. Віхи життя і творчості Есхіла. Ідейно-художній аналіз трагедії. Новаторство Есхіла.

Образ Прометея у творчості Й. В. Гете, Дж. Г. Байрона, П. Б. Шеллі та в українській поезії (А. Малишко, М. Рильський, П. Тичина).

Софокл – автор трагедії «Едип-цар»

Віхи життя і творчості Софокла. Трагічна концепція людини в трагедіях «Антигона» та «Едип-цар». Проблематика трагедії «Едип-цар». Гуманістичне переосмислення міфу про Едіпа в трагедії Софокла. Роль композиційних засобів у розкритті образів та основної ідеї твору.

Місце трагедії Софокла у світовім мистецтві.

Кредит 2. Театр у Давній Греції

Тема 2. Давньогрецький театр і драматургія. Давня аттична комедія.

Актуальність проблематики комедій Аристофана

Творчий шлях Аристофана. Антивоєнна проблематика п'єс Аристофана. Викриття пороків тогочасного істеблішменту в комедіях «Оси», «Вершники», «Птахи». Історичне значення творчості Аристофана.

Тема 3. Література доби еллінізму та епохи римського панування.

«Порівняльні життєписи» Плутарха та їх історико-літературне значення

Життєпис самого Плутарха. Біографія як жанр грецької літератури. Загальний огляд складу, стилю «Порівняльних життєписів». Образи видатних греків у творі (Александр Македонський, Спартак, Гай Юлій Цезар). Популярність і актуальність ідей Плутарха в пізніші часи: Реформації, XVII, XVIII та XIX століттях.

Кредит 3. Література Давнього Риму

Тема 4. Римська література епохи Республіки. Історико-культурне значення римської літератури. Рання римська література. Творчість Плавта. Лірика Катулла.

Творчість Плавта

Віхи життя і творчості Плавта. Проблематика творів письменника. Пародіювання – улюблений прийом комедіографа. Засоби комічного і сатиричного зображення дійових осіб у комедіях «Скарб», «Хвалькуватий воїн» та «Псевдол».

Тема 5. Римська література доби Імперії. Література часів Августа. Вергілій.

Творчість Горація й Овідія. Антична байка.

Публій Вергілій Марон та його «Енеїда»

Біографія письменника. «Буколіки», «Георгіки». Історія створення, жанр, сюжет, композиція, елліністичний стиль та герої твору. Політичний зміст «Енеїди». Риси протохристиянства в поемі. Світоглядні розбіжності поем «Іліада», «Одіссея» Гомера та «Енеїда» Вергілія (філософія людини, державні цінності, боги і доля, питання провини та відповідальності).

Творчість Горація

Історичні та естетичні передумови формування класицистичного світогляду за часів Принципату. Характеристика філософських та естетичних поглядів Горація. Особливості розробки окремих тем: пошуки внутрішньої свободи; людина і влада; співвідношення індивідуалізму і універсалізму; епікурейство; еротика; природа; міфологія. Погляди Горація на природу мистецтва. Світове значення творчості Горація.

Творчість Овідія

Життєвий та творчий шлях поета. Поема «Метаморфози». Життєва основа, проблематика. Сюжет та композиція «Метаморфоз». Система образів і прийоми їх творення. Порівняльна характеристика філософських та естетичних поглядів Горація та Овідія. Світове значення творчості Овідія.

Біблія та світова література

Біблія: склад, автори, час написання. Протохристиянство і давньоримська література («Енеїда» Вергілія, «До Мельпомени» Горация, традиції сатури, «Золотий осел» Апулея). Теми та образи Старого Заповіту в літературі середньовіччя. Образи Старого і Нового Заповітів в літературі епохи Бароко. Проблема віри та відданості: від Євангелія до творчості поетів-романтиків. Українські видання Святого письма.

Антична байка (творчість Федра і Езопа в порівняльному аспекті)

Байки Езопа: джерела, композиційні особливості, «езопівська мова». Ідейно-художній аналіз байок Езопа: «Вовк та ягня», «Крук і Лисиця», «Хліборобові діти», «Хлібороб і Змія», «Мурашка і Цикада». «Езопівські» та оригінальні байки Федра. Джерела байок Федра «Сократ і Раб», «Помпей і Воїн», «Про Тіберія Цезаря і його Прислужника», «Сімонід, врятований богами». Образ Езопа в байках Федра. Традиції «езопівської байки» у світовій та українській літературі.

3. Рекомендована література

Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс „Історія світової літератури”. URL : <https://mnu.mk.ua/course/index.php?categoryid=257> .
2. Гурдуз А.І. Античний міф очима Кортасара і Борхеса (на матеріалі творів „Царі” і „Дім Астеріона”) // Зарубіжна література в школах України. – Київ, 2007. – № 8. – С. 41-43.
3. Гурдуз А.І. Літературна мінотавріана ХХ - початку ХХІ ст. // Зарубіжна література в школах України. – Київ, 2009. – № 1. – С. 13-17; № 6. – С. 51-56.

Базова

1. Пащенко В.І., Пащенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с. (8 прим. у бібл.).
2. Підлісна Г.Н. Антична література. Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1992. – 255 с. (15 прим. у бібл.).
3. Антична література: Хрестоматія. – К.: ЦНЛ, 2006. – 956 с.
4. Арістотель. Поетика / Арістотель ; пер. Й. Кобів і Ю. Мушак // Античні поетики. Арістотель. Поетика. Псевдо-Лонгін. Про високе. Гораций. Про поетичне мистецтво. – К. : Грамота, 2007. – С. 27–64.
5. Грейвс Р. Мифы древней Греции / Р. Грейвс ; пер. с англ. К.П. Лукьяненко ; под ред. и с послесл. А.А. Тахо-Годи. – М. : Прогресс, 1992. – 624 с.
6. Ковбасенко Ю. І. Антична література: навч. посіб. – 2-ге вид., розшир. та доповн. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012.
7. Кун М.А. Легенди і міфи Стародавньої Греції. – К.: Мистецтво, 1996. – 480 с.
8. Лісовий І. Античний світ у термінах, іменах і назвах. – К., 1988.
9. Мегела І.П. Історія римської літератури : моногр. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 320 с.
10. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.
11. Прокаєв Ф.І., Кучинський Б.В., Булаховська Ю.Л., Долганов І.В. Зарубіжна література ранніх епох. – К.: Вища школа, 1994. – 405 с.

Допоміжна

Наукова та методична література

1. Антична література : довідник / за ред. С.В.Семчинського. – К. : Либідь, 1993.
2. Боннар А. Греческая цивилизация : в 2 т. – Ростов-на-Дону, 1994. – 448 с.
3. Виндельбанд В. Платон / В. Виндельбанд. – К. : Дніпро, 1993. – 176 с.
4. Геродот. Історії в дев'яти книгах / Геродот ; пер., передм. та прим. А.О.Білецького. – К. : Наукова думка, 1996. – 574 с.
5. Гиленсон Б.А. Античная литература. Древний Рим. – М., 2001.
6. Голан А. Миф и символ. – М.: Русслит, 1993. – 375 с.

7. Голосовкер Я.Э. Логика мифа. – М.: Наука, 1987. – 217 с.
8. Давньогрецька трагедія. – К.: Дніпро, 1981. – 232 с.
9. Давня римська література : в 2 кн. – К.: Грамота, 2000. – 472 с.
10. Давня римська поезія в українських перекладах і переспівах. – Л.: Світ, 2000. – 328 с.
11. Золоте руно. Зібрання перекладів античних поетів. – К.: Веселка, 1985.
12. Княжинський Ю. Нарис історії римської літератури. – Мюнхен, 1961. – 271 с.
13. Корж Н.Г., Луцька Ф.Й. Из скарбниці античної мудрості. – К., 1988.
14. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Итоги тысячелетнего развития / А.Ф.Лосев. – М.: Фолио, 2000. – Кн. 1. – 830 с.
15. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. – М., 1991.
16. Мегела І. Елліністична поезія. Антологія. – К.: Видавець Карпенко В.П., 2007. – 380 с.
17. Мегела І., Левко О. Давньогрецька класична лірика. Антологія. – К.: Арістей, 2006. – 400 с.
18. Мегела І. У світі вічних образів. – К.: Видавець Карпенко В.М., 2008. – 392 с.
19. Мелетинский Е.М. Поэтика мифа. – М., 1995.
20. Микитенко Ю. Антична спадщина і становлення нової української літератури. – К., 1991.
21. Морева-Вулих Н.В. Римский классицизм: творчество Вергилия, лирика Горация / Н. В. Морева-Вулих. – СПб.: Акад. проект, 2000. – 270 с.
22. Найдыш В. Философия мифологии: От античности до эпохи романтизма. – М.: Гардарики, 2002. – 554 с.
23. Нямцу А. Миф. Легенда. Литература: (теоретические аспекты функционирования) : моногр. – Черновцы: Рута, 2007. – 520 с.
24. Підлісна Г.Н. Світ античної літератури. – К.: Наукова думка, 1989. – 168 с.
25. Радциг С.И. История древнегреческой литературы. – М., 1982.
26. Содомора А. Дві барви часу Публія Овідія Назона / А. Содомора // Овідій. Любовні елегії. Мистецтво кохання. Скорботні елегії / Овідій ; пер. з лат., передм. і комент. А. Содомори. – К.: Основи, 1999. – С. 5–29.
27. Содомора А. Жива античність / А. Содомора. – Львів : Срібне слово, 2008. – 181 с.
28. Содомора А. Співець одвічних перевтілень / А. Содомора // Публій Овідій Назон. Метаморфози / Публій Овідій Назон пер. з лат., передм. та прим. А.Содомори. – К.: Дніпро, 1985. – С. 5–14.
29. Содомора А. Драматургічна майстерність Есхіла / А. Содомора // Есхіл. Трагедії / Есхіл. – К.: Дніпро, 1990. – С. 5–20.
30. Содомора А. У ритмах елегійного двовірша / А. Содомора // Римська елегія. Галл. Тібул. Проперцій. Овідій / пер. з лат. А.Содомора. – Львів : Літопис, 2009. – С. 7–34.
31. Сулима В. Біблія і українська література. – К.: Освіта, 1998. – С. 183-219, 224-232.
32. Турган О.Д. Українська література кінця ХІХ - початку ХХ ст. і античність: (Шляхи сприйняття і засвоєння) / НАН України. Ін-т л-ри ім. Т.Г.Шевченка. – К., 1995. – 175 с.
33. Шалагінов Б.Б. Зарубіжна література: Від античності до початку ХІХ ст.: Іст.-естет. нарис. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2007. – 360 с.
34. Шанін Ю.В. Міфи і люди Олімпії. – К., 1980.
35. Шах-Майстренко М.І. Шевченко і антична література / М.І. Шах-Майстренко. – К.: Фахівець, 1999. – 293 с.

Довідкова література

1. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – 636 с.
2. Лесин В. М. Словник літературознавчих термінів / В. М. Лесин, О. С. Полинець. – К.: Рад. шк., 1971. – 486 с.
3. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / [авт.-уклад. Ю. І.Ковалів]. – Т.1. – К.: Академія, 2007. – 608 с.
4. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / [авт.-уклад. Ю. І.Ковалів]. – Т. 2. – К.: Академія, 2007. – 624 с.

Електронні ресурси

- Електронна бібліотека «Джерело»: <http://ukrlib.com>
- Бібліотека українського центру: <http://ukrcenter.com>
- Національна бібліотека України з віртуальною бібліографічною довідкою:

<http://chl.kiev.ua>

- Сайт <http://philolog.in.ua>

Інформаційні ресурси

1. Посилання на сайти викладача: <https://mnu.mk.ua/course/index.php?categoryid=257> .
 - Пашенко В.І., Пашенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с. (8 прим. у бібл.).
 - Підлісна Г.Н. Антична література. Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1992. – 255 с. (15 прим. у бібл.).
2. Електронні підручники, статті:
 - Електронна бібліотека «Джерело»: <http://ukrlib.com>
 - Бібліотека українського центру: <http://ukrcenter.com>
 - Національна бібліотека України з віртуальною бібліографічною довідкою: <http://chl.kiev.ua>
 - Сайт <http://philolog.in.ua>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

5. Засоби діагностики успішності навчання:

виконання усних / письмових / комбінованих, тестових завдань; проведення контрольної роботи (КР); написання повідомлень, рефератів тощо.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Кафедра української мови і літератури

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ Н. І. Василькова
5 вересня 2018 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Ступінь бакалавра

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

спеціальність 014 «Середня освіта»

014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

освітня програма Українська мова та література;

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

спеціальність 035 «Філологія»

035.01 українська мова та література

освітня програма Українська мова і література

2017–2018 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія світової літератури» для студентів спеціальностей 014 Середня освіта, 035 Філологія, шифр спеціальностей 014.01 Середня освіта (Українська мова і література). Редагування освітніх видань; Мова і література (англійська); 035.01 Філологія (Українська мова та література).

Розробник: Гурдуз Андрій Іванович, доцент кафедри української мови і літератури, кандидат філологічних наук, доцент _____ (Гурдуз А. І.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри української мови і літератури

Протокол № 1 від «28» серпня 2017 р.

Завідувач кафедри _____ (Філатова О. С.)

«28» серпня 2017 р.

Опис навчальної дисципліни

1.1. Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, освітньо-кваліфікаційний рівень (ступінь)	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка; 03 Гуманітарні науки	Нормативна	
	Спеціальність 014 «Середня освіта»; 035 «Філологія»		
Індивідуальне науково-дослідне завдання – реферат, аналіз художніх творів	014.01 Середня освіта (Українська мова і література); 035.01 українська мова та література	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90		1	
		Семестр	
		1	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 8	Ступінь бакалавра	Лекції	
		10	
		Практичні, семінарські	
		20	
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		60	
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить: для денної форми навчання – 90 год.: 30 год. – аудиторні заняття, 60 год. – самостійна робота (33,3% / 76,7%).

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання

Мета курсу: ознайомити студентів з найвагомішими творчими здобутками і тенденціями розвитку літературного процесу античності; законами естетики і поетики названого мистецького періоду, акцентуючи увагу на аспектах традиції й новаторства, міжлітературних зв'язках; посилювати акцент щодо питань розвитку художньої свідомості, майстерності, естетичного і морального потенціалу літератури античності, рецепції її мистецьких набутків вітчизняною культурно-літературною системою;

виховання у студентів почуття власної гідності, потреби в читанні, інтерес до художнього слова, формування естетичних смаків, високої загальної та читацької культури.

Завдання курсу:

- ознайомити студентів з найвагомішими творчими здобутками літератури періоду античності;
- закріпити знання літературознавчих понять;
- розкрити характерні особливості індивідуального стилю митців;
- вдосконалювати вміння студентів аналізувати й зіставляти художні твори та явища всього жанрово-видового спектру;
- підвищувати рівень знань студентів із світової культури і літератури вказаного періоду;
- забезпечити максимально повне володіння студентами фактичним матеріалом з курсу, а також їх термінологічну грамотність;
- спрямовувати увагу на ознайомлення з кращими зразками перекладів творів світового письменства українською мовою та з творчістю майстрів художнього перекладу;
- формувати вміння та навички практики наукової роботи студентів під час виконання ними рефератів і доповідей з питань, відведених на самостійне опрацювання, тощо;
- розвивати художній смак і творчу уяву студентів.

Передумови для вивчення дисципліни: обізнаність із предметною галуззю та розуміння професійної діяльності; вміння здійснювати аналіз зарубіжних художніх творів жанро-видового спектру, оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом літературознавства. Курсу «Історія світової літератури» властиві зв'язки з теоретичними та спеціальними теоретичними курсами загального фундаментального та професійного циклу – «Методологія та організація наукових досліджень», «Історія української літератури», «Теорія літератури».

— Робоча програма навчальної дисципліни складається з 3-х кредитів.

Результати навчання:

- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- уміння оперувати сучасним категоріально-термінологічним апаратом літературознавства; здійснювати літературознавчий аналіз художніх творів світової літератури;
- здатність демонструвати знання сучасної наукової парадигми в галузі філології та динаміки її розвитку;
- здатність проведення досліджень на належному рівні.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими *компетентностями*:

I. Загальні компетентності:

- Здатність до навчання.
- Здатність працювати самостійно, готовність удосконалювати й розвивати свій інтелектуальний та загальнокультурний рівень.
- Здатність до аналізу і синтезу.
- Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- Здатність застосовувати знання на практиці.

II. Фахові компетентності:

- Знання складові літературного процесу античності, визначальні явища і жанри цього мистецького періоду.
- Здатність визначати риси поетики творів античності; теоретичні аспекти функціонування відповідної термінології, наводити приклади втілення в конкретних художніх текстах.
- Уміння висловлювати особисте ставлення до проблем, що порушуються в художніх творах, аргументувати свою точку зору прикладами і цитатами з текстів; пояснювати соціоісторичні, культурно-філософські та естетичні чинники розвитку художньої літератури.
- Знання термінологічний апарат навчальної дисципліни.
- Володіння навичками аналізу літературних творів у єдності змісту та форми.
- Знання закономірності пошуків засобів художньої виразності, естетичних орієнтирів доби.
- Уміння встановлювати співвідношення загальних явищ літературного процесу зі специфікою окремих видів та жанрів.
- Уміння проводити міжлітературні та міжмистецькі паралелі.
- Здатність виявляти риси взаємовпливу у світовому літературно-мистецькому процесі.
- Уміння використовувати навички літературознавчого аналізу різних типів.
- Здатність здійснювати аналіз та інтерпретацію художніх творів з використанням опанованого теоретичного матеріалу.
- Уміння виконувати самостійні творчі роботи, застосовувати набуті знання.
- Здатність удосконалювати уявлення про оригінальну художню творчість та протилежні їй вияви.
- Уміння виявляти характерні ознаки запозичення, наслідування і моделі власного шляху письменників.

2. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Література Давньої Греції

Тема 1. Долітературний період давньогрецької літератури. Гомерівський період.

Джерела вивчення міфу. Значення терміна «міф». Періодизація давньогрецької міфології. Характерні особливості міфів: фетишизм, анімізм, метаморфізм. Старше покоління богів. Міфи про походження світу. Олімпійські боги. Культ героїв. Три етапи героїзму (етап Геракла, етап Одиссея, етап Персея). Міф як світоглядно-естетичний феномен.

Поєми «Іліада» та «Одіссея» Гомера

Троя міфологічна і реальна. Ідейний зміст поеми «Іліада». Система образів поеми «Іліада».

Сюжет «Одіссеї». Стиль гомерівських поем. Народність Гомера.

Трагедія «Прометей закутий» Есхіла як зразок античної драматургії

Театр і трагедія у часи Есхіла. Віхи життя і творчості Есхіла. Ідейно-художній аналіз трагедії. Новаторство Есхіла.

Образ Прометея у творчості Й. В. Гете, Дж. Г. Байрона, П. Б. Шеллі та в українській поезії (А. Малишко, М. Рильський, П. Тичина).

Софокл – автор трагедії «Едип-цар»

Віхи життя і творчості Софокла. Трагічна концепція людини в трагедіях «Антигона» та «Едип-цар». Проблематика трагедії «Едип-цар». Гуманістичне переосмислення міфу про Едіпа в трагедії Софокла. Роль композиційних засобів у розкритті образів та основної ідеї твору.

Місце трагедії Софокла у світовім мистецтві.

Кредит 2. Театр у Давній Греції

Тема 2. Давньогрецький театр і драматургія. Давня аттична комедія.

Актуальність проблематики комедій Аристофана

Творчий шлях Аристофана. Антивоєнна проблематика п'єс Аристофана. Викриття пороків тогочасного істеблішменту в комедіях «Оси», «Вершники», «Птахи». Історичне значення творчості Аристофана.

Тема 3. Література доби еллінізму та епохи римського панування.

«Порівняльні життєписи» Плутарха та їх історико-літературне значення

Життєпис самого Плутарха. Біографія як жанр грецької літератури. Загальний огляд складу, стилю «Порівняльних життєписів». Образи видатних греків у творі (Александр Македонський, Спартак, Гай Юлій Цезар). Популярність і актуальність ідей Плутарха в пізніші часи: Реформації, XVII, XVIII та XIX століттях.

Кредит 3. Література Давнього Риму

Тема 4. Римська література епохи Республіки. Історико-культурне значення римської літератури. Рання римська література. Творчість Плавта. Лірика Катулла.

Творчість Плавта

Віхи життя і творчості Плавта. Проблематика творів письменника. Пародіювання – улюблений прийом комедіографа. Засоби комічного і сатиричного зображення дійових осіб у комедіях «Скарб», «Хвалькуватий воїн» та «Псевдол».

Тема 5. Римська література доби Імперії. Література часів Августа. Вергілій.

Творчість Горація й Овідія. Антична байка.

Публій Вергілій Марон та його «Енеїда»

Біографія письменника. «Буколіки», «Георгіки». Історія створення, жанр, сюжет, композиція, елліністичний стиль та герої твору. Політичний зміст «Енеїди». Риси протохристиянства в поемі. Світоглядні розбіжності поем «Іліада», «Одіссея» Гомера та «Енеїда» Вергілія (філософія людини, державні цінності, боги і доля, питання провини та відповідальності).

Творчість Горація

Історичні та естетичні передумови формування класицистичного світогляду за часів Принципату. Характеристика філософських та естетичних поглядів Горація. Особливості розробки окремих тем: пошуки внутрішньої свободи; людина і влада; співвідношення індивідуалізму і універсалізму; епікурейство; еротика; природа; міфологія. Погляди Горація на природу мистецтва. Світове значення творчості Горація.

Творчість Овідія

Життєвий та творчий шлях поета. Поема «Метаморфози». Життєва основа, проблематика. Сюжет та композиція «Метаморфоз». Система образів і прийоми їх творення. Порівняльна характеристика філософських та естетичних поглядів Горація та Овідія. Світове значення творчості Овідія.

Біблія та світова література

Біблія: склад, автори, час написання. Протохристиянство і давньоримська література («Енеїда» Вергілія, «До Мельпомени» Горація, традиції сатури, «Золотий осел» Апулея). Теми та образи Старого Заповіту в літературі середньовіччя. Образи Старого і Нового Заповітів в літературі епохи Бароко. Проблема віри та відданості: від Євангелія до творчості поетів-романтиків. Українські видання Святого письма.

Антична байка (творчість Федра і Езопа в порівняльному аспекті)

Байки Езопа: джерела, композиційні особливості, «езопівська мова». Ідейно-художній аналіз байок Езопа: «Вовк та ягня», «Крук і Лисиця», «Хліборобові діти», «Хлібороб і Змія», «Мурашка і Цикада». «Езопівські» та оригінальні байки Федра. Джерела байок Федра «Сократ і Раб», «Помпей і Воїн», «Про Тіберія Цезаря і його Прислужника», «Сімонід, врятований богами». Образ Езопа в байках Федра. Традиції «езопівської байки» у світовій та українській літературі.

3. Структура навчальної дисципліни Денна форма навчання

Назви кредитів і тем	Кількість годин				
	Усьо- го	у тому числі			
		л	п	конс	ср
1	2	3	4	5	6
Кредит 1. Література Давньої Греції					
Тема 1. Долітературний період давньогрецької літератури. Гомерівський період.	30	4	4		22
Усього за кредит 1	30	4	4		22
Кредит 2. Театр у Давній Греції					
Тема 2. Давньогрецький театр і драматургія. Давня аттична комедія.	15	1	4		10
Тема 3. Література доби еллінізму та епохи римського панування.	15	1	2		12
Усього за кредит 2	30	2	6		22
Кредит 3. Література Давнього Риму					
Тема 4. Римська література епохи Республіки. Історико-культурне значення римської літератури. Рання римська література. Творчість Плавта. Лірика Катулла.	11	1	4		6
Тема 5. Римська література доби Імперії. Література часів Августа. Вергілій. Творчість Горація й Овідія. Антична байка.	19	3	6		10
Усього за кредит 3	30	4	10		16
Усього	90	10	20		60

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Література Давньої Греції.	
1.	Давньогрецька міфологія	2
2.	Поеми «Іліада» й «Одіссея» Гомера.	2
	Кредит 2. Театр у Давній Греції	
3	“Прометей закутий” Есхіла як зразок давньогрецької трагедії.	2
4.	Класична трагедія: Софокл, Еврипід	2
5.	Актуальність проблематики комедій Аристофана	2
	Кредит 3. Література Давнього Риму	
6.	Мистецька майстерність Плавта	2
7.	Творчість Публія Вергілія Марона	2
8.	Творчість Горація	2
9.	Овідій – співець кохання	2
10.	„Матричність” античної байки (Езоп і Федр)	2
	Усього	20

4. Самостійні роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Кредит 1. Література Давньої Греції	
1	Давньогрецький міф: трактування в історії і сучасність (аналітичний огляд визначених питань: письмові відповіді)	8
2	Антична міфологія і театр	6
3	„Ліада” й „Одиссея” Гомера та „Прометей закутий” Есхіла в літературі й мистецтві (аналітичний огляд визначених питань: письмові відповіді; електронний каталог)	8
	Кредит 2. Театр у Давній Греції	
4	Менандр як представник нової аттичної комедії (підготовка доповіді)	6
5	Аристотель – учень Платона (доповідь)	4
6	Давньогрецький роман: особливості проблемно-тематичного комплексу і поетики (аналітичний огляд визначених питань: письмові відповіді)	6
7	Наукова проза Давньої Греції (аналітичний огляд визначених питань: письмові відповіді)	6
	Кредит 3. Література Давнього Риму	
8	Своєрідність творчості Марціала, Ювенала й Апулея (аналітичний огляд визначених питань: письмові відповіді)	4
9	Лірика Катулла (доповідь, поезії напам'ять)	6
10	Еволюція байки (медіапрезентація)	6
	Всього	60

9. Індивідуальні завдання

Реферат, художній аналіз творів різних жанрів, виконання творчих завдань, добір ілюстративного матеріалу.

10. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ЄКТС	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Відповідно розподіл балів, які отримують студенти за 3 крд.

Поточне тестування та самостійна робота			Контрольні роботи	Екзамен	Накопичувальні бали/ Сума
Крд.1	Крд.2	Крд.3	2*50 = 100	120	300/100
27	26	27			

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Оцінка виставляється відповідно до чинного положення за чотирибальною системою, "відмінно", "добре", "задовільно", "незадовільно".

1. "Відмінно".

Студент володіє набутими знаннями та використовує їх для вирішення нової навчальної проблеми. Оцінка „відмінно” передбачає повні відповіді на всі запропоновані в програмі питання з наведенням необхідних теоретико-методологічних передумов, вираженням творчим підходом до вирішення проблеми, зазначенням прикладів, які б ілюстрували відповідний аспект певного питання. Студент виявляє розуміння історико-літературних явищ і процесів; робить аргументовані висновки; характеризує історико-літературні явища і процеси, використовуючи різні джерела інформації. Вміє:

- диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання;
- застосовувати правила, методи, принципи, закони у конкретних ситуаціях;
- аналізувати й оцінювати факти, події та прогнозувати очікувані результати;
- викладати матеріал на папері логічно, послідовно, системно і повно;
- аргументовано висловлювати свої думки, вміти формулювати висновки;
- виявляти творчий підхід до виконання завдань;
- правильно оформити письмову роботу.

2. "Добре".

Студент у достатній мірі оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти, формулює та обґрунтовує нескладні висновки; може дати порівняльну характеристику літературних явищ, дає визначення поняттям; самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки явищ і процесів; може узагальнювати й застосовувати знання, але припускається певних негрубих помилок чи неточностей у відповідях, не ілюструє свої відповіді прикладами. У роботі виконано переважну більшість поставлених завдань (не менш як дві третини), виявлено належні знання, вміння й навички порівняльного вивчення художніх творів.

3. "Задовільно".

Студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу, вміє застосовувати знання у стандартних ситуаціях. Студент самостійно відтворює фактичний матеріал теми; може дати стислу характеристику мовному або літературному явищу (за алгоритмом); правильно вживає літературознавчі терміни. Студент володіє навчальним матеріалом поверхово і фрагментарно.

У роботі виконано не менш як одну третину поставлених завдань, коли студент володіє основами літературознавчого зіставлення і не може на практиці застосувати теоретичні знання, навести приклади обговорюваних у роботі мистецьких явищ і процесів; проводить можливі й переважно (частково) правильні зіставлення творів чи інших явищ міжлітературного процесу і не демонструє при цьому певні теоретичні знання.

4. "Незадовільно".

Студент не володіє навчальним матеріалом, не зміг виконати жодного з поставлених питань, не володіє теоретичними знаннями і практичними вміннями компаративного аналізу художніх творів.

При оцінюванні контрольної роботи враховується обсяг і правильність виконаних завдань:

- а) оцінка «відмінно» ставиться за правильне виконання всіх завдань;
- б) оцінка «добре» ставиться за виконання 75 % усіх завдань;
- в) оцінка «задовільно» ставиться, якщо правильно виконано більше 50% запропонованих завдань;
- г) оцінка «незадовільно» ставиться, якщо завдань виконано менше від 50 %.

Ці оцінки трансформуються в рейтингові бали у такий спосіб:

- “5” – 45-50 балів;
- “4” – 38-44 бали;
- “3” – 25-37 балів;
- “2” – 1-24 балів

9. Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (зокрема есе, реферати), презентації результатів досліджень, тестові завдання, контрольні роботи.

10. Методи навчання

Усний виклад матеріалу, проблемне навчання, робота з підручником та додатковими джерелами, порівняльний аналіз, виразне читання текстів.

12. Рекомендована література

Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс „Історія світової літератури”. URL : <https://mnu.mk.ua/course/index.php?categoryid=257> .
2. Гурдуз А.І. Античний міф очима Кортасара і Борхеса (на матеріалі творів „Царі” і „Дім Астеріона”) // Зарубіжна література в школах України. – Київ, 2007. – № 8. – С. 41-43.
3. Гурдуз А.І. Літературна мінотавріана ХХ - початку ХХІ ст. // Зарубіжна література в школах України. – Київ, 2009. – № 1. – С. 13-17; № 6. – С. 51-56.

Базова

1. Пашенко В.І., Пашенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с. (8 прим. у бібл.).
2. Підлісна Г.Н. Антична література. Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1992. – 255 с. (15 прим. у бібл.).
3. Антична література: Хрестоматія. – К.: ЦНЛ, 2006. – 956 с.
4. Арістотель. Поетика / Арістотель ; пер. Й. Кобів і Ю. Мушак // Античні поетики. Арістотель. Поетика. Псевдо-Лонгін. Про високе. Горацій. Про поетичне мистецтво. – К. : Грамота, 2007. – С. 27–64.
5. Грейвс Р. Мифы древней Греции / Р. Грейвс ; пер. с англ. К.П. Лукьяненко ; под ред. и с послесл. А.А. Тахо-Годи. – М. : Прогресс, 1992. – 624 с.
6. Ковбасенко Ю. І. Антична література: навч. посіб. – 2-ге вид., розшир. та доповн. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012.
7. Кун М.А. Легенди і міфи Стародавньої Греції. – К.: Мистецтво, 1996. – 480 с.
8. Лісовий І. Античний світ у термінах, іменах і назвах. – К., 1988.
9. Мегела І.П. Історія римської літератури : моногр. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 320 с.
10. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. –

К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.

11. Прокаєв Ф.І., Кучинський Б.В., Булаховська Ю.Л., Долганов І.В. Зарубіжна література ранніх епох. – К.: Вища школа, 1994. – 405 с.

Допоміжна

Наукова та методична література

1. Антична література : довідник / за ред. С.В.Семчинського. – К. : Либідь, 1993.
2. Боннар А. Греческая цивилизация : в 2 т. – Ростов-на-Дону, 1994. – 448 с.
3. Виндельбанд В. Платон / В. Виндельбанд. – К. : Дніпро, 1993. – 176 с.
4. Геродот. Історії в дев'яти книгах / Геродот ; пер., передм. та прим. А.О.Білецького. – К. : Наукова думка, 1996. – 574 с.
5. Гиленсон Б.А. Античная литература. Древний Рим. – М., 2001.
6. Голан А. Миф и символ. – М.: Русслит, 1993. – 375 с.
7. Голосовкер Я.Э. Логика мифа. – М.: Наука, 1987. – 217 с.
8. Давньогрецька трагедія. – К.: Дніпро, 1981. – 232 с.
9. Давня римська література : в 2 кн. – К.: Грамота, 2000. – 472 с.
10. Давня римська поезія в українських перекладах і переспівах. – Л.: Світ, 2000. – 328 с.
11. Золоте руно. Зібрання перекладів античних поетів. – К. : Веселка, 1985.
12. Княжинський Ю. Нарис історії римської літератури. – Мюнхен, 1961. – 271 с.
13. Корж Н.Г., Луцька Ф.Й. Из скарбниці античної мудрості. – К., 1988.
14. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Итоги тысячелетнего развития / А.Ф.Лосев. – М. : Фолио, 2000. – Кн. 1. – 830 с.
15. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. – М., 1991.
16. Мегела І. Елліністична поезія. Антологія. – К. : Видавець Карпенко В.П., 2007. – 380 с.
17. Мегела І., Левко О. Давньогрецька класична лірика. Антологія. – К.: Арістей, 2006. – 400 с.
18. Мегела І. У світі вічних образів. – К. : Видавець Карпенко В.М., 2008. – 392 с.
19. Мелетинский Е.М. Поэтика мифа. – М., 1995.
20. Микитенко Ю. Антична спадщина і становлення нової української літератури. – К., 1991.
21. Морева-Вулих Н.В. Римский классицизм: творчество Вергилия, лирика Горация / Н. В. Морева-Вулих. – СПб. : Акад. проект, 2000. – 270 с.
22. Найдыш В. Философия мифологии: От античности до эпохи романтизма. – М.: Гардарики, 2002. – 554 с.
23. Нямцу А. Миф. Легенда. Литература: (теоретические аспекты функционирования) : моногр. – Черновцы: Рута, 2007. – 520 с.
24. Підлісна Г.Н. Світ античної літератури. – К. : Наукова думка, 1989. – 168 с.
25. Радциг С.И. История древнегреческой литературы. – М., 1982.
26. Содомора А. Дві барви часу Публія Овідія Назона / А. Содомора // Овідій. Любовні елегії. Мистецтво кохання. Скорботні елегії / Овідій ; пер. з лат., передм. і комент. А. Содомори. – К. : Основи, 1999. – С. 5–29.
27. Содомора А. Жива античність / А. Содомора. – Львів : Срібне слово, 2008. – 181 с.
28. Содомора А. Співець одвічних перевтілень / А. Содомора // Публій Овідій Назон. Метаморфози / Публій Овідій Назон пер. з лат., передм. та прим. А.Содомори. – К. : Дніпро, 1985. – С. 5–14.
29. Содомора А. Драматургічна майстерність Есхіла / А. Содомора // Есхіл. Трагедії / Есхіл. – К. : Дніпро, 1990. – С. 5–20.
30. Содомора А. У ритмах елегійного двовірша / А. Содомора // Римська елегія. Галл. Тібул. Проперцій. Овідій / пер. з лат. А.Содомора. – Львів : Літопис, 2009. – С. 7–34.
31. Сулима В. Біблія і українська література. – К.: Освіта, 1998. – С. 183-219, 224-232.
32. Турган О.Д. Українська література кінця ХІХ - початку ХХ ст. і античність: (Шляхи сприйняття і засвоєння) / НАН України. Ін-т л-ри ім. Т.Г.Шевченка. – К., 1995. – 175 с.
33. Шалагінов Б.Б. Зарубіжна література: Від античності до початку ХІХ ст.: Іст.-естет. нарис. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2007. – 360 с.
34. Шанін Ю.В. Міфи і люди Олімпії. – К., 1980.

35. Шах-Майстренко М.І. Шевченко і антична література / М.І. Шах-Майстренко. – К. : Фахівець, 1999. – 293 с.

Довідкова література

1. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – 636 с.
2. Лесин В. М. Словник літературознавчих термінів / В. М. Лесин, О. С. Полинець. – К. : Рад. шк., 1971. – 486 с.
3. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / [авт.-уклад. Ю. І. Ковалів]. – Т.1. – К. : Академія, 2007. – 608 с.
4. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / [авт.-уклад. Ю. І. Ковалів]. – Т. 2. – К. : Академія, 2007. – 624 с.

Електронні ресурси

- Електронна бібліотека «Джерело»: <http://ukrlib.com>
- Бібліотека українського центру: <http://ukrcenter.com>
- Національна бібліотека України з віртуальною бібліографічною довідкою: <http://chl.kiev.ua>
- Сайт <http://philolog.in.ua>

Інформаційні ресурси

1. Посилання на сайти викладача: <https://mnu.mk.ua/course/index.php?categoryid=257> .
– Пащенко В.І., Пащенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с. (8 прим. у бібл.).
– Підлісна Г.Н. Антична література. Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1992. – 255 с. (15 прим. у бібл.).

Засоби діагностики навчальних досягнень студентів

Методи контролю

Контрольна робота (КР): усні / письмові, відкриті / закриті, комбіновані тестові завдання тощо; усне й письмове опитування (фронтальне, групове, індивідуальне, комбіноване), підготовка студентами доповідей, захист рефератів.

Основними критеріями оцінювання навчальної діяльності студентів з курсу є її систематичність, активність і результативність.

Показниками систематичності навчальної діяльності є відвідування студентами практичних занять з курсу та своєчасне виконання навчальних і контрольних робіт. Активність студента на практичних заняттях визначається якістю підготовки до нього і рівнем виконання практичних завдань. Показником результативності є правильність виконання на практичних заняттях усіх видів робіт (зокрема, контрольних), ґрунтовність опрацювання тем для самостійного вивчення, а також участь у науково-дослідній роботі.

Основними формами поточного контролю є такі види робіт:

- перевірка (усна, письмова) рівня засвоєння теоретичного матеріалу за навчальними темами;
- контрольні завдання;
- усний або письмовий експрес-контроль;
- тестування;
- перевірка рівня засвоєння студентами навчальних тем, призначених для самостійного та індивідуального опрацювання;
- підсумкова комплексна контрольна робота.

Кредитний контроль передбачає перевірку стану засвоєння визначеної системи елементів знань того чи іншого кредиту, до якої включаються елементи знань з планового повторення попередніх кредитів. Сума балів становить 300: 140 балів за КР + 160 балів за інші види робіт.

Розподіл балів, які отримують студенти

Відповідно розподіл балів, які отримують студенти за 3 крд.

Поточне тестування та самостійна робота			Контрольні роботи	Екзамен	Накопичувальні бали/ Сума
Крд.1	Крд.2	Крд.3	2*50 = 100	120	300/100
27	26	27			

Критерії оцінювання знань і вмінь студентів

Оцінка виставляється відповідно до чинного положення за чотирибальною системою, "відмінно", "добре", "задовільно", "незадовільно".

1. "Відмінно"

Студент володіє набутими знаннями та використовує їх для вирішення нової навчальної проблеми. Оцінка „відмінно” передбачає повні відповіді на всі запропоновані в білеті питання з наведенням необхідних теоретико-методологічних передумов, вираженим творчим підходом до вирішення проблеми, зазначенням прикладів, які б ілюстрували відповідний аспект певного питання. Студент виявляє розуміння історико-літературних явищ і процесів; робить аргументовані висновки; характеризує історико-літературні явища і процеси, використовуючи різні джерела інформації. Вміє:

- диференціювати, інтегрувати та уніфікувати знання;
- застосовувати правила, методи, принципи, закони у конкретних ситуаціях;

- аналізувати й оцінювати факти, події та прогнозувати очікувані результати;
- викладати матеріал на папері логічно, послідовно, системно і повно;
- аргументовано висловлювати свої думки, вміти формулювати висновки;
- виявляти творчий підхід до виконання завдань;
- правильно оформити письмову роботу.

2. "Добре"

Студент у достатній мірі оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти, формулює та обґрунтовує нескладні висновки; може дати порівняльну характеристику літературних явищ, дає визначення поняттям; самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки явищ і процесів; може узагальнювати й застосовувати знання, але припускається певних негрубих помилок чи неточностей у відповідях, не ілюструє свої відповіді прикладами. У роботі виконано переважну більшість поставлених завдань (не менш як дві третини), виявлено належні знання, вміння й навички порівняльного вивчення художніх творів.

3. "Задовільно"

Студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу, вміє застосовувати знання у стандартних ситуаціях. Студент самостійно відтворює фактичний матеріал теми; може дати стислу характеристику мовному або літературному явищу (за алгоритмом); правильно вживає літературознавчі терміни. Студент володіє навчальним матеріалом поверхово і фрагментарно.

У роботі виконано не менш як одну третину поставлених завдань, коли студент володіє основами літературознавчого зіставлення і не може на практиці застосувати теоретичні знання, навести приклади обговорюваних у роботі мистецьких явищ і процесів; проводить можливі й переважно (частково) правильні зіставлення творів чи інших явищ міжлітературного процесу і не демонструє при цьому певні теоретичні знання.

4. "Незадовільно"

Студент не володіє навчальним матеріалом, не зміг виконати жодного з поставлених питань, не володіє теоретичними знаннями і практичними вміннями компаративного аналізу художніх творів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано
E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Конспект лекцій з дисципліни

Лекція 1

Тема: **Література Давньої Греції**. Долітературний період давньогрецької літератури.
Гомерівський період

План

1.

Література

1. Арістотель. Поетика / Арістотель ; пер. Й. Кобів і Ю. Мушак // Античні поетики. Арістотель. Поетика. Псевдо-Лонгін. Про високе. Горацій. Про поетичне мистецтво. – К. : Грамота, 2007. – С. 27–64.
2. Голан А. Миф и символ. – М.: Русслит, 1993. – 375 с.
3. Голосовкер Я.Э. Логика мифа. – М.: Наука, 1987. – 217 с.
4. Грейвс Р. Мифы древней Греции / Р. Грейвс ; пер. с англ. К.П. Лукьяненко ; под ред. и с послесл. А.А. Тахо-Годи. – М. : Прогресс, 1992. – 624 с.
5. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Итоги тысячелетнего развития / А.Ф.Лосев. – М. : Фолио, 2000. – Кн. 1. – 830 с.
6. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. – М., 1991.
7. Найдыш В. Философия мифологии: От античности до эпохи романтизма. – М.: Гардарики, 2002. – 554 с.
8. Пащенко В.І., Пащенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с.
9. Підлісна Г.Н. Антична література. Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1992. – 255 с.
10. Радциг С.И. История древнегреческой литературы. – М., 1982.

Лекція 2

Тема: Давньогрецький театр і драматургія. Давня аттична комедія
План

1.

Література

1. Давньогрецька трагедія. – К.: Дніпро, 1981. – 232 с.
2. Пащенко В.І., Пащенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с.
3. Підлісна Г.Н. Світ античної літератури. – К. : Наукова думка, 1989. – 168 с.
4. Содомора А. Драматургічна майстерність Есхіла / А. Содомора // Есхіл. Трагедії / Есхіл. – К. : Дніпро, 1990. – С. 5–20.
5. Ярхо В.Н. Драматургия Эсхила и некоторые проблемы древнегреческой трагедии. – М., 1978.

Лекція 3

Тема: Література доби еллінізму та епохи римського панування

План

1.

Література

1. Мегела І. Елліністична поезія. Антологія. – К. : Видавець Карпенко В.П., 2007. – 380 с.
2. Полонская А.М. Римские поэты и эпохи принципата Августа. – М., 1963.

Лекція 4

Тема: Література Давнього Риму.

Римська література епохи Республіки. Історико-культурне значення римської літератури.

Рання римська література. Творчість Плавта. Лірика Катулла.

План

1.

Література

1. Давня римська література: в 2 кн. – К.: Грамота, 2000. – 472 с.
2. Давня римська поезія в українських перекладах і переспівах. – Л.: Світ, 2000. – 328 с.
3. Княжинський Ю. Нарис історії римської літератури. – Мюнхен, 1961. – 271 с.
4. Мегела І.П. Історія римської літератури : моногр. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 320 с.
5. Морева-Вулих Н.В. Римський класицизм: творчество Вергилия, лирика Горация / Н. В. Морева-Вулих. – СПб. : Акад. проект, 2000. – 270 с.
6. Пашенко В.І., Пашенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с.
7. Содомора А. Жива античність / А. Содомора. – Львів : Срібне слово, 2008. – 181 с.

Тит Макцій Плавт (лат. Titus Maccius Plautus, 250 – 184 до н. е.)

Давньоримський театральний діяч, автор численних комедій, на змісті яких позначився вплив грецької культури. Біографія його маловідома, хоч є підстави вважати, що він був виходцем з найбільшніх кіл плебсу. Про це частково свідчить і друга частина його імені, яке мав популярний народний герой – Макк. У римських джерелах повідомляється, що народився він у Сарсині на півночі Італії, відомості про його батьків відсутні. В юності займався торгівлею та розорившись найнявся на млин й там у вільні від роботи час написав свої перші комедії. Можливо, драматург пізніше подорожував по містах Греції. Добре знав давньогрецьку мову і твори грецьких письменників. Місце і причини смерті невідомі. Здебільшого переробляв грецькі комедії на «римський лад».

Палліата або «комедія плаща» (лат. pallium – плащ) – це жанр римської комедії, де актори виступали у грецьких плащах (костюмах). Джерелами П. слугували твори «середньої» та «нової» аттичної комедії. Розквіт цього жанру припадає на кінець III і першу половину II століття до н. е. Найвідомішими авторами Палліати були Плавт, Невій, Цецилій Стацій, Теренцій. Тут римські комедіографи щедро запозичували сюжети, прийомів, персонажів у еллінської комедії (переважно нової аттичної). Традиційними типами палліати є спритні раби, скупі старигани батьки, розпусні та морнотратні сини, жадібні зводники, хвальковиті воїни, гетери, похлібці (парасіти) та ін.

Аналіз п'єс, що збереглися, вказує, що їх автор по соціальному статусу був близький до народу. Геніальне знання театральної справи, характерне для всіх його робіт. Досить вірогідним є припущення, що Плавт був актором якоїсь бродячої трупи. Пізніше він опинився у Римі, і його п'єси почали користуватися великим успіхом. Плавт був першим римським письменником, який залишив вагому спадщину. Довгий час Плавтові приписували понад 130 комедій. У I ст. до н.е. римський учений Теренцій Варрон, дослідивши й порівнявши всі ці твори, зробив висновок, що поетові з них належить лише 21 комедія, з яких до нас дійшло 20. Писав орієнтуючися на смаки нижчих верств населення: культурно відсталі римляни, захоплені кривавими ігрищами, зокрема гладіаторськими боями, мало цікавилися театром і літературою. Тому драматург зробив ставку на сміх, намагаючись будь-що розвеселити римську публіку.

Сюжети і основних персонажів П. бере у елліністичних письменників. Ці сюжети, як відомо, були досить одноманітні. Постійно розповідалось про підкинутих і пізніше знайдених дітей, про хлопця, який закохався в гетеру, інколи гетера виявлялась вільною дівчиною, проданою в рабство, і знаходила врешті-решт своїх батьків. Позичаючи сюжет і основних

дійових осіб, П. створює оригінальніші, відмінні від грецьких п'єси. Його комедії розраховані на широкі кола римського місцевого плебсу. Цей народ мало цікавився філософськими й психологічними проблемами, любив жонглерів, танцюристів та виступи мімів. Новоаттичну комедію Плавт наближає до веселого народного фарсу. Таким чином, нова аттична комедія з її ідеалом «наслідування життя» у творах Плавта перетворилась на веселу буфонаду з дотепними гострими жартами та піснями, а дія розгортається у напівфантастичному світі гротеску та гіперболи. За рахунок спрощення сюжету дія набуває небувалої раніше динаміки. Спрощуються також характери персонажів, але ця спрощеність перетворюється на джерело сміху вже сама по собі.

Так, його герой не просто хвальковитий, а хвальковитий до смішного. Наприклад, герой однойменної комедії Куркуліон каже, що хвальковитий вояк ставить пам'ятник своїм подвигам, як він розгромив «Персію й Сирію, Обжорію, Опиванію й Винокурію: півсвіту за три тижні». А інший Плавтів персонаж, Евкліон, не просто скупий, а скупий до смішного: він хоче подати позов на коршуна, який украв у нього кашу.

Причиною театрального успіху П. була також мова його творів. П. полюбляв гостре грубе слівце, а тексти його п'єс наповнені дотепами, каламбурами, афоризмами: «У пройди очі й на потилиці»; «Людина людині – вовк» тощо.

Через запозичення сюжетів з еллінської літератури Плавта називали напів-Менандром. Але була одна суттєва риса, яка відрізняла його від грецького комедіографа. Із діалогів персонажів Плавта зникають улюблені Менандрові філософські сентенції, натомість там не бракує блискучих дотепів, каламбурів, пародіювання, алогізмів, непорозумінь, несподіваного порушення сценічної ілюзії (що полюбляв Арістофан), словом, усього того, що породжує сміх.

Персонажі комедій. Центром інтриги, носіями нескінченних жартів, дотепів і каламбурів у Плавта стають його улюбленці – раби, мудрі й легковажні, помірковані й зовсім нерозважливі, філософічні й язикаті, які бігають, викривають, обвинувачують, б'ються, замислюються, відкрито брешуть, ображають своїх господарів. Часом складається враження, що автор втрачає над ними владу і вони починають жити на сцені самотійним життям. В умовах римської дійсності, де ставлення до рабів було значно жорстокішим, ніж в Елладі, подібна вільна поведінка мала б викликати обурення того ж плебсу, оскільки ображала соціальні почуття. Не випадково ж ті самі раби часто замислюються над покаранням, що може на них обрушитися. Але нічого подібного не ставалося. Ці персонажі настільки захоплювали глядачів, їхні репліки чи вчинки завжди були такими несподіваними й оригінальними, незмінно викликали такий сміх, що римляни охоче пробачали їм зухвалість висловів і неналежну свободу дій.

Римська палліата нагадувала наш сучасний водевіль чи оперету, де суттєву роль відіграє музичний елемент. У його комедіях багато арій, так званих кантиків, що виконували у супроводі флейти. Розміри кантиків дуже різноманітні, тому в п'єсах вони звучали жваво і весело. Крім того, в комедіях Плавта велика кількість речитативів. Разом з кантиками вони складають близько третини тексту.

Деякі свої твори Плавт переклав повністю, а в деяких використана «контамінація» – поєднання в одній комедії сцени взяті з різних оригіналів.

Комічні імена дійових осіб: хитрий раб Псевдол – обманщик ошуканців, спритний раб Сіміян – мавпа і т. д. Такі імена часто сприяють непорозумінням. Так, у комедії «Куркуліон» («хлібний черв'як») на запитання, де знайти Куркуліона, дається порада шукати у пшениці.

«Амфітріон» з міфологічним сюжетом (у XVII ст. її сюжет переробив і використав Мольєр). Розповідає про перебування Зевса і Меркурія на Землі.

«Скарб» – комедія про скнару, який знайшов скарб, і так боїться його втратити, що стає загальним посміховиськом. Ця комедія вплинула на творення образу скупого в Шекспіра, Мольєра, Бальзака, Пушкіна, Гоголя, Карпенка-Карого («Сто тисяч») та багатьох інших письменників.

«Куркуліон» про спритного раба Куркуліона, який звільнив для свого хазяїна дівчину з рук старого зводника (дещо згодом використає Бомарше в трилогії Фігаро). Це персонаж з товстим

животом, «трав'янистими очима», з постійними скаргами на здоров'я («зникають сили, болісно повсюди»), дбає лише про гроші. Цікавий монолог Куркуліона, де він викриває весь клан зводників.

«**Менехми**» («**Близнята**»). Конфлікт цієї соціально-побутової комедії оснований на надзвичайній схожості двох сицилійських близнюків – Сосікла і Менехма. Один із них був загублений під чай подорожі їхнього батька до італійського міста Тарента на ярмарок, там Менехм потрапив на інший корабель, яким його вивезли до міста Епідамн. Подібний сюжет уже відомий з нової аттичної комедії про загубленого й потім знайденого хлопчика. Буфонно-комедійні елементи побудовані на схожості двох братів. Сосікла його дід на честь загубленого брата називає також Менехмом; коли він виростає то вирушає на пошуки близнюка й випадково потрапляє до міста Епідамн. Там із ним трапляються різні пригоди: його запрошує до себе і пригощає гетера Еротія, йому докоряють за викрадений плащ і золоту обручку тощо. Істина з'ясовується, коли зустрічаються обидва Менехми і дізнаються, що вони – рідні брати.

«**Хвальковитий воїн**» – центральний персонаж знаходить собі аналогії в низці п'єс нової європейської драматургії від Шекспіра до Шоу. Сюжет комедії традиційний для нової комедії греків – визволення хитрим рабом дівчини для свого молодого господаря. П'єса була поставлена близько 204 р. до н.е. У центрі постать дурнуватої й самозакоханого воїна Піргополініка (володар «веж і міст руйнівник»). Відразу ставало ясно, що це лише хвалько й боягуз, а ім'я – пряма протилежність його суті.

«**Псевдол**» було поставлено на Мегалесійських іграх у 191 р. до н.е. Одна з останніх і найулюбленіших п'єс Плавта побудована на тому ж сюжеті визволення головних персонажів. Проте центральним є кмітливий і хитрий раб Псевдол, набагато розумніший за свого безпорадного господаря Калідора, закоханого в красуню Фенікію, яка належить Балліону. Дізнавшись, що дівчина вже продана якомусь македонському вояку за 20 мін, юнак у розпачі звертається до Псевдола по допомогу. Раб погоджується.

Не зовсім ясним є питання як саме відбувалася вистава в римських театрах, як грали актори. Додатковим джерелом у цьому плані є комедії Плавта, з яких можна почерпнути досить багато відомостей. Зокрема, однією з традиційних особливостей Плавтового діалогу є звернення акторів безпосередньо до глядачів як до безпристрасних, а часом і зацікавлених свідків. Зрідка такі звернення ставали і своєрідним коментарем, що пояснювали жести, рухи й міміку акторів («**Антична література**» В. І. Пащенко, Н. І. Пащенко).

Плавт не претендував на оригінальність, чудово розуміючи епігонську, наслідувальну сутність своєї творчості. Він відверто й без гумору писав про це: «Так всі поети роблять у комедіях: / Завжди в Афінах розгортають дію всю, / Щоб все здавалось абсолютно еллінським...» (Ковбасенко Ю. І. Антична література: навч. посіб. – 2-ге вид., розшир. та доповн. – К.: Київський університет ім.Б.Грінченка, 2012.)

Лекція 5

Тема: Римська література доби Імперії. Література часів Августа. Вергілій.
Творчість Горація й Овідія. Антична байка

План

1.

Література

1. Гиленсон Б.А. Античная литература. Древний Рим. – М., 2001.
2. Давня римська література: в 2 кн. – К. : Грамота, 2000. – 472 с.
3. Давня римська поезія в українських перекладах і переспівах : Хрестоматія / уклад. В. Маслюк. – Львів : Світ, 2000. – 328 с. (С. 90-98).
4. Дуров В. Поэт золотой середины // Горацій. Собрание сочинений. – С.-Пб., 1993. – С. 5-20.
5. Корж Н.Г. Переклади творів Горація на Україні (XVIII-XIX ст.) // Іноземна філологія. - Львів, 1970. – № 20. – С. 68-73.
6. Княжинський Ю. Нарис історії римської літератури. – Мюнхен, 1961. – 271 с.
7. Мегела І.П. Історія римської літератури : моногр. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 320 с. (С. 164-174).
8. Морева-Вулих Н.В. Римский классицизм: творчество Вергилия, лирика Горация / Н. В. Морева-Вулих. – СПб. : Акад. проект, 2000. – 270 с.
9. Пащенко В.І., Пащенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с.
10. Поэтика Древнеримской литературы. Жанры и стиль. – М.: Наука, 1989.
11. Содомора А. Горацій і його поетична творчість // Горацій. Твори. – К.: Дніпро, 1982.
12. Содомора А. Дві барви часу Публія Овідія Назона / А. Содомора // Овідій. Любовні елегії. Мистецтво кохання. Скорботні елегії / Овідій ; пер. з лат., передм. і комент. А. Содомори. – К. : Основи, 1999. – С. 5–29.
13. Содомора А. Жива античність / А. Содомора. – Львів : Срібне слово, 2008. – 181 с. (С. 109-178).
14. Содомора А. Співець одвічних перевтілень / А. Содомора // Публій Овідій Назон. Метаморфози / Публій Овідій Назон пер. з лат., передм. та прим. А.Содомори. – К. : Дніпро, 1985. – С. 5–14.
15. Содомора А. У ритмах елегійного двовірша / А. Содомора // Римська елегія. Галл. Тібул. Проперцій. Овідій / пер. з лат. А.Содомора. – Львів : Літопис, 2009. – С. 7–34.
16. Гаспаров М. Л. Эзоп, мудрец-раб: Басни Эзопа // Гаспаров М. Л. Занимательная Греция. Рассказы о древнегреческой культуре. – М., 2000.
17. Гиленсон Б. А. История античной литературы: Учеб. пособие : В 2 кн. – Кн. 1. Древняя Греция. – 2-е изд. – М. : Флинта : Наука, 2002. – С. 68-69.
18. Сюдюков І. Прірва для вільних людей. Езоп : послання до нас із Космосу Часу // День. – 2011. – № 225-226 (9-10 грудня 2011).
19. Эзоп // Словарь античности : пер. с нем. – М., 1994.

Квінт Горацій Флакк (8 грудня 65 р. до н.е. – 27 листопада 8 р. до н.е.)

Про значення Горацієвої «золотої середини» та про її грецькі джерела див. цікаве дослідження Т.М.Чернишової «Про «золоту середину» Квінта Горація Флакка». (Зб. «Іноземна філологія». – Львів, 1980. – № 60. – С. 69-72.)

Літературну спадщину поета становлять еподи, 2 книги сатир, 4 книги од (пісень), «Ювілейний гімн» і 2 книги послань.

Ім'я Горація ще в давнину було символом поетичної слави. Творчість поета, як сам він пише про те, стала для нього «пам'ятником, вищим, ніж царські піраміди». Ця слава видається ще яскравішою, пам'ятник – ще стрімкішим, коли зважити, що поет вийшов з низів. Батько його був відпущеним на волю рабом. Можливо, саме ім'я «Горацій» перейняв від триби (дільниці) Гораційів у містечку *Венузія* (нині Веноза) на півдні Італії. Тут і народився майбутній співець Риму в грудневий день 65 року до н.е. Він не приховуватиме свого походження, навпаки, буде ним пишатися, вбачаючи доказ власної мужності в тому, що домігся загального визнання.

Венузія залишиться для поета найдорожчим спомином. Блакитне італійське небо, верхи порослих лісом гір, невеликі поселення, що, мов орлині гнізда, туляться по крутосхилах; потужний гомін грізного у весняне повноводдя Авфіда й дзюрчання прозорого, мов кришталю, Бандусійського струмка, все це постане потім у карбованих рядках його од. Впродовж усього життя поет прислухатиметься до голосу природи й відмежовуватиметься від тих, «хто в гаю бачить лиш дрова», для кого наймилозвучніше серед усіх слів – «гроші».

Горацієві ще в дитячі роки довелося розлучитися з дорогими йому місцями. Батько, хоч і мав скромні прибутки на посаді збирача податків, переїжджає в Рим. Він зважився на цей крок заради сина, щоб дати йому кращу освіту «на рівні з дітьми сенатора й вершника». Це були важкі часи для Риму. Точилася запекла боротьба між так званими оптиматами – керівниками сенаторської партії, ідеологом якої був Ціцерон, та популярами, яких очолював Гай Юлій Цезар. Розпався перший тріумвірат – союз Помпея, Красса і Цезаря. Тривала боротьба між Цезарем і Помпеем. Рим вступав у криваву смугу громадянської війни, що почалася у січні 49 року до н.е.

Рим приголомшив Горація. Звичний до тихої життя, він розгубився у гомінкому, величезному місті, яке вражало і своїми пишнотами (величавими храмами, статуями, колонадами), і нужденними дільницями, де тулилась міська біднота – плебс. Разючий контраст між містом і селом позначиться на всій творчості Горація. У селі він шукатиме злагоди із самим собою і дозвілля для праці над словом, у місті – приглядатиметься до «барв життя». Відчуваючи цю болісну роздвоєність, він сам назве себе «співцем двообразним», лебедем, Аполлоновим птахом, який ширяє в піднебессі, і людиною котра мусить залишитись на землі, щоб зблизька бачити життя.

Важко довелося б хлопцеві у Римі, коли б не батькова чуйність: він зігрівав сина теплотою свого серця, не надокучав йому повчаннями, а виховував на живих прикладах – людських чеснотах чи хибах. «Глянь ось на цього... Глянь на того...» – все життя вчуватиметься поетові батьків голос. Сам того не підозрюючи, батько вже тоді плекав у ньому хист майбутнього сатирика, незлобливого, але меткого на око й дотепного поета, що візьме собі за девіз: «Сміючись, говорити правду».

На протигагу лагідному батькові, Гораційів учитель, *Орбілій Пупілла* з Беневента, був суворий, часто брався за різку, через що поет назвав його згодом «хльостким». Освіту, проте, учні здобували ґрунтовну, вивчали граматику, поезію, філософію та риторику. В Римі Горацій оволодів грецькою мовою, читав «Іліаду», з якою не розлучався і в похилому віці. Грецькою й сам почав писати свої перші вірші. Однак Рим на той час не міг дати завершеної освіти. Той, хто хотів поглибити свої знання з філософії, вдосконалитись у красномовстві, краще оволодіти грецькою мовою, повинен був рушати до Афін, що

залишались осередком інтелектуального життя античного світу. Туди й подався Горацій дев'ятнадцятирічним юнаком.

У «добрих, дозвільних Афінах», як називає їх поет, неквапливо й розмірено плинуло далеке від соціальних потрясінь життя. Горація найбільше цікавила *діалектика*, тобто мистецтво пошуку правди в живій бесіді, а також *етика* – наука, що досліджує звичай, вчить відрізняти «прекрасне від шкідливого». Він слухає перипатетиків (послідовників Арістотеля), вивчає настанови прихильників Платонові Академії, знайомиться з епікурейською філософією. Та хоч якими авторитетними були афінські наставники, Горацій прагне керуватися власним розумом і ніколи, за його словами, «не присягатиме на вірність тій чи іншій школі». Щоправда, самостійних філософських засад він так і не виробив, хитаючись переважно між закликами епікурейців до затишного споглядального життя та суворими настановами стоїків. В Афінах Горацій вперше взяв до рук твори славетних давньогрецьких ліриків – Архілоха, Алкея, Сапфо.

Та ось до Афін докочується звістка про вбивство Цезаря, що сколихнула Рим у 44 р. до н.е. Незабаром у Грецію прибуває й організатор замаху Марк Юній Брут з наміром завербувати під знамена «захисників Республіки» римську молодь, що тут навчалась. На його заклик відгукнувся й Горацій. Не міг він тоді збагнути, що намагання відновити Республіку – марні. В листопадовий день 42 р. до н.е. коло містечка Філіппи в Македонії очолювана Кассієм і Брутом армія зазнала повної поразки у битві з Антонієм та Октавіаном, майбутнім імператором. Вожді республіканців наклали на себе руки, решта рятувалася втечею. Серед утікачів був і Горацій. Про це він пізніше пише в оді «До Помпея Вара» (Оди, II, 7, 9-10): Згадай Філіппи, звідки тікали ми,

Де щит я кинув.

Наступного року, з дозволу переможця Октавіана, Горацій збирається у рідні краї. По дорозі він мало не гине від бурі біля самого побережжя Італії. Повернувшись *до Риму*, довідується про смерть батька. У Венузії на конфіскованому батьківському наділі вже порались ветерани Цезаря. «З піднятими крилами», позбавлений і молодечих ілюзій, і засобів для прожиття, Горацій все ж не занепав духом. Він пише в дусі Архілоха так звані *еподи* (дослівно – приспиви), складені переважно ямбами, де після довгого вірша, наче його відгомін, йде коротший. У ранніх Горацієвих еподах домінує притаманна цьому жанрові їдка насмішка – над розбагатілим вискочем (епод 4), лихварем (епод 2), заздрісним та бездарним поетом (епод 6) тощо. Пізніше поет розповідає в еподах про себе, пише про кохання, а головне – на повен голос висловлює своє занепокоєння долею Риму. Тим самим він відмежовується від так званих «нових поетів», зокрема Катутла, що брали за взірць александрійську поезію, яка не виходила за межі камерних тем. Горацій, не вагаючись, називає злочинцями тих, хто знову багрить свої мечі братньою кров'ю (йдеться про сутичку Луція Антонія з Октавіаном у Перузінській війні 41-40 рр. до н.е.): *Куди, куди, злочинці? Нащо знов мечі*

Ви з піхов добуваєте?

Поет уболіває за своїх співвітчизників:

Друге в усобицях тих змарнувалося вже покоління.

Під власною вагою велет Рим паде. (Епод 16, 1-2)

Збірка еподів містить 17 віршованих творів на злободенні теми тодішньої римської дійсності.

Тоді ж Горацій пробує сили і в жанрі *сатири*. Термін «сатура» суто латинський. Визначення цього жанру дав Варрій Флакк, учитель дітей імператора Августа, видатний філолог та антиквар свого часу, у творі «Про значення слів» (не зберігся). Дійшли витяги із зазначеного словника: «Сатурою називається рід страви, приготовленої з різних речей, закон, що складений із багатьох інших законів, і рід віршованого твору, в якому йде мова про багато речей». Тож латинське «сатура» («сатира» походить від грецької редакції цього слова) – віршований твір моралізаторського та викривального змісту. Згадаємо сатирівську драму у Давній Греції (щось середнє між трагедією та комедією). Горацій же сатири називає

«розмовами», бо нагадують умовну бесіду, що у Д.Гр. називалося «діатрибами». Орієнтуючись на римського сатирика Гая Луцілія (180-103 рр. до н.е.), запозичує в нього традиційні типи людей, образи, навіть імена, проте збагачує сатиру новими мотивами, гнучкішим робить гекзаметр, соковитішою – мову, тоншим – дотеп. Деякі сатири поет присвятив собі.

Улюблену працю над віршами Горацій мусив поєднувати із службою в державній установі на *посаді скриби* (переписувач фінансових документів). Вроджений хист і наполегливість у літературних заняттях дали наслідки: про Горація заговорили. В нього з'явилися *вороги*, котрим поет дає відсіч в еподах та сатирах. З'явилися й *друзі*, серед яких уже славетні на той час *Вергілій і Варій*. Зауваживши в непримітному скрибі небуденний таланти, вони влаштовують йому зустріч із *Меценатом* – першим дорадником Октавіана в усіх його політичних заходах. Незабаром вони стають близькими друзями. Окрилений визнанням, Горацій завершує першу книгу сатир, присвячуючи чільний твір своєму могутньому другові:

В чім, Меценате, тут річ, поясни, що немає такого,

Хто б своїй долі радів...

Поет називає свої *сатири бесідами*, бо й справді невимушено веде в них мову то з адресатом твору, то з уявним співрозмовником, то сам із собою. Тут поруч з філософськими роздумами над життям та звичаями людей – комічні побутові сценки, повчальна байка; поруч із роздумами над літературним жанром та стилем – описи власних пригод та переживань. Про все він оповідає жваво й дотепно, беручи за єдину схему свого викладу закони живої бесіди. Його заклик: «*В межах природи живи!*» перегукується з філософією стоїків, які вважали природу вчителькою та провідницею, радили жити з нею у згоді. Помітити ці накреслені природою межі, пізнати в усьому міру й не впадати у крайнощі, – означає знайти «правду» життя:

Все має міру якусь, повсюди межі є певні,

Далі чи ближче від них – даремно шукатимеш правди. (Сатири, I, 1, 106-107)

Ця «правда» – не що інше, як знаменита «*золота середина*», що набула досконалого художнього вираження в *оді до Ліцінія*. Кожен, хто йтиме цією осяяною розумінням міри дорогою, на думку поета, пізнає в житті справжню насолоду. Навіть робота над словом, як її розуміє Горацій, видається пошуком «золотої середини», тієї світлої лінії, обабіч якої спотворене відображення «правди». Адже багатослівний, квапливий Луцілій плыв «каламутним потоком»; такий же «темний» і той, хто «силкується бути надто стислим». Отже, й слова мають свою міру, яка зближує тільки в довершеному творі, бо «посередності поетові не прощають ні боги, ні люди, ні книгарні», – скаже Горацій у своєму «Поетичному мистецтві», немовби зазначаючи, що «золота середина» не має нічого спільного з посередністю.

Прийнявши присвячену йому книгу сатир, Меценат подарував поетові маєток неподалік від Рима, в мальовничій долині ріки Дігенції (нині Ліченца) серед Сабінських гір. Гораційові йшов 31-ий рік. Дочасно посивілий, втомлений незгодами й випробуваннями, поет мріє про дозвілля. Рим уже встиг допекти йому своїми заздрісниками та підлесниками, бенкетами та дрібними клопатами, які викрадали час, не давали зосередитись. У *другій книзі сатир* поет згадує ту палку мрію, якою жив у міській колотнечі:

Де ти, жадане село? Чи колись, метушию ту забувши,

То стародавній сувій розгорну, то, поринувши в мрії,

Солодко в тіні здрімну, заколисаний тихим дозвіллям? (Сатири, II, 6, 60-63).

Захоплений незвичними обов'язками господаря, він підправляє будинок, порається коло саду, радіє першим гостям. Йому ніби хочеться воскресити своє затишне дитинство: навіть джерело, що бриніло неподалік нової садиби, назвав Бандусійським (як те, до якого дослухався ще хлоп'ям). Згадки про далекі дитячі роки посилюють характерний для поетової творчості мотив швидкоплинності часу:

Ось і все, чим мавив я:

Горнись до них лиш, до тих гір Сабінських.

Дні ж і тут – летять, летять:

То вповні місяць, то вже знов щербиться... (Оди, II, 18).

Та не випало поетові горнутися лише до тих гір. Поета владно кличе Рим – до Мецената, до самого Октавіана, якому надано почесне прізвисько Август. Перемігши в морській битві Секста Помпея, а потім Антонія, підкоривши Александрію, Октавіан-Август у 30-х рр. до н.е. закріплює за собою верховну владу, хоча формально й оголошує про відновлення старої Республіки. Горацій повинен відгукуватися на всі ці події, він мусить виправдати довір'я й доброту Мецената, як це зробив Вергілій, склавши «Енеїду». Кличе його в Рим і якийсь внутрішній голос, а можливо, голос батька, що вчив його плавати в тому безкрайому життєвому морі.

Протягом десяти років, які поет ділив між сабінським закутком та Римом, поступово виникають *три книги од* (з гр. – пісня). Саме в них Горацій бачить своє безсмертя, і найбільшою своєю заслугою вважає те, що заспівав «на італійський лад еллійську пісню», маючи на увазі пісенну творчість знаменитих давньогрецьких поетів з Лесбосу Алкея і Сапфо (VII ст. до н.е.). Від них римський співець запозичив передусім форму – своєрідні ліричні строфи, складені з різностопних віршів, де звучать перемінні, подекуди важко вловимі, ритми. Найвідоміші серед цих строф – алкеєва та сапфічна. Перша, адресована Меценатові, складена так званою асклепіадовою строфою, де кожен віршовий рядок повинен мати чітку цезуру (ритмічну паузу) посередині. Взагалі ж, перша книга од – це наче справжній «парад» віршових форм: тут виступають майже всі строфи, яких уживає Горацій.

Тематика «Од»: питання літератури, політики, приватне життя, еротичні мотиви тощо.

Горацій – майстер звукових образів. Його майстерність полонила Овідія, який в юнацькі роки, очевидно, слухав першого серед ліриків Риму, про що згадано в «Скорботних елегіях»: *Слух зачаровував нас найбагатший на ритми Горацій.*

Ритмомелодика тієї чи іншої строфи в нього завжди є яскравим виражальним засобом твору. Так, в *оді до Левконої*, де над усім домінує славнозвісне «лови день», саме в звуковому малюнку вірша постає образ моря, яке раз по раз вдаряє хвилею об берег, образ, у якому відбито й невпинний біг часу. Та, певно, не всі сучасники поета сприймали багату звукову гаму його творів. Недарма, говорячи про занепад римського театру, Горацій нарікає, що й у вишуканій публіки «насолота перемандровує від вуха до блудливих очей».

Саме Горацієві належить вислів: «*Поезія – це картина*». І саме його поезія – найкращий доказ справедливості цього порівняння. Проте живописний ефект не лежить на поверхні Горацієвих од: він майстерно прихований. Поет хоче зробити читача співтворцем, прагне, щоб сам він відкрив для себе правду його поезій, як, скажімо, в *оді до Таліарха*, де зринає глибинний ліризм, сконденсований у різьчому контрасті білого (зима, старість, смерть) і зеленого (весна, молодість). Читач на мить стає причетним до творчості, співчуває поетові. Згадуються слова шанувальника Горація, поета-гуманіста Павла Русина з Кросна:

В пісні, десь на дні, по-мистецьки скрита,

Зблискує правда.

То чи не є ця правда затаєним болем поета, його зворушенням? А зворушується він при думці про миттєвість людського життя, про «заздрісний» час, який в уяві поета підточує й здрибнює все на цім світі, про смерть – «останню межу всіх речей». І навіть у так званих «*Римських одах*», які покликані сприяти Августовій політиці відродження староримських чеснот, служити відновленню порушеної гармонії між людиною та суспільством, проривається меланхолійна задума поета, виказуючи його справжній погляд на речі: *Чого не сточить згубного часу плин?*

Батьки минулись – гірші, ніж предки їх,

На світ привівши нас, марніших;

Ми ж – іще гірше дамо поріддя?

Такий останній акорд «Римських од», де поет остаточно утверджує свою роль «віщого співця» римського народу. Багатолюдний Рим знав поета в обличчя. І коли той з'являвся на його вулицях – невисокий на зріст, посивілий, заглиблений у свої думки, перехожі вказували на нього пальцем: «Ось він, перший лірик Риму». Август пропонує поетові бути його *особистим секретарем*. Горацій відмовляється. Натомість виконує інше важливе доручення імператора: складає «Ювілейний гімн» («*Пісню вікового свята*»), що заспівав у 17 р. до н.е. хор з 27 юнаків та 27 дівчаток на «ювілейних іграх» (річниця заснування Риму, що тривала 3 дні й закінчувалася гімном) – найвеличнішому загальноримському торжестві. У цьому гімні викладено основні принципи офіційної політики Августа.

Незабаром Август вимагає від лірика похвал своїм пасинкам Тіберію і Друзу за їхні перемоги над альпійськими племенами. А ще через якийсь час, невдоволений тим, що Горацій, видавши книгу філософських послань, не адресував йому жодного з них, пише поетові таке: «Знай, що я гніваюсь на тебе, бо в багатьох такого роду творах ти не ведеш мову передусім зі мною. Чи боїшся, що заживеш у потомках лихої слави через те, що був близьким до мене?» Нагадування було недвозначним, і Горацій – хоч і закінчив третю книгу од славнозвісним «Пам'ятником», а книгу послань – поетичним автопортретом, береться поправити свою неувагу до принцепса. Так виникає остання, *четверта книга од*, складена у віці, на поетову думку, не підходящому для такого жанру, з традиційними для нього любовними мотивами. Так з'являється найбільше з Горацієвих послань – *Послання до Августа*, у якому, щоправда, поет порушує не політичні, а літературні питання, чим, мабуть, не дуже зрадував Августа.

Перша ода останньої книги присвячена *Венері*, яку так часто вшановує Горацій у своїх піснях. Цей образ і тут навіяний мотивом швидкоплинності часу, передчуттям близької смерті: через 8 років поета не стане. Тепер, на порозі свого 50-ліття, він протиставляє себе молоді, що кружляє в танці довкола мармурової статуї вічно прекрасної богині, над якою не владний час.

Перлина його лірики: *ода до Торквата*, де схвилюваність лірика вилилась у найдосконалішій поетичній формі. Як зітхання, звучить в оді і найвідоміший із висловів Горація: «*Ми – тільки порох і тінь*». Джерелом Горацієвої лірики все ж таки була туга, хоч сам поет, прихильник душевної радості, не міг із цим погодитись:

*І страх, і тугу, Музам довірившись,
Пуцу з вітрами - хай по воді морській
Розвіють їх... (Оди, I, 26)*

«Я не вмеру» – писав Горацій наприкінці другої книги од. «Не весь я вмеру» – дещо обережніше висловився він у своєму «Пам'ятнику». І ось – похмурий афоризм, вміщений у центрі четвертої книги. І все ж остання ода цієї книги закінчується світлим і бадьорим «Співаймо!» Звертаючись цим закликом до хору хлопців та дівчат, поет вірить у всепереможну силу пісні і, можливо, погоджується з Епікуром, який вважав: «Людина не повинна лякатися своєї знищеності, бо незнищенням залишається рід людський».

Горацій, хоч і повернувся до лірики, все ж основним своїм жанром у пізньому віці вважав послання. Він сам виплекав цей жанр і почувався в ньому найвільніше. Знову, як і в сатирах, поет вів живу бесіду. Колишніми залишилися й теми тих бесід: про поміркованість, про важливість пізнати самого себе, про переваги, сільського життя над міським, про щастя, душевну рівновагу тощо. І хоча кожне послання присвячене певній проблемі, в його канву, відтінюючи думку, часом вплітається байка, емоційний рядок іде поруч із відлитою у гекзаметр філософською сентенцією. Тільки згоди з собою поет все ж таки не домігся. Роздумуючи в посланнях над морально-психологічними проблемами, він не міг не помітити, що незалежність і душевна рівновага, яких так прагнув, – уявні. І тому щиро звіряється своєму другові:

*Може, про мене спитає, – скажи: попри задуми славні,
Й досі живу я безладно й не солодко...*

Що мені шкодить – до того хилюсь; помічного – цураюсь. (Послання, I, 8)

Останні роки життя і творчості Горація зв'язані з його «Посланням до Пісонів», відомим під назвою **«Поетичне мистецтво»**, де викладено спостереження й настанови, що їх передає автор молодому поколінню шанувальників поезії. В центрі уваги поета – слово. Треба добре подумати, перш ніж послати його в світ, бо воно, як і пущена тятивою стріла, назад не вертається. *«Тільки відчиниш уста – й не повернеш летючого слова»*, – застерігає Горацій ще в першій книзі послань, перебуваючи під впливом гомерівського образу «крилатого» слова. Палкий прихильник «малих форм», він домагається смислової та емоційної насиченості твору не за рахунок розширення його рамок, а шляхом розкриття внутрішніх можливостей слова. А вони розкриваються, як це помітив поет, лише тоді, коли слово майстерно вписується в контекст. Неповторність поетичного почерку Горація саме в цьому справді блискучому поєднанні слів. Лише тоді, коли «саме тут буде сказано те, що саме тут мусить бути сказано», художній твір зблисне своїм «світлим порядком». Горацій любить слово – джерело свого безсмертя, тому й мова для нього – не просто матеріал, з якого він ліпить свої твори, мова – це розлоге, шумливе дерево, яке час від часу оновлює своє листя. На одній із гілок того дерева «прищеплює» і він, Горацій, своє слово, радіючи його свіжій, лискучій красі. Є в «Поетичному мистецтві» думка, на якій поет особливо наполягає:

Тільки в знанні – джерело й запорука справжнього вірша.

І далі:

Хист чи майстерність потрібніша віршам? – Ось де питання.

Та, як на мене, то й пильність сама, без природного хисту.

Як і без пильності хист, – це слово пусте: вони в парі,

В дружбі й у праці взаємній і сили, й ваги набувають.

Та молоді поети, яких на той час у Римі було чимало, не дуже прислухались до тих Горацієвих настанов. Молодь, що не звідала на собі лихоліття, втішаючись плодами тривалого миру, поспішала піднятися до слави не такими стрімкими й тернистими стежками, на які їх скеровував Горацій. Він все гостріше відчував свою самотність. Слова «вигнання», «забуття» вже й раніше зустрічалися в його творах, а тепер, коли вже не стало його найкращих друзів – Вергілія, Варія, коли й Меценат у своєму хворобливому безсонні доживав віку, Горацієві було, мабуть, нелегко: адже він над усе цінував дружбу та лагідні бесіди. І все ж треба віддати поетові належне: притаманний йому тонкий гумор пронизує і «Поетичне мистецтво» (останній з його творів). Вихований на філософії еллінів, Горацій не забув їхнього заклику – з мужністю приймати переміни. «Поетичне мистецтво» Горація, на відміну від наступних його наслідувань, зокрема, «Поетики» Буало, не вкладається в жодні статичні схеми, це втілення динамізму, химерного ходу думки, що міниться всіма барвами життя.

Восени 8 року до н.е. помер Меценат. А ще задовго до цієї осені Горацій писав йому: *Коли ж – о горе! – ти б відійшов-таки*

Раніше, взявши й частку мого єства -

Каліка, сам собі не милий,

Я залишився б... та ні: в цю днину

Й мене б не стало... (Оди, II, 17)

Горацій наче передчував, що цієї ж осені, 27 листопада, й сам буде похований побіч могили свого друга на Есквілінському пагорбі.

Не багато поетів світу може рівнятися з ним славою. Скрізь шанують Горація, беруть його за взірць і сьогодні прислухаються до його поетичних настанов. Поруч з Вергілієм, Цицероном та іншими давніми авторами, славетного лірика вивчали в Києво-Могилянській академії. В центрі уваги були його сатири й послання, а також «Поетичне мистецтво». Саме до Горацієвої ліри прислухались Ф.Прокопович, М.Довгалецький, Л.Горка та багато інших викладачів піїтик і ораторського мистецтва. Численні писані латиною курси піїтик,

починаючи з першої половини XVII століття, густо всіяні уривками Горацієвої поезії, яка вважалася класичним зразком довершеності й краси. ,

Перші яскраві сліди Горація на українському ґрунті пов'язані з творчістю Григорія Сковороди – його великого шанувальника. Сковорода, як і Горацій, був того переконання, що мета людини – досягнути щастя, до якого ведуть не багатство й пошесті, а погідність духу та радість серця. Тому й захоплювався український письменник передусім двома одами римського лірика: до Ліцінія та до Гросфа, переспівуючи та перекладаючи їх досить вільно.

У 1837 р. окремі оди Горація перелицьовує *П. Гулак-Артемівський*. «Гераськові оди» дотепні, написані соковитою мовою. Перекладач, українізуючи оригінал, густо забарвлює їх народним гумором, як, наприклад, в оді до Деллія: «Пархоме, в щасті не брикай!». «Гераськові оди» Гулака-Артемівського, хоч якими далекими видаються вони сьогодні від оригіналу, були кроком на шляху до пізнання Горація: винятково важливим був сам намір підкреслити те живе в творах давнього автора, що єднає його з читачем нової доби. Наслідував Горація і Левко Боровиковський, і К.Бронський, В.Державін.

Перший, хто повністю відмовився від переспівів, започаткувавши новий етап розвитку перекладацької справи в Україні, був *І. Франко*. У його перекладах (вийшли друком у 1894 р.) вже помітна увага перекладача до віршових розмірів оригіналу: поет відтворює деякі елементи строфічної будови Горацієвої лірики, іноді намагається хоча б графічно (розташуванням рядків) наблизитись до першотвору.

Шляхом збереження розмірів оригіналу ішов *Василь Щурат*, який видав у 1901 році добірку з 22 од Горація українською мовою. Переклади призначалися головним чином для шкільного вжитку, в них помітний не подоланий ще на той час перекладацький формалізм («дослівність» у передачі змісту і копіювання метричної схеми без урахування природи віршового ритму).

Новим кроком в освоєнні Горацієвої поезії стали переклади *Миколи Зерова*. Поет, шукаючи ключа до оригіналу, перекладає то розміром першотвору, то модернізованим римованим віршем. На дальших етапах наближення до Горація – в перекладах *Андрія Білецького*, *Бориса Тена*, *А. Садомора* та інших – остаточно переважив принцип адекватного відтворення віршових особливостей оригіналу.

У Римі Горація читали в школах, складали коментарі до його творів, його наслідували. У Середні віки Горація шанували як мораліста, автора сатир. Йому Данте відводить місце в Лімбі слідом за Вергілієм і Гомером. Відродження по справжньому відкрило Горація. Петрарка (1347 р.) придбав рукопис з його творами, і в деяких віршах у нього проявляється явний вплив Горація. Гуманісти вважали Горація цілком своїм, але його високо цінували й єзуїти, тому що вихолощений або християнізований Горацій міг давати позитивний моральний вплив на учнів. Намальована ним картина простого сільського життя була по душі людям подібної з ним долі, що дотримувались близьких смаків, якими були Петрарка, Ронсар, Монтень. В Англії першим популяризатором Горація став Бен Джонсон, під безсумнівним впливом Горація виникали і деякі сонети Мілтона. У той же час ліричні розміри Горація використовувалися й у латинському віршуванні, особливо вдало це робив німецький гуманіст Конрад Цельтис (1459-1508), що впровадив, крім того, звичай співати оди Горація в школі, що зробилося в XVI ст. загальнопоширеною практикою. Згодом Горація стали перекладати на нові європейські мови, найвдаліше на німецьку.

Публій Овідій Назон (Publius Ovidius Naso, 20.03.43 р. до н.е., м. Сульмон – 18 р., м. Томи) народився у невеликому містечку Сульмоні, що за 150 км від Рима, у сім'ї, що належала до вельможного роду вершників. Він здобув найкращу на той час освіту. Батьки мріяли про кар'єру політичного чи судового оратора для Овідія, позаяк у нього доволі рано проявилася неабияке чуття слова. Поет, котрий детально повідомляє нам автобіографію у своїх віршах («Скорботні елегії»; IV, 10), зізнається, що опирався бажанню родини,

оскільки його більше вабила мрія про служіння музам, складання віршів («Тільки-но слово скажу – віршем виходить воно»).

Життя Овідія починалося щасливо. Молодість він провів у колі «золотої» римської молоді, з читанням віршів уперше виступив рано («Раз на той час, може, два лезо торкнулося щік»), поезії його відразу ж здобули визнання. Це були ліричні вірші в жанрі любовної елегії, модному тоді в Римі. До Овідія в цьому жанрі виявили себе Галл, Тібулл, Проперцій, однак Овідій швидко затьмарив їх своєю славою, заслуживши репутацію «співця кохання». Збірка **«Любовні елегії»** («Amores») об'єднує три книги (49 віршів), присвячених коханій поета, умовно названій іменем грецької поетки Корінни. Ще в античності намагалися встановити, хто приховується за цим ім'ям, але марно. Поміж тим, переказ свідчить, що багато жінок прагнули видати себе за Корінну. Збірка містить чимало традиційних мотивів: клятви служіння Амуrowі, захоплення від милості коханої, страждання через її примхи та зради тощо. Однак при цьому чуття поета не набуває глибокого драматичного характеру. Зазвичай він висловлює його у жартівливому, грайливому тоні. Для Овідія кохання – це втіха, своєрідна гра, мистецтво, яке можна опанувати, позаяк воно має свої закони, свої правила гри. При цьому поет вирізняється дивовижною добротою, теплотою свого почуття та впевненістю у невмирущості своїх творів:

Люд нехай прагне марниць!
Мені ж хай жовтоволосий
Феб над кастильським струмком
келих дзвінкий подає.
Лиш би волосся вінчав мені мирт,
що морозу боїться,
Лиш би ті вірші до рук
радо закоханий брав.

Заздрість живих любить їсти.
Помремо – вона відступає.
Кожен, яку заслужив, матиме шану тоді.
Вирвусь і я з похоронного вогнища:
частка найкраща,
Частка моєї душі, в пісні моїй оживе!
(Тут і далі пер. А. Содомори)

Щоби отримати уявлення про декламаційно-риторичний характер любовних елегій Овідія, достатньо ознайомитися з елегією (I, 2), де Амур змальований в образі якогось римського тріумфатора, чи з елегією (I, 9), де розвивається порівняння любові з військовою службою, звичайно, в іронічному сенсі. Більша задушевність притаманна елегії на смерть Тібулла (III, 9). Як більш серйозні, можна навести також для прикладу елегію (I, 15) про безсмертя поезії та елегію (III, 1), де порівнюються рівноцінні, з точки зору поета, елегія і трагедія (слід зауважити, що О. замолоду написав трагедію «Медея», котра не збереглася). Більш серйозною є й елегія (III, 13) з описом свята на честь Юнони у Фалері.

«Любовні елегії» були, так би мовити, «практикою кохання»; для повноти охоплення слід було ще написати «теорію кохання» й «історію кохання» (М. Гаспаров). Наступну збірку «Героїди» («Heroides»), або «Послання», можна назвати «історією кохання». Книга складається із 15 послань міфологічних героїнь до своїх коханих (наприклад, Пенелопи до Улісса, Філіди до Демофонта, Брісеїди до Ахілла, Федри до Іпполіта, Дідони до Енея, Деяніри до Геркулеса) і трьох послань героїв з відповідями на них героїнь (Паріса до Єлени і Єлени до Паріса, Леандра до Геро і Геро до Леандра, Аконтія до Кідіппи і Кідіппи до Аконтія). Збірка містить, таким чином, всього 21 послання.

У цій книзі знайшла свій яскравий вияв притаманна Овідію майстерність поетичної варіації. Всі героїні послань перебувають в однаковому становищі: тужать, страждають, прикликають коханих. Однак Овідій надав кожній з них своєрідності: у мові, зовнішності, навколишніх атрибутах, їхнє змалювання вже позбавлене будь-якої іронії. На міфологічному матеріалі Овідій зображає драматичні перипетії кохання з цілковитою серйозністю. Світ любовних почуттів жінки вперше в римській літературі отримав у Овідія глибоке та виразне втілення.

Іронічні інтонації повертаються в поезію Овідія, коли він створює «теорію кохання» – талановиту дидактичну поему **«Мистецтво кохання»** («Ars amatoria»):

Хто з-поміж римлян ще й досі
не чув про мистецтво кохання,
Хай, прочитавши цей твір,
буде в коханні митцем.
Що ж бо вітрило, весло,
як судном не керує мистецтво?
Що скакуни запальні?
Що без мистецтва Амур?

Тут він дає поради спочатку чоловікам, а потім жінкам про те, де знайти предмет кохання, як його завоювати, а потім утримати. Поет намагається переконати кожного у можливості любовної удачі за умов винахідливості, енергії, доброго, терплячого ставлення до предмета пристрасі. Міркування Овідія виявляють тонку спостережливість, знання примх людського серця, добре, поблажливе ставлення до людських недоліків та слабкостей. Легка, грайлива, витончена поема одночасно дає уявлення про чимало сторін римського побуту (вигляд житла, одяг, прикраси, наїдки тощо).

Коли Овідій завершив свою любовну трилогію, йому було вже за сорок. Він сам набув чималого досвіду, втретє одружився, цього разу щасливо, у поета підростала донька. Поблизу Капітолія стояв дім поета, зручний, гостинний; за містом, на березі Тибру, розташовувався його сад, місце творчого усамітнення. Тут поет замислив дві нові праці: вчену поему «Фасти» («Fasti») та міфо-логічну поему «Метаморфози» («Metamorphoses»). Остання стала головним твором поета, здобувши йому світову славу.

«Метаморфози» є своєрідною міфологічною енциклопедією, що об'єднує близько 300 міфів, викладених у зв'язній послідовності. Всі вони містять мотив перетворення і у сукупності покликані створити картину світу як постійного руху та змін форм, живих і неживих. Підставою для цих змін найчастіше стають перипетії кохання (міф про Нарциса, Орфея й Евридіку, Пірама і Фісбу тощо). Чарівність поеми створюється майстерним зображенням моменту перетворення. Воно змальовується як пластично-зримий процес, ніколи не миттєвий, пов'язаний з поступовим перевтіленням форм. Таїна розповіді посилюється тим, що поет ніколи не каже наперед, у що перевтілиться персонаж, і називання нової істоти відтягується якомога далі. Все це створює в читача враження присутності і занурює його в атмосферу дива.

У плані хронологічної послідовності викладу найдоходливішими є перші й останні книги «Метаморфоз». Саме у книзі I змальоване першопочаткове і найдавніше перетворення, тобто перехід від хаотичного стану стихій до формування світу як гармонійно влаштованого космосу. Далі ідуть чотири традиційних епохи – золота, срібна, мідна і залізна, гігантомахія, звиродніння людей і всесвітній потоп, коли на вершині Парнасу залишаються тільки Девкаліон і Пірра, від котрих починається нове людство. До давньої міфологічної історії О. відносить також смерть Піфона від руки Аполлона, переслідування Дафни Аполлоном, міфологію Іо, Фаетона. Разом з іншими міфами книги II весь цей давній період міфології Овідій мислить як час царя Інаха, звідки і почалася найдавніша Аргоська міфологія.

Книги III і IV «Метаморфоз» занурюють читача в атмосферу іншого, також дуже давнього періоду античної міфології, а саме трактують фіванську міфологію. Тут змальовані образи Кадма і Гармонії, Актеона, Семели, Тіресія (III, 1-338). Проте у цих двох книгах наявні і такі вставні епізоди, як міфи про Нарциса й Ехо (III, 339-510), Пірамата Фісбу (IV, 55-167) і подвиги Персея (IV, 604-803).

Книги V-VII відносяться до часів аргонавтів. У книзі V багато дрібних епізодів і найбільший присвячений Фінею (1-235). Із книги VI як найвідоміші слід виокремити міфи про Ніобу (146-312), а також про Філомелу та Прокка (412-676). У книзі VII міфології

аргонавтів -: розповіді про Язона та Медею (1-158), Езона (159-293), втечу Медеї (350-397), Тезея та Міноса (398-522).

Книги VIII-IX – це міфи часів Геркулеса. У книзі VIII прославляються міфи про Дедала та Ікара (183-235), про Калідонське полювання (260-546), про Філемона та Бавкиду (612-725). Понад половину книги IX присвячено самому Геркулесу і пов'язаним з ним персонажам – Ахелою, Нессу, Алкмені, Іолаю, Іолі (1-417). У книгу X увійшли знамениті міфи про Орфея та Евридіку (1-105), Кипариса (106-142), Ганімеда (143-161), Гіацинта (162-219), Пігмаліона (243-297), Адоніса (503-559), Атланта (560-739). Книгу XI розпочинає міф про смерть Орфея і про покарання вакханок (1-84). Тут, окрім того, є міфи про золото Мідаса (85-145) і вуха Мідаса (146-193), а також розповідь про Пелея та Фетиду (221-265) – провісницю троянське і міфології.

Книги XII і XIII – троянська міфологія. У книзі XII перед читачем проходять образи греків у Авліді, Іфігенії (1-38), Кікна (64-145) та смерть Ахілла (580-628). Сюди ж Овідій помістив і відомий міф про битву лапів і кентаврів (210-535). Із книги XIII до троянського циклу виносяться міфи про сварку через зброю поміж Аяксом та Уліссом (1-398), про Гекубу (399- 575), Мемнона (576-622), про Поліфема та Га-латею (705-968).

Книги XIII-XV присвячені міфологічній історії Риму, у яку, як завжди, вкраплені й окремі сторонні епізоди. Овідій намагається тут дотримуватися офіційної точки зору, ведучи «родовід» Римської держави від троянських поселенців в Італії на чолі з Енеєм. Цей останній після відплиття із Трої потрапляє на острів Делос де царя Анія (XIII, 623-704); далі йдуть найголовніші епізоди – про Главка і Сціллу (XIV, 1-74) про війну з рутулами (445-581), про обожнювання Енея (582-608). У книзі XV – історія одного із перших римських царів – Нуми, котрий навчається у Піфагора і мудро керує своєю державою. Після цілого ряду метаморфоз Овідій закінчує свій твір похвалою Юлію Цезарю й Августу, котрі є богами – покровителями Риму.

Упродовж століть «Метаморфози» залишалися улюбленою лектурою широкого читача який зазвичай за їх посередництвом знайомився з корпусом античної міфології.

Поміж тим, коли Овідій перебував у розквіт: життєвого і творчого шляху, його спіткало жакливе нещастя. За розпорядженням імператора Августа його було заслано з центру Римської імперії в далеку причорноморську колонію Томи (сучасна Констанца в Румунії), місцевість віддалену і дику. Вирок був зумовлений бажанням імператора зробити з поета, автора «Мистецтва кохання», провинного цапа, винного у розбещеності римських звичаїв, у тому числі неморальної поведінки власної онучки імператора, Юлії молодшої. Вирок, що означав розлуку з родиною, близькими, Римом, Овідій сприйняв як смерть. Силу його відчаю яскраво передає третя елегія першої книги **«Скорботних елегій»**, відома під назвою «Остання ніч у Римі»:

Тільки-но зрине в душі
найскорботніший образ тієї
Ночі, що в Римі мені стала межею
життя,
Тільки згадаю ту ніч,
а з нею все найдорожче,
Втрачене, – крапля-сльоза
котиться досі з очей.
...Мовлю до друзів сумних
на відході слово прощальне –
А з усіх друзів тепер,
мабуть, що двоє було...

Плакав я, плакала дужче жона,
обнімаючи мужа,
Сльози дощем по щоках
(чи заслужила?) текли.
Донька не з нами була:
далеко в лівійському краї
Про мою долю сумну
знати вона не могла.
...Мовби живцем моє тіло ділили:
здавалося, бачу
Частку себе – як вона осторонь
мене лежить.

Овідій прожив у вигнанні десять років. Тут були створені дві збірки його поезій: «Скорботні елегії» («Tristia») й «Листи з Понту» («Epistulae ex Ponto»). У них на зміну любовній елегії приходить елегія смутна, пов'язана зі спогадами, роздумами тощо. Одна з

провідних тем цих збірок – тема самотності. Можна сказати, що Овідій по-справжньому відкрив цю тему для поезії, змальовуючи самоту як різноманітні муки душі і тіла. Важлива тема «Скорботних елегій» – пам'ять про друзів, дружину. В них зосереджений зв'язок з покинутим Римом. Овідій оцінює дружбу як найвищу духовну вартість, опору у злигоднях і стражданнях. Послання сповнені молінь про заступництво, допомогу чи хоча би слово розради.

Однак після 14 р. в елегіях Овідія відчутний своєрідний злам. Поступово автор до певної міри звикся з новими умовами, полюбив людей, котрі жили довкола нього, вивчив їхню мову і навіть написав нею поезії. Ті ж, у свою чергу, увінчали його як поета, звільнили від податків, надавали допомогу у повсякденних справах. У віршах Овідія періоду заслання відображено чимало деталей клімату, побуту, звичаїв гетського племені, яке проживало в Томах.

Багатство і розмаїття овідієвих образів здобули йому славу в усі часи. Мотиви й образи його творчості знайшли широке втілення у мистецтві Нового часу.

Поруч із Вергілієм та Горацієм Овідій віддавна шанували в українській літературі. Цитуваннями з Овідія не раз підкріплювали свої настанови автори поетик, котрі читали в Києво-Могилянській академії. Овідій натхненно наслідував Г. Сковорода («Похвала астрономії»), захоплено відгукувався про нього Т. Шевченко, називаючи поета «найдосконалішим творінням всемогутнього творця вселенної». Мав Овідій в Україні і своїх перекладачів. У 80-х рр. XIX ст. в літературно-громадському журналі «Зоря» було опубліковано декілька перекладів з «Метаморфоз»: легенди про Пігмаліона та Кипариса переклала Олена Пчілка, про Орфея і Евридіку – О. Маковей. Дещо пізніше Олена Пчілка інтерпретувала й легенду про Дедала й Ікара. У 20-х рр. XX ст. Д. Николишин виконав переклад першої пісні шумковим віршем. Новим кроком у освоєнні «Метаморфоз» стали переклади М. Зерова. У наш час на рівні сучасних вимог до художнього перекладу окремі уривки з «Метаморфоз» українською мовою освоїв Ю. Кузьма. Кращим перекладачем Овідія сьогодні в Україні є А. Содомора.

Яцек Бохенський. Овідій Назон — поет: *Роман / З польської переклав Ростислав Доценко.* — Львів: ЛА «Піраміда», 2011. — 216 с. (Серія: «Майстри Українського Перекладу»). В пропонованому читачам романі відомого польського письменника, уродженця Львова, Яцека Бохенського яскраво змальована трагічна доля геніального поета Публія Овідія Назона — творця «Любовних елегій», «Мистецтва кохання», «Засобів від кохання», славетних «Метаморфоз», «Скорботних елегій», «Листів з Понту» та інших творів.

ЕЗОП (VI ст. до н. е.)

Біографія Езопа носить легендарний характер. Видатний байкар, засновник жанру байки, він нібито був рабом із Фрігії (Мала Азія), невеликим на зріст, некрасивим та ще й горбатим. Боги щедро нагородили його даром слова, гострим розумом і мистецтвом створювати байки. Його перший господар вирішив продати ні на що не придатного балакучого раба, якого купив простуватий філософ Ксанф із Самосу. Езоп вразив його дотепними відповідями. Коли Ксанф спитав Езопа, чи той хоче, щоб він його купив, Езоп нібито відповів: «А хіба тобі не все одно, чого я хочу? Купи мене в радники, тоді й запитуй». А на запитання, чи він завжди такий балакучий, Ксанф отримав відповідь, що за балакучих птахів завжди платять дорожче. Після того, як на репліку Ксанфа: «Але ти ж не птах, а виродок», Езоп відповів, що бочки в підвалах те ж потворні, але вино в них добре, філософ і взяв його до себе.

Жодного разу Ксанф не пожалкував, що купив Езопа. Завдяки дотепному й винахідливому рабу Ксанф залишився в пам'яті поколінь, бо саме з ним легенда пов'язує багато езопових жартів і мудрих рішень. Широко відома й теорія про те, як Ксанф наказав Езопові купити на базарі для бенкету всього найкращого, що є у світі. Езоп приніс одні лише язики різного приготування і пояснив здивованому господарю, що найкраще у світі – це язик, бо саме ним

домовляються, встановлюють закони, висловлюють високі й мудрі думки. На прохання купити наступного дня найгіршого, що є у світі, Езоп знову приніс язики – і довів Ксанфу, що в світі немає нічого гіршого за язик: ним люди обманюють один одного, починають сварки та війни. Господар був дуже роздратований, але не міг не визнати правоти Езопа.

Коли же Ксанф після обіду, перебуваючи добряче напідпитку, хвальковито заявив, що він може випити море, а на ранок схаменувся від жаху про свою обіцянку, саме Езоп врятував його від ганьби. Він порадив Ксанфу виставити своєму супернику перед суддями й глядачами, які зберуться на березі моря, таку умову: хай суперник перекриє всі ріки, що впадають в море, бо Ксанф дійсно обіцяв випити море, але не обіцяв випити ще й ріки. Так Ксанф вийшов із скрутного становища, і його мудрість – викликала у всіх захоплення.

Езоп багато разів просив Ксанфа дати йому волю, але той не хотів розлучатись з мудрим рабом. І тільки коли у Самосі скоїлась пригода, яку ніхто не зміг пояснити. Під час засідання державної ради Самосу з неба налетів орел, схопив державну печатку, піднявся вгору і звідтіля відпустив її прямо в пазуху якомусь рабу. Покликали Ксанфа, щоб він розтлумачив цю знаменну подію. Він за своєю звичкою заявив, що це нижче його філософський гідності, але у нього є раб, який може роз'яснити, що все це значить. Езоп же сказав, що він міг би пояснити, та не годиться рабу давати поради вільним громадянам, а от якби його звільнили... Народ Самосу звільнив Езопа, і він так розкрив смисл цієї події: «Орел – царський птах. Отже, цар Крез вирішив завоювати Самос і обернути його в рабство».

Засмучені самосці відправили Езопа до Креза просити замирення. Мудрий Езоп сподобався царю, він зробив його своїм радником і замирився з самосцями. За легендою, після цього Езоп жив ще довго, побував у вавилонського та єгипетського царів, зустрічався з сімома мудрецами й написав багато байок. Загинув же він у Дельфах, де не сподобався дельфійським жерцям, які злякались, що він розкриє еллінам їх хитрощі, і скинули Езопа зі скали.

Уславився ж Езоп в першу чергу як умілий байкар. Байка як жанр народної творчості виникла ще у догомерівську епоху. Вона являє собою коротке алегоричне оповідання, переважно віршоване, в якому завжди присутній дидактичний (повчальний) зміст. Складається з оповідної частини та обов'язкового висновку – повчання (моралі). Персонажами байок виступають різні звірі, птахи, рослини, у вчинках яких вбачаються і висміюються людські вади. Цей прихований підтекст художнього твору завдяки легендарному байкарю називається езопівською мовою.

У Давній Греції відомі були збірки коротких байок у прозаїчній формі, авторство яких й приписувалось Езопу. Сучасному читачеві майже всі вони добре відомі в обробках французького байкаря Ж. Лафонтена, російських Іван Андр. Крилова, М. Салтикова-Щедріна, українських байкарів П. Гулака-Артемівського, Л. Боровиковського, Є. Гребінки, особливо Л. Глібова.

Точну кількість байок Езопа не встановлено, але вважають – 400 (іноді звучить цифра – 650). До речі, авторство моралі у байках більшість літературознавців не приписують Езопові, говорять, що з'явилися вони у пізніші часи у результаті використання байок у школі. Деякі його байки відбивають напружену боротьбу, що точилася у грецьких полісах. («Людина з загиблого судна», «Сурмач», «Рибалка», «Вовки і віці»). Езоп засуджує несправедливість, але не протестує проти неї («Лев, Осел і Лисиця»). Байкар пропонує дотримуватися поміркованості у житті, вільне життя бідняка краще за сповнене турбот життя багатіїв («Ялина і Терен», «Дикий Осел»). Багатство розбещує, губить людину («Осел і Лев'яча шкура», «Дрізд»).

Багато байок присвячено праці (Заєць і Черепаха), «Жаби», «Мурашка і Жук», «Хлібороб та його діти»). Особливе місце у творах Езопа належить питанням людських взаємин. Одних він повчає, з інших глузує. Радить байкар уникати недоброчесних людей, які віддячують злом за добро. У байці «Вівчар і вовченята» Вівчар вигодував їх, сподіваючись, що вони пильнуватимуть отару, але ті вирости та поїли овець. Мораль: «Той, хто рятує негідників, забуває, що вони, набувши сили, проти нього ж найперше й звернуть її».

Цікавить Езопа й тема дружби («Подорожні і Ведмідь», «Олень і Лев», «Лікар і Хворий», «Купівля Осла» – «скажи, хто твій друг, і я скажу, хто ти»).

Багато байок присвячена загальним етичним питанням, роздумам над долею людей та їхніми вчинками. Він виступає проти лицемірства, хтивості, облесливості, брехні («Лисиця і Мавпа», «Лисиця і Лісоруб», «Сліпий»).

Езоп переконаний, що не можливо уникнути божої кари. Разом з тим він вважає, що людина й сама про себе дбати: «До богів звертайся, а сам про себе дбай!» («Потерпілий на морі»). Езоп вважав, що час усе долає.

Взагалі підраховано, що в байках Езопа діють понад 80 тварин, біля 30 представників різних професій (мисливець, рибалка, кожум'яка, м'ясник), така ж кількість богів та міфологічних персонажів.

Байка «Вовк та Ягня». Вовк гнався за ягнятком. Рятуючись, ягня сховалось у храмі. Вовк став кликати його назад: «Виходь, бо все одно прийде жрець і принесе тебе в жертву богу». Ягня відповіло: «Краще стати жертвою богу, ніж загинути від тебе». Байка повчає, що якщо треба вмерти, то краще вмерти з гідністю.

У байці про хитромудрого осла осел переходив річку з вантажем солі, послизнувся й упав; сіль розчинилась, і тягар став меншим. Осел зрадів і наступного разу, підійшовши до річки, впав уже навмисне. Та цього разу вантажем була вовна, яка розбухла від води, стала такою важкою, що осел потонув. Мораль – хитрість без розуму згубна.

Саме народна мудрість, здоровий глузд, мрії й надії на справедливість, висловлені до того ж у дотепній формі, і зробили байки Езопа, як й самого їх творця, безсмертними.

Блискучим «ретронслятором» творів та думок Езопа для наших сучасників став бразильський драматург ХХ століття Гільєрме Фігейредо (1915-1997 рр.), чия п'єса «Лисиця й віноград» (1952 р.), присвячена байкореві, обійшла мало не всі підмостки світу. Ставили її і в Україні. Там лише 6 дійових осіб: Езоп, Ксанф (господар Езопа, «філософ»), Клея – дружина Ксанфа, кохає Езопа, Мелі – рабиня Клеї, Ефіоп – раб Ксанфа, Агностос – гість.

Фільм-вистава «Лисиця й віноград» (1960 р.) – Езопа зіграв В. Поліцеймако (його онук – відомий сучасний актор Михайло Поліцеймако, син дочки акторки Марини Поліцеймако та зятя Семена Фаради).

Федр (≈ 15 р. до н.е. - ≈ 70 р. н.е.)

Давньоримський байкар за походженням був греком з Македонії. Ще змалку він потрапляє в рабство. В Римі майбутній байкар виростає і здобуває освіту. Згодом його за певні заслуги імператор Август відпускає на волю (імовірно). Починаючи з 20-х років I ст.н.е. Федр випускає 5 збірників «Езопових байок», майже всі вони написані віршем (145 творів, з яких 21 – поновлені байки у прозовому переказі). Взагалі літературна спадщина Федра дійшла до нас у двох кодексах (зводах). У першому, що складається з 2-х манускриптів (Піфеївський, що знаходиться у нью-йоркській бібліотеці, та Реймський), вміщено 103 байки. У першому манускрипті після тексту байок вміщено короткий трактат «Про чудовиська», а в другому – комедію «Кверол». Другий кодекс з байками утворюють два манускрипти – Неополітанський та Ватиканський. Тут 33 байки з першого кодексу та 31 нових байок (у виданнях звичайно називаються «Додаток»).

Як самостійний жанр байка до того часу не була представлена в римській літературі, хоча письменники (особливо сатирики) іноді вводили традиційні сюжети байок у свої твори. Грецькі байки на той час були відомі як «езопові». Федр «одягає» їх у латинські вірші, спершу обмежуючись запозиченими сюжетами, а згодом перейшовши і до оригінальної творчості. Байка, вважає Федр, створена рабами, які не насмілювались вільно висловлювати свої почуття і знайшли для них інакомовну форму жартівливої видумки. Елемент соціальної сатири особливо помітний в перших двох збірниках, в яких переважає традиційний тип байки про тварин.

Федр хвалить себе за «стислість», розповідь його позбавлена другорядних деталей і супроводжується тільки небагатослівними поясненнями морально-психологічного плану. Мова байок Федре проста і чиста.

Відомості про його життя досить суперечливі, здебільшого оповідання про Федре ґрунтуються на матеріалі його ж добутків. Зокрема, Федр повідомляє, що походить із македонської Піерії, легендарної батьківщини муз (тому їх часто називали Пієрідами). Але як у

змісті байок, так і в мові Федра не відчувається ніяких натяків на його грецьке походження. Тому чимало дослідників доходило висновку, що Федр, мабуть, покинув Македонію ще в раннім дитинстві. Імовірно, він потрапив у рабство під час воєнних дій.

Як би там не було, але Федр повідомляє, що був рабом в Августа, який згодом відпустив його на волю. Федр не подає деталей про свої мандри, проте, нарікає на біль і страждання. У 31 році Федр створив третю книгу байок і, урахувавши свій попередній досвід, присвятив її якомусь Евтиху, звертаючись до нього із проханням про заступництво. Подальші книги Федра також будуть мати заступників: четверта книга присвячена Партикулону, п'ята – Філету. Певних відомостей про цих людей не збереглося. Вважають, що вони, як і Федр, були вільновідпущеними, але, напевно, у житті їм більше щастило, ніж байкареві. Відомо також, що Федр дожив до глибокої старості, і тема старості придбала відображення в його творах.

Федр усвідомлює тісний зв'язок з езопівською традицією: часто згадує ім'я Езопа й навіть робить його діючою особою 10-ти своїх байок. Втім, дослідники відзначають поступову еволюцію в його відношенні до Езопа. Якщо спочатку Федр усвідомлює себе лише поетичним інтерпретатором Езопових байок, то вже в другій книзі повідомляє про намір позмагатися зі славним грецьким попередником. Відчувається, що у Федра визріває передчуття перемоги в цьому змаганні. Так, у п'ятій книзі він уже не вагаючись говорить про свою незалежність від Езопа й про власний внесок у розвиток байки. М. Гаспаров зробив підрахунки на доказ твердження Федра: з 116 байок Федра приблизно третина (36 байок) мають паралелі з Езопом. Однак показовим є їхній розподіл: у першій книзі Федра з 31 байки езопівських корінь мають 17; у другій книзі з 8 байок – дві; у третій книзі з 19 байок – одна; у четвертій книзі з 22 байок – 11; у п'ятій з 10 байок – жодної. Цей аналіз свідчить про те, що із часом Федр і справді усе менше залежав від зразків езопівської творчості. Певний вплив на Федра зробив також і Гораций.

Примітно, що у Федра менше байок про тварин і більше байок про людей, тому у його творах не так виразно помітні риси жанру байки. Цікавим явищем є також особлива увага Федра до моралі байки. Він ставиться до неї як до найважливішої частини твору, що іноді навіть починає витісняти суто фабульний компонент: опис дії зводиться до мінімуму, мораль же, навпаки, розширюється, захоплюючи жвавістю й пристрасністю викладу. Нерідко автор вкладає її у уста одного з персонажів байки. А іноді висловлення вимовляють історична або псевдоісторична особи (Езоп, Сократ та ін.). У деяких творах Федра оповідальної частини майже немає, і байка перетворюється в звичайний монолог, присвячений морально-етичній проблемі. І разом з тим цей монолог нагадує античну діатрибу, жанр, що розвився із сократовської бесіди, поєднуючи, таким чином, безпосереднє звертання до слухача й обмін з ним уявними репліками. Прийоми діатриби у своїх сатирах талановито використав Гораций, отже Федр, напевно, засвоїв їх саме завдяки творчості Горация. Нарешті, він створив жанр байки, що, по суті, є своєрідною моралістичною діатрибою.

Розвиваючи моралістичний аспект байки, Федр досяг значного багатства ідейного змісту своїх творів. Байки Федра відтворюють недосконалість світу. Найчастіше він підкреслює жорстокість і насильство, які панують навколо («Вовк і ягня», «Жаби проти сонця» та ін.). Федр неприязно ставиться до вельмож і багатіїв, які зловживають своєю могутністю, привласнюють плоди чужої праці («Вовк і журавель» і ін.). Багато байок Федра мають виразне історичне звучання і є, по суті, сатирою на режим і дійсність імператорського Риму. Федр відверто співчуває пригнобленим рабам.

Проте, співчуваючи скрутному рабському стану, Федр застерігає рабів від повстання проти існуючого ладу. Він докоряє рабовласникам і закликає їх отямитися, усвідомити можливу помсту пригноблених («Півень і коти-носії», «Лисиця й журавель» та ін.). Федр симпатизує не тільки рабам, а й всьому простому люду. Він показує, що бідні, безправні люди найбільше страждають від політичних конфліктів, безперервної боротьби за владу

У деяких байках можна вловити натяк на конкретні історичні події. Наприклад, байка «Про жаб, які просили собі царя» пов'язана зі зміною правління Августа й Тіберія, байка «Жаби проти сонця» спрямована проти можливого шлюбу Сіана із удовою Друза, брата Тіберія. У

багатьох байках простежуються події автобіографічного характеру, а також принципова оцінка власного суспільного становища, у тому числі й розуміння творчих заслуг. Так, у байці «Старий пес, кабан і мисливець» Федр уподібнює себе в старості до мисливського пса, стомленого доблесно прожитим життям. У байці «Півень і перлина» байкар нарікає на недолік гідного суспільства й належного розуміння його творчості. У байці «Старий і амфора» виражає надію на нові досягнення, незважаючи на похилий вік. А прихильність до жанру байки Федр пояснює своїм соціальним станом, а також небезпеками сучасності, що змушує поета прибігати до іносказання.

В добу Федра майже всі грецькі жанри були засвоєні римською літературою, тільки байка залишалася осторонь. Потім Федр узявся створити римський еквівалент грецької байки. Насамперед, намагаючись додати жанру піднесеності, Федр відмовився від прозаїчного викладу й звернувся до поезії, взявши за основу ямбічний триметр (шестистопний ямб), розмір досить гнучкий, придатний для будь-якого матеріалу. У стилі своєї байки Федр зберіг прагнення до стислості, лаконізму, він уникає зайвої деталізації й підкресленої поетизації, прагне бути точним. Турбуючись про мораль байки, значно розширивши й збагативши її, Федр був змушений подбати й про розширення кола сюжетів байок. Чимало історій він створив самостійно, деякі запозичив з попередньої традиції.

Збірники Федра відрізнялися строкатістю, розмаїтістю сюжетів, проте, їх поєднувала спільність моралістичних установок, єдність авторської особистої інтонації. Федр прагне виконувати роль філософського проповідника, народного наставника. Близьким для нього є стоїчний ідеал: стоїчне розуміння долі, висока оцінка волі, незалежності, здатності до самообмеження й т.д. Досягнення Федра в жанрі байки створили йому репутацію творця байки як самостійного літературного жанру. До Федра байка існувала переважно в таких формах як фрагмент, що виконує роль аргументу, у складі іншого жанру, або ж, як навчальний матеріал для риторичних вправ. Аналізуючи цю ситуацію, Гаспаров писав: «У першому випадку байки випробовували художню обробку, але не мали жанрової самостійності; у другому випадку вони мали жанрову самостійність, але обходилися без художньої обробки. У творчості Федра й Бабрія ці два аспекти збіглися: була створена антична літературна байка».

Щойно згаданий Бабрій був найближчим послідовником Федра. Він звернувся до обробки багатьох фєдровських сюжетів, удосконаливши художній аспект байки. При цьому, на відміну від Федра, він зосередив свою увагу на оповідальному компоненті байки, підсиливши, таким чином, її розважальне звучання. Від Федра, через Бабрія, почався розвиток байки аж до Г.-Е. Лессінга (Франція), Ж. де Лафонтена (Німеччина), І. Красицького (Польща), І. Крилова, Л. Глібова й т.д.

В Україні до сюжетів байок Федра почали звертатися із середини XVIII ст. (Г. Сковорода), у XIX ст. їх переказували Л. Боровиковський, П. Гулак-Артемівський, Є. Гребінка, Л. Глібов. Численні сюжети Федра використав І. Франко. Перекладали – П. Стрільців (1963 р.), Ю. Мушак (1962 р.) - по 5 байок. 63 байки переспівав М. Годованець (1967 р.). Декілька байок переклав М. Борецький (1995 р.). Перше повне видання українською мовою спадщини Федра, здійснене Володимиром Литвиновим, побачило світ у Києві 1986 р. («Дніпро»).

Комплекс контрольних робіт (ККР) для визначення залишкових знань з дисципліни, завдань для контрольних робіт

\$CATEGORY: \$course\$/Базовый уровень

Виберіть категоріально співвідносну образу Прометея постать {

~Зевс

~Афіна

=Атлант

~Діоніс

}

Зевс – син... {

~Урана

=Хроноса

~Атланта

~Юпітера

}

Плутон у давньоримській міфології функціонально відповідає давньогрецькому богу... {

~Посейдону

~Зевсу

=Аїду

~Мойрі

}

Основна функція Діоніса в давньогрецькій міфології. {

~Бог полювання

=Бог вина і виноградарства

~Бог Сонця

~Бог морів і океанів

}

Дар змінювати зовнішність має... {

~Патрокл

=Тиресій

~Хирон

~Харон

}

Крила для Ікара робить... {

~Геракл

=Дедал

~Піпп

~Мінос

~Сизіф

}

Найдавніший оратор Еллади. {

=Демосфен

~Пліній

~Софокл;

~Анаксагор

~Епікур

}

Прометей стає безсмертним завдяки {

=Хірону

~Харону

~Гераклу

~Поліфему

~Геліосу

}

Богиня правосуддя – це... {

~Мінерва

=Феміда

~Мойра

~Флора

}

В „Іліаді” Гомера цей чоловік із родичами був убитий зміями Афіни. {

~Менелай

~Агамемнон

~Ахілл

=Лаокоон

}

В „Іліаді” Гомера прописана сцена прощання Андрوماхи з... {

=Гектором

~Пірром

~Кассандрою

~Менеласем

}

Серед перших давньогрецьких комедіографів виділяється ім'я... {

=Кратина

~Есхіла

~Лонга

~Софокла

~Еврипіда

}

Поліфем у сюжеті поеми Гомера зустрічає... {

~Ахілла

~Гомера

=Одиссея

~Іо

}

„Третейський суд” – це... {

~трагедія Менандра

=комедія Менандра

~комедія Аристофана

~трагедія Аристофана

~частина трилогії Есхіла

}

Геракліт, Емпедокл і Демокрит – це... {

~байкарі

~трагіки

~комедіографи

=філософи

~романісти

}

Телемах – син... {

~Агамемнона

~Париса

~Ахілла

=Одиссея

~Пріама

}

Трагедія „Перси” належить... {

~Ахіллу
=Есхілу
~Периклу
~Софоклу
}

Софокл – учень...{
~Платона
~Плутона
=Есхіла
~Аристофана
}

Пан у давньогрецькій міфології функціонально відповідає давньоримському богу... {
~Меркурію
=Бахусу
~Юпітеру
~Плутону
}

Автором комедії „Мир” є...{
~Алкеста
~Електра
=Аристофан
~Лікурґ
~Менандр
}

Бог Сонця в давньогрецькій міфології. {
~Посейжон
~Гермес
~Аполлон;
=Геліос
}

Трагедія „Орестея” належить... {
~Софоклу
=Есхілу
~Периклу
~Ахіллу
}

Трагедія „Медея” належить...{
~Есхілу
=Еврипіду
~Егею
~Федру
~Менандру
}

Орел – атрибутивний птах... {
~Аполлона
=Зевса
~Урана
~Гefеста
~Пана
}

Вулкан у давньоримській міфології функціонально відповідає давньогрецькому богу... {
~Гермесу
=Гефесту
~Посейдону
~Аїду

}

Давньогрецький бог плодючості Пан входить до почту...{

~Зевса

=Діоніса

~Гефеста

~Гермеса

}

Трагедія „Вакханки” належить...{

~Ахіллу

~Есхілу

~Периклу

=Еврипиду

}

Чого позбавлені в Аїді померлі?{

~духу

=тіла

~здатності спілкування

~здатності жалітися

}

Венера в давньоримській міфології функціонально відповідає давньогрецькій богині...{

~Гері

~Геї

=Афродиті

~Артемиді

}

Син Юпітера, бог агресивної війни – це...{

~Феб

=Марс

~Меркурій

~Хронос

}

\$CATEGORY: \$course\$/Средний уровень1

„Дафніс і Хлоя” – твір...{

~героїчний

~історичний

~детективний

=любовно-психологічний

~містико-фантастичний

}

Утопічну ідею про можливість соціальної рівності відстоює...{

~Архілох

=Менандр

~Езоп

~Гомер

~Харитон

}

До термінологічного апарату психології ввійшло поняття, пов’язане з...{

~Каліпсо

~Ахіллом

~пегасом

=Едипом

~Ікаром

}

У цьому творі історичні постаті культурних діячів стають дійовими особами. {

~„Прометей закутий”
~„Прометей звільнений”
~„Дафніс і Хлоя”
=„Жаби”
~„Поетика”
}

Іспит для „наречених” Пенелопи полягав... {
~у приборканні коня Телемаха
~у приборканні коня Одиссея
=в опануванні лука Одиссея
~в опануванні обладунків Одиссея
}

Поняття катарсису знаходимо в творі... {
~„Метафізика”
=„Поетика”;
~„Риторика”
~„Бенкет”
~„Мир”.
}

„Одиссея” Гомера написана... {
~пеоном
~пентаметром
=гекзаметром
~прозою
}

Едип, караючись за скоєні гріхи... {
~відправляється за золотим руном
~шукає відповідей в Іо
~убиває себе
=осліплює себе
божеволіє
}

Домінантна форма творів Платона. {
~поема
~роман
~повчання
=діалог
~трагедія
}

\$CATEGORY: \$course\$/Средний уровень2

Назвіть подвиги Геракла {
~%33.333%Убивство Лернейської гідри
~%33.333%Вичищення Авгієвих стаєнь
~%33.333%Здобуття золотих яблук із саду Гесперид
~Перемога над Атлантом
~Здобуття Золотого руна
}

Виберіть пару категоріально взаємовідповідних надприродних образів: {
~горгулья
~%50%Сцилла
~Мойра
~%50%Харибда

Софокл є автором цих трагедій... {
~%50%„Цар Едип”

~„Цар Наливай”;
~%50%„Антигона”
~„Одного разу у Фівах”
}
Виберіть категоріально відповідні образи надприродних істот: {
~%33.333%кентавр
~%33.333%сфінкс
~титан
~%33.333%Мінотавр
~Парка
}

Назвіть поетів малих ліричних форм {
~%50%„Каллімах
~%50%„Феокрит
~Лонг
~Лікурґ
~Демосфен
}

Назвіть поетів великих ліричних форм {
~%50%„Аполлоній
~%50%„Антифан
~Харитон
~Геліодор
~Езоп
}

Установіть відповідність {
=Геракл->герой
=Хирон->кентавр
=Атлант-> титан
=Каліпсо->німфа
=Рея->богиня
}

Установіть відповідність {
=Пегас->Символ творчості
=Мінотавр->Символ трагічного й непокєднуваного злиття людського і тваринного
=Хаос->Абсолютний безлад, символ відсутності порядку
=Химера->Нездійсненна, дивна й необґрунтована мрія
}

Установіть відповідність
=Дружина Зевса->Гера
=Вісник богів->Гермес
=Дружина Гефеста->Афродита
=Донька Деметри->Персефона
}

\$CATEGORY: \$course\$/Средний уровень3

Хто в „Іліаді” Гомера особливо покровительствує Одиссею? {
=Афіна
}

Автор поеми «Мистецтво кохання» {
=Овідій
}

Першим байкарем вважається... {
=Езоп
}

Автор п'єси „Хмари”.{
=Аристофан
}

„Катарсис” у перекладі з давньогрецької означає...{
=Очищення
}

Лабіринт для Мінотавра побудував античний інженер...{
=Дедал
}

Кому належить поема „Прометей розкутий”, написана в I половині XIX ст.??{
=П. Б. Шеллі
}

„Батьком історії” називають...{
=Геродота
}

Скільки років триває повернення Одиссея додому в однойменній поемі Гомера?{
=10
}

Андромаха – дружина... {
=Гектора
}

Ця істота задає Едипу загадки(-у).{
=Сфінкс
}

Соціальний статус Езопа.{
=Раб
}

\$CATEGORY: \$course\$/Высокий уровень
У трагедії Софокла Сфінкс загадує загадки...{
~Прометею
=Едипу
~Електрі
~Менелаю
~Антигоні
}

Історія полоненої після падіння Трої Андромахи продовжена в творі...{
~П. Корнеля
=Ж. Расина
~Дж. Мільтона
~Д. Дідро
}

Він був звинувачений у запереченні олімпійських богів і розбещенні молоді та приречений до страти. {
=Сократ
~Платон
~Протагор
~Есхіл
~Анаксагор
}

Зі своєю матір'ю одружується... {
~Агамемнон

~Креонт
~Менелай
=Едип
~Аякс
}

Перший літературно-критичний твір античності, в якому порушені важливі питання театральнo-драматичної критики. {
~, „Іліада”
~, „Одиссея”
=, „Жаби”
~, „Лісистрата”
~, „Цар Едип”
}

Книги „Метафізика”, „Фізика”, „Риторика” належать автору... {
~, „Орестеї”
~, „Жаб”
~, „Бенкету”
=, „Поетики”
~, „Держави”
}

\$CATEGORY: \$course\$/Высокий уровень2

У „Жабах” точиться полеміка {
~%50%Есхіла
~%50%Еврипіда
~Діогена
~Платона
~Демосфена
}

Аристотель вважає, що... {
~поетична творчість тяжіє до ірраціоналізму
~%50%поетична творчість відтворює дійсність і нерозривно з нею пов’язана
~%50%мистецтво є однією з форм пізнання дійсності
~митець – це агностик
~уся література – це суцільна метафора
}

Історія Едипа „підтверджує”, що... {
~пророцтво відносне
~%50%пророцтво не можна змінити
~кохання марне
~життя марне
~людина слабка
~%50%людина здатна на високі вчинки і страждання
}

Назвіть божеств, імена яких набувають глобального філософського значення в концепції Фрідріха Ніцше. {
~%50%Аполлон
~Зевс
~%50%Діоніс
~Посейдон
}

Установіть відповідність {
=Овідій-> „Метаморфози”
=Езоп-> „Вовк та Ягня”
=Горацій -> „До Мельпомени”
=Вергілій-> „Георгіки”
}

Установіть відповідність {
=Тризуб->Посейдон
=Олива->Афіна
=Молот ->Гефест
=Крилате взуття->Гермес
=Ліра->Аполлон
}

\$CATEGORY: \$course\$/Высокий уровень3
У площині родинних зв'язків Хронос для Афіни – ... {
=Дід
}

Кого, за трагедією Есхіла „Прометей закутий”, побоюється Зевс? {
=Долю
}

Наука про парадокси сучасного світу, в основі назви якої – назва популярної в античній міфології ірраціональної істоти. {
=Кентавристика
}

Мінотавра перемагає... {
=Тесей
}

Сюжет цієї п'єси будується на тимчасовій відмові жінок від своєї гендерної ролі. {
=„Лісистрата”
}

Прометея в трагедії Есхіла „Прометей закутий” звільняє... {
=Геракл
}

Цей автор розвинув оформлені Есхілом принципи драматичного мистецтва й започаткував новий його етап. {
=Софокл
}

Дар передбачення трагічних невідворотних подій, про попередження яких ніхто не вірить, – це покарання Кассандри від... {
=Аполлона
}

Ідея створення Троянського коня належить... {
=Одиссею
}

Про сильний вплив автора цього давньогрецького роману свого часу буде писати Й. В. Гете. Цей автор {
=Лонг
}

Коренем назви цієї сучасної науки з тлумачення сутності тих чи інших суспільних явищ стало ім'я античного бога. Це бог... {
=Гермес
}

Тема, ключова для лірики Катулла. {
=Кохання
}

\$CATEGORY: \$course\$/Высокий уровень4

У чому трагедія Едипа з трагедії Софокла „Цар Едип”? {}

Дайте характеристику образу Прометея з трагедії Есхіла „Прометей закутий”. {}

Прокоментуйте багатоплановість осмислення ідеї повернення Одиссея з однойменної поеми Гомера. {}

Поясніть, у який спосіб уславлює імператора Октавіана Августа і його країну Вергілій у поемі „Енеїда”. {}

Окресліть і поясніть складність ключової проблеми й співвідношення змісту й жанрової форми в комедії Аристофана „Лісистрата”. {}

Поясніть значення „езопової мови”, ключову роль цього явища в байці й незмінну успішність у художній реальності протягом століть. {}

Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять

Практичне заняття № 1

Тема: Давньогрецька міфологія

План

1. Періодизація античної літератури.
2. Джерела вивчення міфу. Значення терміна «міф».
3. Характерні особливості міфів: фетишизм, анімізм, метаморфізм.
4. Цикли давньогрецьких міфів.
5. Старше покоління богів. Міфи про походження світу.
6. Олімпійські боги.
7. Культ героїв. Три етапи героїзму (етап Геракла, етап Одиссея, етап Персея).
8. Міф як світоглядно-естетичний феномен.

Завдання:

- 1) скласти таблицю греко-римських богів;
- 2) підготувати для переказу прочитані міфи (за виданням – Кун М.А. Легенди і міфи Стародавньої Греції. – К.: Мистецтво, 1996. – 480 с.).

Література

1. Голан А. Миф и символ. – М.: Русслит, 1993. – 375 с.
2. Голосовкер Я.Э. Логика мифа. – М.: Наука, 1987. – 217 с.
3. Грейвс Р. Мифы древней Греции / Р. Грейвс ; пер. с англ. К.П. Лукьяненко ; под ред. и с послесл. А.А. Тахо-Годи. – М. : Прогресс, 1992. – 624 с.
4. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. – М., 1991.
5. Найдыш В. Философия мифологии: От античности до эпохи романтизма. – М. : Гардарики, 2002. – 554 с.
6. Радциг С.И. История древнегреческой литературы. – М., 1982.

Практичне заняття № 2

Тема: Поєми «Іліада» й «Одіссея» Гомера

План

1. Поняття про “героїчний епос”.
2. Троя міфологічна і реальна.
3. Проблемно-тематичний комплекс поеми „Іліада”. Ідейний зміст твору.
4. Система образів поеми «Іліада» і втілювані ними ідеї.
5. Образи поеми “Одіссея” та способи змалювання героїв.
6. Стиль гомерівських поем.
7. „Гомерівське питання”.

Література

1. Арістотель. Поетика / Арістотель ; пер. Й. Кобів і Ю. Мушак // Античні поетики. Арістотель. Поетика. Псевдо-Лонгін. Про високе. Горацій. Про поетичне мистецтво. – К. : Грамота, 2007. – С. 27–64.
2. Грейвс Р. Мифы древней Греции / Р. Грейвс ; пер. с англ. К.П. Лукьяненко ; под ред. и с послесл. А.А. Тахо-Годи. – М. : Прогресс, 1992. – 624 с.
3. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Итоги тысячелетнего развития / А.Ф.Лосев. – М. : Фолио, 2000. – Кн. 1. – 830 с.
4. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. – М., 1991.
5. Найдыш В. Философия мифологии: От античности до эпохи романтизма. – М.: Гардарики, 2002. – 554 с.

6. Пащенко В.І., Пащенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с.
7. Підлісна Г.Н. Антична література. Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1992. – 255 с.
8. Радциг С.И. История древнегреческой литературы. – М., 1982.
9. Флоренсов Н.А. Троянская война и поэмы Гомера. – М., 1991.
10. Шанин Ю.В. Олимпийские игры и поэзия эллинов. Гомер и классическая лирика VIII – V вв. до н. э.- К., 1980.
11. Шталь И.В. Гомеровский эпос.- М., 1975.

Практичне заняття № 3

Тема: “Прометей закутий” Есхіла – зразок давньогрецької трагедії

План

1. Античний театр: зародження, обладнання, актори.
2. Віхи життя і творчості Есхіла.
Ідейно-художній аналіз трагедії «Прометей закутий». Проблематика трагедії.
3. Образ Прометея в міфах і трагедії Есхіла, художні засоби його творення.
4. Новаторство Есхіла.
5. Вплив творчості Есхіла на світове мистецтво. Образ Прометея у творчості Й.Гете, Дж.Байрона, П.Шеллі та в українській поезії (А.Малишко, М.Рильський, П.Тичина).

Література

1. Головня В.В. История античного театра. – М., 1972.
2. Кун М.А. Легенди і міфи Стародавньої Греції. – К., 1996. – С. 105-112.
3. Давньогрецька трагедія. – К.: Дніпро, 1981. – 232 с.
4. Пащенко В.І., Пащенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с.
5. Содомора А. Драматургічна майстерність Есхіла / А. Содомора // Есхіл. Трагедії / Есхіл. – К. : Дніпро, 1990. – С. 5–20.

Практичне заняття № 4

Тема: Класична трагедія: Софокл, Еврипід

План

1. Віхи життя і творчості Софокла.
2. Трагічна концепція людини в трагедіях «Антигона» та «Цар Едип».
3. Проблематика трагедії «Цар Едип». Гуманістичне переосмислення міфу про Едипа в трагедії Софокла. Роль композиційних засобів у розкритті образів та основної ідеї твору.
4. Віхи життя і творчості Еврипіда.
5. Новаторство Еврипіда: п'єси „Медя”, „Алкеста”, Іфігенія в Тавриді”.
6. Місце трагедій Софокла та Еврипіда у світовім мистецтві.

Література

1. Кун М.А. Легенди і міфи Стародавньої Греції. – К., 1996. – С. 105-112.
2. Давньогрецька трагедія. – К.: Дніпро, 1981. – 232 с.
3. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.
4. Пащенко В.І., Пащенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с.
5. Радциг С.И. История древнегреческой литературы. – М., 1982.

Тема: Практичне заняття № 5

Тема: Актуальність проблематики комедій Аристофана

План

1. Етапність творчого шляху Аристофана.
2. Антивоєнна проблематика п'єс Аристофана.
3. Викриття вад тогочасного істеблішменту в комедіях «Оси», «Вершники», «Птахи».
4. Художня концепція комедії «Лісістрата». Спектр образотворчих засобів.
5. Місце комедії «Лісістрата» у світовому мистецтві.
6. Історичне значення творчості Аристофана.

Література

1. Ліндсей Дж. Коротка історія культури : в 2 т. – К., 1995. – С. 38-41.
2. Давньогрецька трагедія. – К.: Дніпро, 1981. – 232 с.
3. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.
4. Радциг С.И. История древнегреческой литературы. – М., 1982.

Практичне заняття № 6

Тема: Мистецька майстерність Плавта

План

1. Віхи життя і творчості Плавта.
2. Проблематика творів письменника.
3. Пародіювання – улюблений прийом комедіографа.
4. Засоби комічного і сатиричного зображення дійових осіб у комедіях «Скарб», «Хвалькуватий воїн» та «Псевдол».

Література

1. Давня римська література: в 2 кн. – К. : Грамота, 2000. – 472 с.
2. Давня римська поезія в українських перекладах і переспівах. – Л.: Світ, 2000. – 328 с.
3. Мегела І.П. Історія римської літератури : моногр. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 320 с.
4. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.
5. Содомора А. Жива античність / А. Содомора. – Львів : Срібне слово, 2008. – 181 с.

Практичне заняття № 7

Тема: Творчість Публія Вергілія Марона

План

1. Біографія письменника.
2. Чарівний світ «Буколік».
3. Поема про землеробство «Георгіки».
4. Історія створення, жанр, сюжет та композиція «Енеїди».
5. Образ Енея та засоби його творення.
6. Риси подібності з гомерівським епосом та з іншими давньогрецькими творами у поемі «Енеїда».
7. Герої «Енеїди» та їх красномовство. Досконалість Вергілієвого гекзаметра.
8. «Енеїда» Вергілія та подальший розвиток європейських літератур (Вергілій – І. Котлярківський).
9. Переклади творів Вергілія.

Література

1. Градовський А.В. “Безсмертна лише чистота серця...” “Енеїда” Вергілія й однойменна поема І.Котляревського // Зарубіжна література. – 1997. – № 8.
2. Гиленсон Б.А. Антична література. Древний Рим. – М., 2001.
3. Давня римська поезія в українських перекладах і переспівах. – Л.: Світ, 2000. – 328 с.
4. Матюшкіна Т. «Енеїда» Вергілія та «Енеїда» І. Котляревського. До проблеми встановлення генетичних зв'язків між творами за допомогою завдань дослідницького характеру // Зарубіжна література в школах України. – 2010. – № 7/8. – С. 60-62.
5. Мегела І.П. Історія римської літератури : моногр. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 320 с.
6. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.
7. Морева-Вулих Н.В. Римський класицизм: творчество Вергилия, лирика Горация / Н. В. Морева-Вулих. – СПб. : Акад. проект, 2000. – 270 с.
8. Нахлік Є. Пекло в «Енеїді» Івана Котляревського : генеза й міфологічні сенси // Дивослово. – 2011. – № 12. – С. 46-50.
9. Повх Л. Навздогін Вергілію (поезії) // Київ. – 2012. – № 2. – С. 21-33.
10. Самофал О. Вивчення творчості Вергілія // Відкритий урок. – 2009. – № 11. – С. 31-37.
11. Содомора А. Жива античність / А. Содомора. – Львів : Срібне слово, 2008. – 181 с.

Практичне заняття № 8

Тема: Творчість Горація

План

1. Історичні та естетичні передумови формування класицистичного світогляду за часів Принципату.
2. Характеристика філософських та естетичних поглядів Горація.
3. Тематика епод Горація.
4. Зміст, тематика та особливості сатир Горація.
5. Особливість од Горація.
6. Духовні пошуки в посланнях Горація.
7. Погляди Горація на природу мистецтва.
8. Світове значення творчості Горація.

Завдання : вивчити напам'ять

Горацій Ф. «До Мельпомени» («Звів я пам'ятник свій...») у перекладі А.Содомори.

Література

1. Баліна К. Квінт Горацій Флакк – найвидатніший поет «золотої доби» римської літератури. Оди «До Мельпомени», «До Манлія Торквата» // Зарубіжна література в школах України. – 2009. – № 10. – С. 29-31.
2. Гаспаров М. Горацій, или золото середины // Гаспаров М. Об античной поэзии : Поэты. Поэтика. Риторика. – СПб. : Азбука, 2000. – С. 148-190.
3. Давня римська поезія в українських перекладах і переспівах : Хрестоматія / уклад. В. Маслюк. – Львів : Світ, 2000. – С. 90-98.
4. Дуров В. Поэт золотой середины // Горацій. Собрание сочинений. – С.-Пб., 1993. – С. 5-20.
5. Качур Л. Вивчаємо оду Горація «До Мельпомени» // Зарубіжна література в школах України. – 2012. – № 9. – С. 39-40.
6. Корж Н.Г. Переклади творів Горація на Україні (XVIII-XIX ст.) // Іноземна філологія. – Львів, 1970. – № 20. – С. 68-73.
7. Мегела І.П. Історія римської літератури : моногр. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 320 с. (С. 164-174).

8. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.
9. Морева-Вулих Н.В. Римський класицизм: творчество Вергилия, лирика Горация / Н. В. Морева-Вулих. – СПб. : Акад. проект, 2000. – 270 с.
10. С'єдіна Д. Учення Горация про поетичний твір-поезис-поета в київських поетиках // Слово і Час. – 2006. – № 12. – С. 55-61.
11. Содомора А. Гораций і його поетична творчість // Гораций. Твори. – К. : Дніпро, 1982.
12. Содомора А. Жива античність. – Львів : Срібне слово, 2009. – С. 109-178.
13. Содомора А. Студії одного вірша. – Л. : Літопис, 2006. – 364 с.

Практичне заняття № 9

Тема: **Співець кохання Овідій**

План

1. Життєвий шлях поета.
2. Тема кохання в творах Овідія.
3. Поема «Метаморфози». Життєва основа та проблематика.
4. Сюжет і композиція «Метаморфоз». Система образів і прийоми їх творення.
5. Останній період творчості Овідія.
6. Порівняльна характеристика філософських та естетичних поглядів Горация та Овідія.
7. Світове значення творчості Овідія.

Література

1. Гаспаров М. Овидий в изгнании // Гаспаров М. Об античной поэзии : Поэты. Поэтика. Риторика. – СПб. : Азбука, 2000. – С. 191-245.
2. Давиденко Іван. «Літературні телепортації»: Публій Овідій Назон як традиційний образ // Слово і Час. – 2015. – № 1. – С. 17-30.
3. Левицький В. Сувої з-під обпалених капітелей: два «відлуння Овідія» // Кур'єр Кривбасу. – 2010. – № 252/253. – С. 412-419.
4. Мегела І.П. Історія римської літератури : моногр. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 320 с.
5. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.
6. Поетика Древнеримской литературы. Жанры и стиль. – М.: Наука, 1989.
7. Содомора А. Дві барви часу Публія Овідія Назона / А. Содомора // Овідій. Любовні елегії. Мистецтво кохання. Скорботні елегії / Овідій ; пер. з лат., передм. і комент. А. Содомори. – К. : Основи, 1999. – С. 5–29.
8. Содомора А. Жива античність / А. Содомора. – Львів : Срібне слово, 2008. – 181 с.
9. Содомора А. Співець одвічних перевтілень / А. Содомора // Публій Овідій Назон. Метаморфози / Публій Овідій Назон пер. з лат., передм. та прим. А. Содомори. – К. : Дніпро, 1985. – С. 5–14.
10. Содомора А. У ритмах елегійного двовірша / А. Содомора // Римська елегія. Галл. Тібул. Проперцій. Овідій / пер. з лат. А. Содомора. – Львів : Літопис, 2009. – С. 7–34.

Практичне заняття № 10

„Матричність” античної байки (Езоп і Федр)

План

1. Байки Езопа: джерела, композиційні особливості, «езопівська мова».
2. Ідейно-художній аналіз байок Езопа: «Вовк та ягня», «Крук і Лисиця», «Хліборобові діти», «Хлібороб і Змія», «Мурашка і Цикада».
3. «Езопівські» та оригінальні байки Федра.

4. Джерела байок Федра «Сократ і Раб», «Помпей і Воїн», «Про Тіберія Цезаря і його Прислужника», «Сімонід, врятований богами».
5. Образ Езопа в байках Федра.
6. Традиції «езопівської байки» у світовій та українській літературі.

Завдання: Опрацювати та написати конспект статті:

Мегела І. Луцій Апулей і його роман «Метаморфози, або Золотий осел» // Мегела І. У світі вічних образів. – К.: Видавець Карпенко В.М., 2008. – С. 256-268.

Література

1. Гаспаров М. Л. Эзоп, мудрец-раб: Басни Эзопа // Гаспаров М. Л. Занимательная Греция. Рассказы о древнегреческой культуре. – М., 2000.
2. Гиленсон Б. А. История античной литературы: Учеб. пособие : в 2 кн. – Кн. 1. Древняя Греция. – 2-е изд. – М. : Флинта : Наука, 2002. – С. 68-69.
3. Дуров В. С. История римской литературы. – СПб. : Филол. фак.-т Санкт-Петербург. гос. ун-та, 2000. – С. 328-332.
4. Мегела І.П. Історія римської літератури : моногр. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 320 с.
5. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.
6. Содомора А. Жива античність. – Львів : Срібне слово, 2009. – С. 109-178.
7. Сюдюков І. Прірва для вільних людей. Езоп: послання до нас із Космосу Часу // День. – 2011. – № 225-226. (9-10 грудня).
8. Эзоп // Словарь античности : пер. с нем. – М., 1994.

Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів (зокрема, банк тестів, теми рефератів, глосарій)

Поради щодо ведення конспектів наукового тексту:

1. Обов'язково потрібно вказувати вихідні данні джерела (назву книги, статті, журналу, ім'я автора, рік видання, сторінку).
2. Текст краще читати уривками, ставлячи запитання до кожного абзацу, глави чи параграфу «Про що цей текст?».
3. У кожному уривку слід виокремлювати основний смисл і стисло його передавати в конспекті.
4. Ключові фрази занотовуються без змін.
5. Основні поняття варто акцентувати – підкреслювати, писати іншим кольором.
6. Бажано залишати вільне поле, де робляться власні позначки, якими виражаються ставлення до законспектованого : NB! – дуже важливо; # – завчити; !? – незрозуміло; ~ – сумнівно та ін. Ці позначки загальноприйняті, але можна мати й свою систему.
7. Не слід переписувати чужий конспект, звертатися необхідно до першоджерел.

Реферат оформлюється згідно з загальноприйнятими вимогами до оформлення такого типу робіт (тительна сторінка, план, три елементи структури тексту – вступ, основна частина, висновок, список використаних джерел). *Творча робота* є альтернативою до написання реферату й містить елементи самостійного аналізу окремих творів і жанрів античної літератури. *Презентація* виконується в комп'ютерній програмі Power Point Presentation і передбачає ілюстрований виклад певного фрагменту матеріалу. Всі види робіт виконуються в межах тематики курсу та **українською мовою**. Тема роботи обирається на вибір із запропонованих, або формулюється студентом самостійно у межах матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни.

Оформлення. Автор має оформити текст роботи відповідно до норм сучасної української літературної мови. Допущені помилки враховуються при оцінюванні роботи. Роботу друкують за допомогою принтера на одному боці аркуша білого паперу формату А4 через 1,5 інтервали, шрифт – Times New Roman текстового редактора Word розміру 14 пунктів. Усі аркуші роботи переплітають згідно з послідовністю їх розташування і нумерацією сторінок. Текст роботи друкують, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 30 мм, верхнє і нижнє – 20 мм, праве – 15 мм. Нумерація сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць подають арабськими цифрами без знака «№». Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який підлягає загальній нумерації, але номер сторінки не ставлять, на наступних – номер проставляють у правому верхньому куті без крапки в кінці. Посилання в тексті роботи на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «... у працях [1-7] ...»; якщо наводиться цитата із джерела, то оформлення посилання здійснюють у такий спосіб із зазначенням номера з бібліографічного опису та сторінки цитованого джерела: [6, с. 123].

Ведення читацького щоденника

За весь період навчання в університеті студент-філолог прочитусь велику кількість художніх творів, до змісту яких у майбутньому необхідно буде повертатися. Єдиний вихід у цьому випадку – вести читацький щоденник. Для цього варто завести загальний зошит, записи у якому розпочати вже на першому курсі та використовувати його й надалі. Записи можуть бути довільної форми. Бажано завести реєстр прочитаних творів з посиланням на порядковий номер сторінки. Користуйтеся у записах різним чорнилом, виділяючи імена письменників, назви творів, назви розділів тощо. Також бажано висловлювати власні судження про твір.

Самостійна робота студентів

Самостійна робота 1

Тема: **Давньогрецький міф: трактування в історії і сучасність**

План

1. Класичний міф: класифікації, принципи побудови і функціонування.
2. Формування світу в давньогрецькій міфології. Етапність творення, покоління божеств і зміни їх генерацій.
3. Пантеон давньогрецьких богів та відповідні їм давньоримські божества.
4. Ключові античні божества в мистецтві і кіно ХХ-ХХІ ст.

Завдання

- Розкрийте письмово запропоновані пункти плану.

Література

1. Арістотель. Поетика / Арістотель ; пер. Й. Кобів і Ю. Мушак // Античні поетики. Арістотель. Поетика. Псевдо-Лонгін. Про високе. Горацій. Про поетичне мистецтво. – К. : Грамота, 2007. – С. 27–64.
2. Голан А. Миф и символ. – М.: Русслит, 1993. – 375 с.
3. Голосовкер Я.Э. Логика мифа. – М.: Наука, 1987. – 217 с.
4. Грейвс Р. Мифы древней Греции / Р. Грейвс ; пер. с англ. К.П. Лукьяненко ; под ред. и с послесл. А.А. Тахо-Годи. – М. : Прогресс, 1992. – 624 с.
5. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Итоги тысячелетнего развития / А.Ф.Лосев. – М. : Фолио, 2000. – Кн. 1. – 830 с.
6. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. – М., 1991.
7. Найдыш В. Философия мифологии: От античности до эпохи романтизма. – М.: Гардарики, 2002. – 554 с.
8. Пащенко В.І., Пащенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с.
9. Підлісна Г.Н. Антична література. Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1992. – 255 с.
10. Радциг С.И. История древнегреческой литературы. – М., 1982.

Самостійна робота 2 – творча робота

Тема: **Антична міфологія і театр**

Завдання

Підготуйте з аналітичним коментарем (в програмі „PowerPoint”) мультимедіапрезентацію з однієї з запропонованих тем:

1. Основний склад давньогрецького Олімпу і відповідні давньоримські божества. Питання поліфункціональності.
2. Античне божество (на вибір студента) в кіномистецтві: своєрідність і динаміка інтерпретації.
3. Зооморфізм у давньогрецькій міфології (Мінотавр, кентавр, химера і под.): відлуння в сучасній культурі.
4. Три етапи героїзму античності (етап Геракла, етап Одиссея, етап Персея).
5. Своєрідність античного театру.

Література

1. Голосовкер Я.Э. Логика мифа. – М.: Наука, 1987. – 217 с.
2. Грейвс Р. Мифы древней Греции / Р. Грейвс ; пер. с англ. К.П. Лукьяненко ; под ред. и с послесл. А.А. Тахо-Годи. – М. : Прогресс, 1992. – 624 с.
3. Найдыш В. Философия мифологии: От античности до эпохи романтизма. – М.: Гардарики, 2002. – 554 с.
4. Пащенко В.І., Пащенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с.

5. Підлісна Г.Н. Антична література. Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1992. – 255 с.
6. Радциг С.И. История древнегреческой литературы. – М., 1982.

Самостійна робота 3

Тема: **Аристотель – учень Платона**

План

1. Життя і творчість Платона: основні віхи.
2. Аристотель – учень-енциклопедист.
3. Основні положення “Поетики” Аристотеля.
4. Місце творчості Аристотеля у світовій культурі.

Завдання

- Розкрийте письмово запропоновані пункти плану.

Література

1. Аристотель. Об искусстве поэзии // Античная литература. Греция. Антология : в 2 ч. Ч. II.- М., 1989. – С. 348-364.
2. Аристотель. Поэтика / Аристотель ; пер. Й. Кобів і Ю. Мушак // Античні поетики. Аристотель. Поэтика. Псевдо-Лонгін. Про високе. Гораций. Про поэтическое искусство. – К. : Грамота, 2007. – С. 27–64.
3. Виндельбанд В. Платон / В. Виндельбанд. – К. : Днипро, 1993. – 176 с.
4. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. – М., 1991.
5. Мыслители Греции. От мифа к логике. – М., Харьков. – 1998.
6. Сергійчук Т. За пам’яттю історії. – К., 1997.

Самостійна робота 4

Тема: **„Іліада” й „Одиссея” Гомера та „Прометей закутий” Есхіла в літературі й мистецтві**

План

1. Троянська війна: причини і наслідки.
2. Історія дослідження Троянського циклу.
3. Еволюція трактування ключових образів і сюжетних рішень „Іліади” Гомера в літературі й інших видах мистецтва XIX-XXI ст.
4. Еволюція трактування ключових сюжетних рішень „Одиссеї” Гомера в літературі й інших видах мистецтва XIX-XXI ст.
5. Художня вібрація образу Прометея в трагедії Есхіла „Прометей закутий”. Причини.
6. Спектр інтерпретацій образу Прометея в літературі й інших видах мистецтва.

Завдання

- Розкрийте письмово запропоновані пункти плану.
- Сформуйте електронний каталог літературних і кіноінтерпретацій ключових образів і сюжетних рішень „Іліади” й „Одиссеї” Гомера (надавши також роздрукований варіант роботи).
- Сформуйте електронний каталог літературних і кіноінтерпретацій образу Прометея (надавши також роздрукований варіант роботи).

Література

1. Пащенко В.І., Пащенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с.
2. Радциг С.И. История древнегреческой литературы. – М., 1982.
3. Флоренсов Н.А. Троянская война и поэмы Гомера. – М., 1991.
4. Шанин Ю.В. Олимпийские игры и поэзия эллинов. Гомер и классическая лирика VIII – V вв. до н. э.- К., 1980.
5. Шталь И.В. Гомеровский эпос. – М., 1975.

6. Головня В.В. История античного театра. – М., 1972.
7. Давньогрецька трагедія. – К.: Дніпро, 1981. – 232 с.
8. Содомора А. Драматургічна майстерність Есхіла / А. Содомора // Есхіл. Трагедії / Есхіл. – К. : Дніпро, 1990. – С. 5–20.

Самостійна робота 5

Тема: **Менандр як представник нової аттичної комедії**

План

1. Загальна характеристика аттичної комедії.
2. Ключові віхи життя і творчості Менандра.
3. Специфіка композиційної організації комедії „Третьський суд”.
4. Сміховий елемент у комедії „Відлюдник”: особливості й роль.

Завдання

1. Розкрийте письмово запропоновані пункти плану. Один із них оформіть як доповідь.

Література

1. Ліндсей Дж. Коротка історія культури : в 2 т. – К., 1995. – С. 38-41.
2. Давньогрецька трагедія. – К.: Дніпро, 1981. – 232 с.
3. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.
4. Радциг С.И. История древнегреческой литературы. – М., 1982.

Самостійна робота 6

Тема: **Давньогрецький роман: особливості проблемно-тематичного комплексу і поетики**

План

1. Огляд давньогрецького роману: поетика, композиція, проблемно-тематичний комплекс
2. Харитон і його „Повість про кохання Херея і Каллірої” (система образів твору і пов’язані з ними проблеми; поетика).
3. „Дафніс і Хлоя” Лонга: актуальність і літературно-художній резонанс

Завдання

Розкрийте письмово запропоновані пункти плану.

Література

1. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.
2. Радциг С.И. История древнегреческой литературы. – М., 1982.

Самостійна робота 7

Тема: **Наукова проза Давньої Греції**

План

1. Наукові твори Давньої Греції як основа розвитку цивілізації.
2. Новаторство оповіді, роль порівняльного компонента в „Порівняльних життєписах” Плутарха.
3. Лукіан: наукова спадщина і сатира.

Завдання

Розкрийте письмово запропоновані пункти плану.

Література

1. Мегела І. У світі вічних образів. – К. : Видавець Карпенко В.М., 2008. – 392 с.

2. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.
3. Найдыш В. Философия мифологии: От античности до эпохи романтизма. – М.: Гардарики, 2002. – 554 с.
4. Радциг С.И. История древнегреческой литературы. – М., 1982.

Самостійна робота 8

Тема: **Своєрідність творчості Марціала, Ювенала й Апулея**

(аналітичний огляд визначених питань: письмові відповіді)

План

1. Особливості творчого обдарування Марка Валерія Марціала. Епіграми (спектр).
2. Сатири Децима Юній Ювенала. Специфіка і предмет висміювання.
3. Народність творів Луція Апулея.

Завдання:

1. Виконайте аналіз одного поетичного твору Марціала і Ювенала (на вибір).

Література

1. Мегела І.П. Історія римської літератури : моногр. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 320 с.
2. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.
3. Поетика Древнеримской литературы. Жанры и стиль. – М.: Наука, 1989.
4. Содомора А. Жива античність / А. Содомора. – Львів : Срібне слово, 2008. – 181 с.

Самостійна робота 9

Тема: **Лірика Катулла** (доповідь, поезії напам'ять)

План

1. Своєрідність розвитку любовної поезії в античному світі.
2. Творче зростання таланту Катулла. Самототожність поезії.
3. Вплив творчості Катулла на подальший розвиток любовної теми в світовій літературі.

Завдання:

1. Вивчіть напам'ять одну з поезій Катулла.
2. Проаналізуйте письмово поезію Катулла (на вибір).

Література

1. Гиленсон Б. А. История античной литературы: Учеб. пособие : в 2 кн. – Кн. 1. Древняя Греция. – 2-е изд. – М. : Флинта : Наука, 2002. – С. 68-69.
2. Дуров В. С. История римской литературы. – СПб. : Филол. фак.-т Санкт-Петербург. гос. ун-та, 2000. – С. 328-332.
3. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.
4. Поетика Древнеримской литературы. Жанры и стиль. – М.: Наука, 1989.
5. Содомора А. Жива античність / А. Содомора. – Львів : Срібне слово, 2008. – 181 с.

Самостійна робота 10

Тема: **Еволюція байки** (медіапрезентація)

План

1. Принципи побудови байки. Алгоритм.
2. Розвиток форми байки в історії (від часів Езопа до початку XXI ст.).

3. Система образів байки: від античності до сучасності.
4. Проблемно-тематичний комплекс байки крізь призму генетичного зв'язку сюжетів і соціально-культурних стереотипів.

Завдання:

1. Створіть медіапрезентацію з теми.

Література

1. Гаспаров М. Л. Эзоп, мудрец-раб: Басни Эзопа // Гаспаров М. Л. Занимательная Греция. Рассказы о древнегреческой культуре. – М., 2000.
2. Гиленсон Б. А. История античной литературы: Учеб. пособие : в 2 кн. – Кн. 1. Древняя Греция. – 2-е изд. – М. : Флинта : Наука, 2002. – С. 68-69.
3. Дуров В. С. История римской литературы. – СПб. : Филол. фак.-т Санкт-Петербург. гос. ун-та, 2000. – С. 328-332.
4. Мегела І.П. Історія римської літератури : моногр. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 320 с.
5. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.
6. Сюндюков І. Прірва для вільних людей. Езоп: послання до нас із Космосу Часу // День. – 2011. – № 225-226. (9-10 грудня).

Контрольні завдання до практичних занять, завдання для заліків

Контрольна робота № 1

I варіант

I змістова лінія – орієнтаційно-ознайомчий рівень (ОО)

1. Виберіть категоріально співвідносну образу Прометея постать:
а) Зевс; б) Афіна; в) Атлант;
г) Діоніс.
2. Зевс – син...
а) Урана; б) Хроноса; в) Атланта;
г) Юпітера.
3. Плутон у давньоримській міфології функціонально відповідає давньогрецькому богу...
а) Посейдону; б) Зевсу; в) Аїду;
г) Мойрі.
4. Основна функція Діоніса в давньогрецькій міфології.
а) Бог полювання. б) Бог вина і виноградарства. в) Бог Сонця.
г) Бог морів і океанів.
5. Дар змінювати зовнішність має...
а) Патрокл; б) Тиресій; в) Хирон;
г) Харон.
6. Крила для Ікара робить...
а) Геракл; б) Дедал; в) Пірр;
г) Мінос; г) Сизіф.
7. Мінотавра перемагає...
а) Посейдон; б) Персей; в) Тезей;
г) Геракл.
8. Убивство Лейнерської гідри – один із подвигів...
а) Персея; б) Тезея; в) Геракла;
г) Спайдермена.
9. Одиссею в „Іліаді” Гомера особливо покровительствує...
а) Зевс; б) Артеміда; в) Афіна;
г) Лаокоон.
10. Назвіть божеств, імена яких набувають глобального філософського значення в концепції Фрідріха Ніцше.
а) Аполлон; б) Зевс; в) Діоніс;
г) Посейдон.
11. В „Іліаді” Гомера цей чоловік із родичами був убитий зміями Афіни.
а) Менелай; б) Агамемнон; в) Ахілл;
г) Лаокоон.
12. В „Іліаді” Гомера прописана сцена прощання Андрوماхи з...
а) Гектором; б) Пірром; в) Кассандрою;
г) Менеласом.
13. Історія полоненої після падіння Трої Андрوماхи продовжена в творі...
а) П. Корнеля; б) Ж. Расина; в) Дж. Мільтона;
г) Д. Дідро.
14. Поліфем у сюжеті поеми Гомера зустрічає...
а) Ахілла; б) Гомера; в) Одиссея;
г) Іо.
15. Ідея створення Троянського коня належить...
а) Одиссею; б) Пріаму; в) Ахіллу;
г) Кассандрі.

16. Телемах – син...
а) Агамемнона; б) Париса; в) Ахілла;
г) Одиссея; г) Пріама.
17. Трагедія „Перси” належить...
а) Ахіллу; б) Есхілу; в) Периклу;
г) Софоклу.
18. Софокл – учень...
а) Платона; б) Плутона; в) Есхіла;
г) Аристофана.
19. Прометей в трагедії Есхіла „Прометей закутий” звільняє...
а) Зевс; б) Іо; в) Гефест;
г) Геракл; г) орел.
20. Трагедія „Цар Едип” належить...
а) Есхілу; б) Софоклу; в) Едипу;
г) Еврипиду.

II змістова лінія – понятійно-аналітичний рівень (ПА)

1.

III змістова лінія – продуктивно-синтетичний рівень (ПС)

1.

Контрольна робота № 1

II варіант

I змістова лінія – орієнтаційно-ознайомчий рівень (ОО)

1. Бог Сонця в давньогрецькій міфології.
а) Посейжон; б) Гермес; в) Аполлон;
☒ Геліос.
2. Хронос для Афіни...
а) батько; б) брат; в) нащадок;
☒ дід.
3. Виберіть категоріально відповідну образу Харибди постать:
а) горгуля; ☒ Сцилла; в) Каліпсо;
г) гарпія.
4. Орел – атрибутивний птах...
а) Аполлона; ☒ Зевса; в) Урана;
г) Гефеста; г) Пана.
5. Вулкан у давньоримській міфології функціонально відповідає давньогрецькому богу...
а) Гермесу; ☒ Гефесту; в) Посейдону;
г) Аїду.
6. Давньогрецький бог плодючості Пан входить до почту...
а) Зевса; ☒ Діоніса; в) Гефеста;
г) Гермеса.
7. Андромаха – дружина...
а) Одиссея; б) Персея; в) Париса;
☒ Гектора; г) Менелая.
8. Чого позбавлені в Аїді померлі?
а) духу; ☒ тіла;
в) здатності спілкування; г) здатності жалітися.
9. Венера в давньоримській міфології функціонально відповідає давньогрецькій богині...
а) Гері; б) Геї; ☒ Афродиті;
г) Артемиді.
10. Син Юпітера, бог агресивної війни – це...
а) Феб; ☒ Марс; в) Меркурій;
г) Хронос.
11. Богиня правосуддя – це...
а) Мінерва; ☒ Феміда; в) Мойра;
г) Флора.
12. Ця істота задає Едипу загадки.
а) кентавр; ☒ Сфінкс; в) Мінотавр;
г) химера; г) корова.
13. „Одиссея” Гомера написана...
а) пеоном; б) пентаметром; ☒ гекзаметром;
г) прозою.
14. Пан у давньогрецькій міфології функціонально відповідає давньоримському богу...
а) Меркурію; ☒ Бахусу; в) Юпітеру;
г) Плутону.
15. Дар передбачення трагічних невідворотних подій, про попередження яких ніхто не вірить, - це покарання Кассандрі від...
☒ Аполлона; б) Зевса; в) Аїда;
г) Афродити.
16. Скільки років триває повернення Одиссея додому в однойменній поемі Гомера?
а) 2; б) 20; ☒ 10;
г) 40.

17. Іспит для „наречених” Пенелопи полягав...
- а) у приборканні коня Телемаха;
 - б) у приборканні коня Одиссея;
 - ☒ в) в опануванні лука Одиссея;
 - г) в опануванні обладунків Одиссея.
18. Трагедія „Вакханки” належить...
- а) Ахіллу;
 - ☒ б) Есхілу;
 - в) Периклу;
 - г) Софоклу.
19. Кому належить поема „Прометей розкутий”, написана в I половині XIX ст.?
- а) Дж. Г. Байрону;
 - б) М. Лермонтову;
 - ☒ в) П. Б. Шеллі;
 - г) М. Шеллі.
20. Трагедія „Орестея” належить...
- а) Софоклу;
 - ☒ б) Есхілу;
 - в) Периклу;
 - г) Ахіллу.

Контрольна робота № 2

I варіант

I змістова лінія – орієнтаційно-ознайомчий рівень (ОО)

1. Трагедія „Антигона” належить...
☒ а) Софоклу; б) Есхілу; в) Лісистраті;
г) Еврипіду; г) Менандру.
2. У трагедії Софокла Сфінкс загадує загадки...
а) Прометею; ☒ б) Едипу; в) Електрі;
г) Менелаю; г) Антигоні.
3. Зі своєю матір'ю одружується...
а) Агамемнон; б) Креонт; в) Менелай;
☒ г) Едип; г) Аякс.
4. Трагедія „Медея” належить...
а) Есхілу; ☒ б) Еврипіду; в) Егею;
г) Федру; г) Менандру.
5. Серед перших давньогрецьких комедіографів виділяється ім'я...
☒ а) Кратина; б) Есхіла; в) Лонга;
г) Софокла; г) Еврипіда.
6. Автором п'єси „Хмари” є...
а) Есхіл; б) Харитон; в) Лонг;
☒ г) Аристофан; г) Софокл.
7. Перший літературно-критичний твір античності, в якому порушені важливі питання театральності-драматичної критики.
а) „Іліада” Гомера; б) „Одиссея” Гомера; ☒ в) „Жаби” Аристофана;
г) „Лісистрата” Аристофана; г) „Цар Едип” Софокла.
8. Комедія „Мир” належить...
а) Алкесті; б) Електрі; ☒ в) Аристофану;
г) Лікургу; г) Менандру.
9. Найдавніший оратор Еллади.
☒ а) Демосфен; б) Пліній; в) Софокл;
г) Анаксагор; г) Епікур.
10. Він був звинувачений у запереченні олімпійських богів і розбещенні молоді та приречений до страти.
☒ а) Сократ; б) Платон; в) Протагор;
г) Есхіл; г) Анаксагор.
11. Книги „Метафізика”, „Фізика”, „Риторика” належать автору...
а) „Орестей”; б) „Жаб”; в) „Бенкету”;
☒ г) „Поетики”; г) „Держави”.
12. „Дафніс і Хлоя” – це...
☒ а) роман Лонга; б) роман Харитона; в) поема Лонга;
г) роман Геліодора; г) роман Антонія Діогена.
13. „Катарсис” у перекладі з давньогрецької означає...
а) театр; б) спокуса; ☒ в) очищення;
г) фатум; г) майстерність.
14. Представником давньогрецького роману є...
☒ а) Харитон; б) Софокл; в) Лікург;
г) Демосфен; г) Плавт.
15. Каллімах і Феокрит – це...
а) комедіографи; б) байкарі; в) романісти;
☒ г) поети малих ліричних форм; г) поети великих ліричних форм.

16. Поема „Похвала Птолемею” належить...

☒ а) Феокриту;

б) Аполлонію;

в) Федру;

г) Лонгу;

г) Платону.

17. До термінологічного апарату психології ввійшло поняття, пов’язане з...

а) Каліпсо;

б) Ахіллом;

в) пегасом;

☒ г) Едипом;

г) Ікаром.

18. Філософське вчення Платона...

а) матеріалізм;

☒ б) ідеалізм;

в) інтуїтивізм;

г) епікурейство;

г) містицизм.

19. Сюжет цієї п’єси будується на тимчасовій відмові жінок від своєї гендерної ролі.

а) „Вакханки”;

б) „Орестея”;

☒ в) „Лісистрата”;

г) „Арахніди”

г) „Третейський суд”.

20. Нову аттичну комедію називають...

а) фантастичною;

б) політичною;

в) пригодницькою;

☒ г) родинно-побутовою;

г) міфологічно-фантастичною.

Контрольна робота № 2

II варіант

І змістова лінія – орієнтаційно-ознайомчий рівень (ОО)

1. Трагедія „Цар Едип” належить...
а) Менандру; б) Есхілу; в) Лісистраті;
г) Еврипіду; **г** Софоклу.
2. Цей автор розвинув оформлені Есхілом принципи драматичного мистецтва й започаткував новий його етап.
а) Менандр; б) Харитон; в) Федр;
г Софокл; г) Аристотель.
3. Едип, караючись за скоєні гріхи...
а) відправляється за золотим руном; б) намагається втекти в Іо;
в) убиває себе; **г** осліплює себе; г) божеволіє.
4. Трагедія „Іфігенія в Тавриді” належить...
а) Есхілу; б) Менандру; в) Егею;
г) Федру; **г** Еврипиду.
5. „Батьком історії” називають...
а) Есхіла; б) Менелая; **в** Геродота;
г) Анаксагора; г) Сократа.
6. Полеміка Есхіла й Еврипіда триває в цьому творі.
а) „Одиссея”; **б** „Жаби”; в) „Арахніди”;
г) „Вакханки”; г) „Бенкет”.
7. Автором п'єси „Оси” є...
а) Есхіл; б) Харитон; в) Лонг;
г Аристофан; г) Софокл.
8. Геракліт, Емпедокл і Демокрит – це...
а) байкарі; б) трагіки; в) комедіографи;
г філософи; г) романисти.
9. Поняття катарсису знаходимо в творі...
а) „Метафізика”; **б** „Поетика”; в) „Риторика”;
г) „Бенкет”; г) „Мир”.
10. Комедія-казка „Птахи” належить...
а) Алкесті; б) Електрі; **в** Аристофану;
г) Лікургу; г) Менандру.
11. „Дафніс і Хлоя” – твір...
а) героїчний; б) історичний; в) детективний;
г любовно-психологічний; г) містико-фантастичний.
12. Його творів як таких не існує. Це...
а Сократ; б) Платон; в) Аристотель;
г) Лонг; г) Федр.
13. „Третейський суд” – це...
а) трагедія Менандра; **б** комедія Менандра; в) комедія Аристофана;
г) трагедія Аристофана; г) частина трилогії Есхіла.
14. Аполлоній і Антифан – це...
а) комедіографи; б) байкарі; в) романисти;
г) поети малих ліричних форм; **г** поети великих ліричних форм.
15. Утопічну ідею про можливість соціальної рівності відстоює...
а) Архілох; **б** Менандр; в) Езоп;
г) Гомер; г) Харитон.
16. Аристотель вважає, що...
а) поетична творчість тяжіє до ірраціоналізму;
б поетична творчість відтворює дійсність і нерозривно з нею пов'язана;

- ☒ в) мистецтво є однією з форм пізнання дійсності;
г) митець – це агностик;
г) уся література – це суцільна метафора.
17. Домінантна форма творів Платона.
а) поема; б) роман; в) повчання;
☒ г) діалог; г) трагедія.
18. „Батьком байки” вважається...
а) Федр; ☒ б) Езоп; в) Пліній;
г) Аристофан; г) Менандр.
19. Історія Едіпа „підтверджує”, що...
а) пророцтво відносне;
☒ б) пророцтво не можна змінити;
в) марність кохання;
г) марність життя;
г) людина слабка.
20. У цьому творі історичні постаті культурних діячів стають дійовими особами.
а) „Прометей закутий” б) „Прометей звільнений”; в) „Дафніс і Хлоя”;
☒ г) „Жаби”; г) „Поетика”.

Екзаменаційні питання з курсу “Історія світової літератури (античність)”

1. Поняття античної літератури. Періодизація.
2. Світогляд і новаторство Еврипіда.
3. Система образів у «Медеї» Еврипіда.
4. Місце творчості Аристофана у світовому мистецтві.
5. Ідея миру в комедіях Аристофана.
6. Образотворчі засоби в комедії «Лісистрата» Аристофана.
7. Міфотворчість Давньої Греції. Міф у класичному трактуванні.
8. Цикли давньогрецьких міфів.
9. Давньогрецький героїчний епос.
10. Гомерівські поеми та «гомерівське питання».
11. Особливості епічного стилю Гомера в «Іліаді» й «Одіссеї».
12. Післягомерівський період класичної літератури Греції.
13. Есхіл – батько трагедії. Світогляд і новаторство митця.
14. Проблематика трагедії «Прометей закутий» Есхіла.
15. Образ Прометея у трагедії Есхіла.
16. Давньогрецький театр і драматургія (обладнання, організація вистав та актори).
17. Трагічна концепція людини в трагедіях Софокла «Антігона» та «Едіп-цар».
18. Жанр комедії в Давній Греції.
19. Розвиток давньогрецької прози V-IV ст. до н. е.
20. Аристотель – учень-енциклопедист Платона.
21. Основні положення «Поетики» Аристотеля.
22. Творчість Плутарха. „Порівняльні життєписи” та їх значення в літературознавстві.
23. Творчість Лукіана.
24. Творчість Софокла.
25. Давньогрецький байкар Езоп. Структура байки. „Езопова мова”.
26. Давньогрецька література доби римського панування.
27. Нова аттична комедія Менандра.
28. Література доби еллінізму.
29. Творчість Сенеки.
30. Пародіювання – улюблений прийом Плавта.
31. Проблематика творів Плавта.
32. Римська література періоду громадянських воєн.
33. Поема «Георгіки» Вергілія.
34. Вплив творчості Вергілія на європейське мистецтво наступних епох.
35. Творча спадщина Горація.
36. Своєрідність од Горація.
37. Творчість Лукреція.
38. Цицерон: значення в історії літератури і культури.
39. Рання римська література.
40. Римська елегія.
41. Дюбовна поезія Катулла.
42. Творчість Лонга.
43. Художня своєрідність «Енеїди» Вергілія.
44. Творча спадщина Овідія.
45. Твори про кохання Овідія.
46. Твори Овідія, що створені на засланні.
47. Сюжет, композиція та система образів «Метаморфоз» Овідія.
48. Творчість Федра.

Список художніх творів для обов'язкового прочитання
Античність

1. Кун М.А. «Міфи та легенди Стародавньої Греції».
2. Гомер «Іліада», «Одіссея».
3. Сапфо, Архілох, Солон, Симонід Кеосський, Піндар, Алкей, Анакреонт – вибрані поезії.
4. Есхіл «Прометей закутий», «Орестея».
5. Софокл «Антигона», «Цар Едіп».
6. Еврипід «Медея», «Іпполіт».
7. Геродот «Історія» (Про походження скіфів; Чудесний порятунок Аріона; Полікратів перстень).
8. Аристофан «Лісістрата», «Жаби», «Хмари»
9. Менандр «Відлюдник», «Третейський суд».
10. Феокрит «Буколіки», «Ідилія» - на вибір.
11. Аристотель «Поетика», «Про мистецтво».
12. Платон «Бенкет», «Держава».
13. Плутарх «Порівняльні життєписи».
14. Лонг «Дафніс і Хлоя».
15. Плавт «Скарб», «Псевдол», «Хвалькуватий воїн».
16. Цицерон «Про оратора».
17. Лукрецій «Про природу речей».
18. Вергілій «Енеїда», «Буколіки».
19. Гораций «Оди» (Кн. 1, № 1, 5, 6, 9, 11, 13, 14, 23, 25, 34; кн. 2, № 3, 7, 10, 15; кн. 3, № 10, 13, 30; кн. 4, № 7, 13), Епод № 2, Сатири (кн. 1, № 6 «До Пізонів»).
20. Овідій «Наука кохання», «Метаморфози».
21. Сенека «Медея», «Федра», «Едіп» - на вибір.
22. Ювенал Сатиричні вірші.
23. Марціал Епіграми.
24. Апулей «Метаморфози, або Золотий осел».
25. Петроній «Сатирикон».
26. Біблія: Старий Заповіт (Пятикнижжя Мойсєєве, Книга Іова. Псалтир. Книга Екклізіаста. Пісні над піснями. Книга пророка Ісаї); Новий заповіт (Чотириєвангеліє. Діяння апостолів. Апокаліпсис).

Екзаменаційні білети

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Давньогрецькі боги в міфах.
2. Грецька класична лірика.

Затверджено на засіданні

кафедри української мови і літератури

Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року

Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Міфотворчість.
2. Проблематика творів Софокла.

Затверджено на засіданні

кафедри української мови і літератури

Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року

Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Гомерівське питання в літературознавстві.
2. Основні положення “Поетики” Арістотеля.

Затверджено на засіданні

кафедри української мови і літератури

Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року

Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Давньогрецький героїчний епос. Гомер та його “Іліада” та “Одіссея”.
2. Ідейно-художній аналіз трагедії “Медея” Евріпіда.

Затверджено на засіданні

кафедри української мови і літератури

Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року

Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Давньогрецький театр та драматургія.
2. Сатира Ювенала.

Затверджено на засіданні

кафедри української мови і літератури

Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року

Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Творчість Есхіла.
2. Арістотель – учень Платона.

Затверджено на засіданні

кафедри української мови і літератури

Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року

Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Арістофан та його комедії.
2. Творчість Вергілія.

Затверджено на засіданні
кафедри української мови і літератури
Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року
Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Комедія “Лісістрата” Арістофана.
2. “Енеїда” Вергілія та однойменна поема І.Котляревського.

Затверджено на засіданні
кафедри української мови і літератури
Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року
Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Образ Прометея у давньогрецькій літературі.
2. Світ поезії Овідія.

Затверджено на засіданні

кафедри української мови і літератури

Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року

Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. “Метаморфози” Овідія та їх місце в історії світової літератури.
2. Українські дослідники та перекладачі античної спадщини.

Затверджено на засіданні

кафедри української мови і літератури

Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року

Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Образи та сюжети античної літератури в світовій та українській літературі.
2. Дидактичний епос. Творчість Гесіода.

Затверджено на засіданні

кафедри української мови і літератури

Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року

Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Творчість Езопа.
2. Геродот – батько історії.

Затверджено на засіданні

кафедри української мови і літератури

Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року

Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Творчість Горація.
2. Менандр – найвизначніший письменник доби еллінізму.

Затверджено на засіданні
кафедри української мови і літератури
Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року
Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Історіографічна проза Давньої Греції.
2. Творчість Апулея.

Затверджено на засіданні
кафедри української мови і літератури
Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року
Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Наукова давньогрецька проза.
2. Творчість Сенеки.

Затверджено на засіданні
кафедри української мови і літератури
Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року
Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Давньогрецький роман.
2. Ціцерон – оратор і філософ.

Затверджено на засіданні
кафедри української мови і літератури
Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року
Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Творчість Лукреція.
2. Життя і творчість Катулла.

Затверджено на засіданні
кафедри української мови і літератури
Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року
Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Трилогія Есхіла про Прометея.
2. Александрійська лірика.

Затверджено на засіданні
кафедри української мови і літератури
Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року
Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Розвиток античної літератури. Переодизація.
2. Ідейно-художні особливості трагедій Софокла про Едіпа.

Затверджено на засіданні

кафедри української мови і літератури

Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року

Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Миколаївський національний університет ім. В. О. Сухомлинського
Освітній рівень: бакалавр
Спеціальність: 014.01 Середня освіта (Українська мова і література),
035.01 Українська мова та література. Форма контролю: екзамен
Назва екзамену: Історія української літератури (античність)

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №

1. Ораторське мистецтво Давньої Греції (Демосфен, Лісій, Ісократ).
2. Творчість Евріпіда.

Затверджено на засіданні

кафедри української мови і літератури

Протокол № 4 від „18” жовтня 2018 року

Завідувач кафедри _____ проф. Філатова О. С.

Екзаменатор _____ доц. Гурдуз А. І.

Тематика рефератів

1. Творчість Гомера в оцінці класиків світової та вітчизняної літератури.
2. «Батрохоміомехія» як пародія на героїчний епос.
3. Античні джерела драматичної поеми «Кассандра» Лесі Українки.
4. Різноманітність індивідуальних характерів у поемі Гомера «Іліада».
5. Різноманітність індивідуальних характерів у поемі Гомера «Одіссея».
6. Українські переклади Гомера.
7. Сатиричне викриття політики радикальної верхівки Афінської демократії в комедіях Аристофана.
8. Демосфен – найвидатніший оратор Еллади.
9. Центральна проблема «Історії» Геродота (історичний конфлікт між Заходом і Сходом, волею і деспотизмом, варварством і цивілізацією).
10. Борис Тен – перекладач.
11. Платон – засновник об'єктивно-ідеалістичної філософії.
12. Аристотелева «Поетика» і проблеми літератури та мистецтва.
13. Гуманістичні тенденції комедій «Відлюдник», «Полюбовний суд» Менандра.
14. Буколічна поезія античності та її традиції в українській літературі.
15. Діалоги Лукіана: художні особливості, персонажі, творчий стиль, види сатир, історико-літературне значення.
16. Лонг та його буколічний роман «Дафніс і Хлоя».
17. Тематична строкатість роману «Повість про кохання» Харитона.
18. Олімпійські ігри в поезії давніх греків.
19. Урочисті промови Ісократ.
20. Аристотель – учень Платона.
21. Батько байки – Езоп.
22. Міфотворчість Давньої Греції.
23. Давньогрецький героїчний епос.
24. Гомерівські поеми та «гомерівське питання».
25. Давньогрецький театр і драматургія.
26. Есхіл – батько трагедії.
27. Жанр комедії в Давній Греції.
28. Ідея миру в комедіях Аристофана.
29. Творчість поетів-александрійців.
30. Давньогрецька література доби римського панування.
31. Творчість Лонга.
32. Творчість Плутарха.
33. Творчість Лукіана.
34. Шлях творчості Аристотеля і Платона в Україні.
35. Проблематика творів Публія Теренція Афры.
36. Вплив грецької культури на римську літературу.
37. Особливості римської міфології.
38. Традиції Плавта у творах Шекспіра і Бомарше.
39. Звернення до комедій Плавта Гальдоні і Лопе де Вега.
40. Мольєр і Г.Квітка-Основ'яненко – продовжувачі сатири Плавта.
41. Місце Теренція в історії європейського театру.
42. Вчення Ціцерона про театр і літературу.
43. Поема «Про природу речей» Лукреція в античності і Нові часи.
44. Українські переклади і переспіви «Енеїди» Вергілія (І.Котляревський, І.Стешенко, С.Руданський, М.Зеров).
45. «Мистецтво поезії» Горация – маніфест римського класицизму.

46. Українські переклади поезій Овідія (Г.Сковорода, Ф.Прокопович, О.Пчілка, І.Франко, О.Маковей, І.Стешенко, М.Зеров, А.Содомора).
47. Філософський характер і публіцистичність трагедій «Федра» і «Медея» Сенеки.
48. Теми, мотиви і образи сатир Ювенала у творчості Шекспіра та Дж.Свіфта.
49. Викривальний характер творчості Ювенала.
50. Перекази історичних творів Таціта І.Франком.
51. Злободенність тематики епіграм Марціала.
52. Міфологічні джерела «Метаморфоз» Овідія.
53. Вплив творчості Апулея на літературу пізніших періодів.
54. Рання римська література.
55. Творчість Плавта.
56. Творчість Лукреція.
57. Творчість Цицерона.
58. Творчість Катулла.
59. Творча спадщина Вергілія.
60. Творча спадщина Горація.
61. Твори про кохання Овідія.
62. Творчість Сенеки.
63. Творчість Федра.
64. Історичні легенди Стародавнього Риму.
65. Теми і мотиви Горацієвих од.
66. Творчість Овідія в Україні: переклади і переспіви, видання.
67. Традиції Езопа і Федра в українській літературі.
68. Поезія Публія Овідія Назона в Україні.

Глосарій

Алегорія (грецьк. allegoria, від allos – інший і agoreo – говорю) – інакомовлення, в якому конкретний образ є формою розкриття абстрактного уявлення, судження, поняття. Суть алегорії становить внутрішнє порівняння певного явища з іншим. Вона постала на межі понятійного образно-художнього мислення з розкладом культової міфології, звідки взято багато алегоричних образів. Складніший вид алегорії – наділення істот, предметів рисами людського характеру.

Анотація (лат. annotatio – зауваження, примітка) – коротка загальна характеристика певного твору, статті, рукопису тощо, яка вміщує стислу інформацію про зміст книжки, відомості про автора та читацьке призначення.

Антипод (грецьк. antipodes – протилежний) – художній образ, який своїми поглядами, рисами характеру, моральними якостями протиставляється іншому персонажеві. Яскравими прикладами образів-антиподів є персонажі народних казок, своєрідні персонажі-символи у бароковій літературі.

Байка – коротке, переважно віршоване, алегоричне оповідання, в якому закладено дидактичний зміст; різновид ліро-епічного жанру. Складається з оповідної частини та висновку-повчання.

Бароко (від італ. вагоссо – дивний, химерний) – напрям у мистецтві та літературі XVII-XVIII ст., який посідає важливе місце у розвитку європейської культури. Його художня система надзвичайно складна: їй властиві мінливість, поліфонічність, ускладнена форма. Література бароко поєднує релігійні та світські мотиви й образи, тяжіє до різних контрастів, складної метафоричності, алегорій, прагне вражити читача пишним, барвистим стилем та риторичним оздобленням твору. Видатними ліриками бароко були італійський поет Джамбаттіста Маріно (1569-1625) та іспанський поет Луїс де Гонгора-і-Арготе (1561-16270), виразником філософських і художніх принципів бароко у жанрі драми – іспанський драматург Педро Кальдерон де ла Барка (1600-1681).

Бурлеск (італ. burlesque від buria – жарт) – вид комічної, пародійної поезії та драматургії, тематично пов'язаний з народною сміховою культурою, акцентований на свідомій невідповідності між змістом і формою. У бурлескних творах все навпаки: про поважні, серйозні речі мовиться жартома, навмисне знижено, а про речі буденні, звичайні оповідається з надмірною кумедною патетикою. Бурлеск набув популярності в європейських літературах XVII-XVIII ст., особливо у зв'язку з тенденцією пародіювання “Енеїди” Вергілія, започаткованою французьким поетом П.Скарроном.

Верлібр (франц. vers libre – вільний вірш) – вірш без рими з довільним чергуванням рядків різної довжини. У художній літературі він виник за доби Середньовіччя (літургійна поезія), використовувався у творчості європейських письменників XVIII ст., має місце у сучасній поезії.

Водевіль (франц. vaudeville – водевіль) – легка, комедійна, переважно одноактна п'єса з анекдотичним сюжетом, наповнена динамічними діалогами, піснями, танцями. Водевіль виник у Франції в XV – XVI ст., але як драматичний жанр остаточно сформувався у XVIII ст.

Гіпербола (грецьк. hyperbole – перебільшення) – різновид тропа, що полягає у надмірному перебільшенні характерних властивостей чи ознак певного предмета, явища або дії задля особливого увиразнення художнього зображення чи виявлення емоційного ставлення до

нього. Світова література має чимало прикладів гіперболічних тропів (“Таргантюа і Пантагрюель” Ф.Рабле, “Мандри Гуллівера” Дж.Свіфта та ін.).

Гротеск (франц. grotesque – химерний, незвичайний; італ. grotta – грот, печера) – вид художньої образності, для якого характерними є фантастична основа, тяжіння до особливих, незвичайних, ексцентричних, спотворених форм, поєднання в одному предметі або явищі несумісних, контрастних якостей (комічного з трагічним, реального з фантастичним тощо), що веде до абсурду; заперечення усталених художніх і літературних форм. Звідси зв’язок гротеску з пародією, травестією, бурлеском. Гротеск відкрито й свідомо створює особливий надприродний, химерний, дивний світ: саме таким демонструє його читачеві автор. Гротеск використовувався ще в міфології та в античній літературі (Аристофан, Плавт), у ренесансних творах (Ф.Рабле, Е.Роттердамський), у просвітницькій та романтичній літературі (Дж.Свіфт, Е.Т.А.Гофман).

Драма (грецьк. drama – дія) – один з літературних родів, який змальовує світ у формі дії. Здебільшого призначений для сценічного втілення. Для драматичних творів притаманна фабульна побудова з необхідними для цього атрибутами: зав’язкою, розвитком дії, кульмінацією та розв’язкою. Започаткували цей вид літератури античні письменники (Есхіл, Софокл, Еврипід), подальшого розвитку він набув за доби класицизму (П.Корнель, Ж.Расін), в епоху Просвітництва (Ф.Шиллер, Г.Е.Лессінг), в літературі ХІХст. (В.Гюго, Дж.Байрон та ін.) і ХХст. (Б.Шоу, Б.Брехт та ін.). Відповідно до змісту і форми, характеру конфлікту драматичні твори поділяються на окремі види і жанри (трагедія, комедія, драма, фарс, водевіль, мелодрама, трагікомедія). У минулому існували також містерії, міраклі, мораліте, шкільні драми, інтермедії. Драма як жанр драматичних творів – п’єса соціального або побутового характеру з гострим конфліктом, який розвивається у постійній напрузі. Дійові особи драми – переважно звичайні, рядові люди, і автор прагне розкрити їх психологію, дослідити еволюцію характерів, мотивацію вчинків і дій.

Експозиція (лат. expositio – виклад, опис, пояснення) – вихідна частина сюжету художнього твору, в якій стисло подаються ситуація, що логічно випереджає зав’язку, час і місце дії, пояснюються наміри оповідача тощо.

Жанр ліро-епічний – своєрідний літературний жанр, в якому гармонійно поєднуються зображальні засоби виразності, притаманні ліриці та епосу, внаслідок чого витворюються якісно нові сполуки (вірш у прозі, ліро-епічна поема, роман у віршах та ін.). Зародження ліро-епічних творів простежується у добу романтизму, коли ліричні тенденції розповсюджувалися на інші роди літератури.

Ідеалізація – спосіб наукового пізнання, один із різновидів абстрагування, що полягає у створенні таких об’єктів, що не існують у реальному житті, але мають свої прообрази (наприклад, ідеальний газ у фізиці). Подеколи в літературознавстві під ідеалізацією розуміють надмірно прикрашене зображення життя.

Інтерпретація (лат. «тлумачення», «роз’яснення») – дослідницька діяльність, пов’язана з тлумаченням змістового, смислового боку літературного твору на різних його структурних рівнях через співвіднесення з цілістю вищого порядку.

Іронія (грецьк. eironeia – лукавство, удавання) – засіб гумору, заснований на називанні супротивного, коли про щось мовиться ніби у позитивному плані, але прихований підтекст свідчить про протилежне. Іронія може передавати різні відтінки сміху – жартівливий, зневажливий, осудливий, глузливий, саркастичний тощо.

Кирило-Мефодіївське братство – таємна політична антицаристська організація, виникла в Києві в середовищі національно свідомої української інтелігенції у грудні 1845 – січні 1846 р., проіснувала до березня 1847 р. Основу організації на кінець 1846 р. складало 12 осіб. Програмні положення товариства викладені у «Книзі буття українського народу» («Закон Божий») М.Костомарова, у «Статуті Слов'янського товариства Св. Кирила і Мефодія», що мав записку-пояснення, написану В.Білозерським, у відозві «Брати українці!», «Братья великороссіяне и поляки!».

Класицизм (лат. classicus – взірцевий, зразковий) – художній стиль і напрям в європейській літературі та мистецтві XVII – XVIIIст. Зберігав свої позиції аж до першої чверті XIX ст. Характерна орієнтація на художню творчість Стародавньої Греції та Стародавнього Риму, що проголошувалось ідеальною, класичною (зразковою), гідною наслідування. Теоретичним підґрунтям класицизму була антична теорія поетики («Поетика» Аристотеля), основні положення якої втілювала французька «Плеяда» (XVIст.). Найповнішим, найґрунтовнішим був теоретичний трактат Н.Буало «Мистецтво поетичне» (1674), написаний після того, як класицизм у літературі Франції сформувався. Н.Буало встановив суворі вимоги до кожного жанру, узаконив жанрову специфіку та ієрархію жанрів. Автори класицизму брали сюжети з античної міфології та історії. Для драматургії проголошується закон трьох єдностей: єдність дії (головна дія не може перериватися не пов'язаними з нею подіями чи епізодами); єдність часу (події мають відбуватися протягом однієї доби); єдність місця (місце дії не змінювалося). Героями класицистичних творів були переважно люди високого походження. Найвизначнішими письменниками-класицистами у Франції були Ф. де Малерб, П.Корнель, Ж.Расін, Ж.Б.Мольєр, Ж. де Лафонтен та ін. Під впливом французької літератури класицизм поширювався в інших країнах Європи: Німеччині (І.Готшед); Росії (В.Тредіаковський, М. Ломоносов, Г.Державін та ін.).

Композиція (лат. compositio – побудова, складання, поєднання, створення) – побудова твору, доцільне поєднання всіх його складових у художньо-естетичну цілісність, зумовлену логікою зображення світу, задумом письменника, нормами обраного жанру. Композиція виражає взаємозв'язок, взаємодію персонажів, сцен, епізодів, розділів, способів зображення і компонування художнього твору (розповідь, опис, портрет, пейзаж, інтер'єр, монолог, діалог, репліка, ремарка) і кутів зору суб'єктів твору (автора, оповідача, персонажів). Композиція забезпечує відповідність структури художнього твору задумові письменника.

Контекст – частина твору (фраза, строфа, глава, розділ), яка допомагає зрозуміти точний смисл аналізованого епізоду.

Конфлікт (лат. conflictus – зіткнення, сутичка) – зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження і загострення суперечностей, що призводить до активних дій, ускладнень, боротьби, супроводжуваних складними колізіями. Конфлікт у художніх творах реалізується передусім у сюжеті.

Кульмінація (лат.culmen – вершина) – момент найвищого піднесення, напруження, розвитку конфлікту, вирішального зіткнення характерів; мить перелому в сюжеті, з якої починається розв'язка.

Літературний процес – поступальний розвиток світової літератури.

Метод художній (творчий) (грецьк. methodos – шлях дослідження) – сукупність засобів творення художньої дійсності в літературі, що ґрунтується на певному, притаманному лише даному митцеві розумінні світу, суспільства і людини у ньому. Він включає в себе принципи добору життєвих фактів і явищ, засоби художнього узагальнення і побудови образів.

Основними художніми (творчими) методами у літературі XVIII-XIX ст. були бароко, класицизм, сентименталізм, романтизм, реалізм та ін.).

Напрямок літературний – сукупність художньо-змістовних та естетичних принципів і тенденцій, що характерні для творчості багатьох письменників певного періоду розвитку літературного процесу. Так, у XVII-XVIII ст. це – класицизм, бароко, сентименталізм, у XIX ст. – романтизм, реалізм, натуралізм тощо. Представників кожного літературного напрямку об'єднують однаковий підхід до зображення дійсності, місця людини у суспільстві та Всесвіті; використання системи нормативних правил на рівні стилю, композиції, жанрових форм, сукупності художніх засобів; спільність мотивів, тем, ідей, образів, сюжетних схем, які є характерними для конкретно літературного напрямку.

Просвітництво – доба в історії європейської культури, XVIII ст., “Вік Просвітництва”. У цей час формуються нові уявлення про світ, людину, суспільство, про смисл життя тощо. Письменники, філософи, вчені того часу вважали, що вони несуть людям світло нової істини, тому їх називали просвітниками, а всю добу – Просвітництвом. Просвітники стверджували, що з усіх цінностей людини найбільшою є розум, що у Всесвіті діють однакові універсальні закони і людина буде щасливою тоді, коли пізнає їх і влаштує власне життя за цими законами, найвищим з яких є закон Розуму. Класичні зразки просвітницької художньої літератури у Франції створили Вольтер, Дідро, Руссо. В Англії рух просвітництва започаткували письменники Дефо, Свіфт, Філдінг. Німецька література доби Просвітництва досягла розквіту у другій половині XVIII ст. (Лессінг, Гете, Шилер).

Реалізм (лат. «realis» - речовий, дійсний) – один з ідейно-художніх напрямів у літературі й мистецтві XIX ст. Основною проблемою є взаємини людини і середовища, впливу соціально-історичних обставин на формування духовного світу (характеру) особистості. Замість інтуїтивно-чуттєвого світосприймання на перше місце висувається пізнавально-аналітичне начало, а типізація дійсності стверджується як універсальний спосіб художнього узагальнення. Література стає засобом пізнання людиною себе і навколишнього світу, набуває аксіологічного (ідеологічного) звучання. Принцип вірності реальній дійсності усвідомлюється як критерій художності, як сама художність. Тут важливі об'єктивність, мімітичні принципи, переорієнтація (після романтизму) з минулого на сучасність, конкретно-історичний підхід до явищ дійсності, розуміння історії як поступального розвитку (прогресу), гуманізм та ін.

Роман – епічний жанровий різновид; місткий за обсягом, складний за будовою прозовий (рідше віршований) епічний твір, у якому широко охоплені життєві події, глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів. *Роман історичний* побудований на історичному сюжеті, відтворює в художній формі певну епоху, період історії. В історичному романі історична правда поєднується з правдою художньою.

Романтизм (франц. romantisme) – літературний напрям, який сформувався на протидію класицизму. Виник він наприкінці XVIII ст. у Німеччині, Англії та Франції, на початку XIX ст. поширився у Польщі, Росії, Австрії, згодом охопив інші країни Європи, Північної і Південної Америки. У XVIII ст. романтичним називали усе незвичайне, фантастичне, дивне, таке, що зустрічається лише у романах, а не в житті. На межі XVIII-XIX ст. термін “романтизм” означав новий літературний напрям, протилежний класицизму. Визначальними для нього стали такі риси, як заперечення раціоналізму доби Просвітництва, відмова від реалістичного зображення дійсності, неприйняття буденності і звеличення “життя духу”, культ почуттів, заглибленість у внутрішній світ людини, захоплення фольклором, інтерес до фантастики, екзотичних картин природи тощо. Романтизм відкидає нормативність, понад усе цінується творча свобода, фантазія. Заслуга романтиків полягає у розвитку жанрів

історичного роману і драми, фантастичної повісті, ліро-епічної поеми, балади, романсу.

Сарказм (грецьк. *sarkasmos* – терзання, від *sarkazo* – рву м'ясо) – засіб сатиричного викриття негативного у житті; їдка, викривальна, особливо дошкульна насмішка, вияв крайньо негативного ставлення до зображуваних явищ і людей. Сарказм не має прихованого значення, як іронія, а поєднує сміх з гіркотою і злістю. Він спрямовується на явища не тільки смішні, а й шкідливі, різко негативні й аморальні. Прикладом яскраво вираженого сарказму є роман Дж. Свіфта “Мандри Гуллівера”.

Сатира (лат. *satira*, від *satura* – суміш, усяка всячина) – різновид смішного, комічного; особливий спосіб художнього відображення дійсності, який полягає в осудливому осміянні негативного – суспільних явищ, людських вад тощо. На відміну від гумору сатира має гострий, непримиренний характер. У західноєвропейській літературі розквіт сатири пов'язаний з іменами Ф.Рабле, Мольєра, Дж.Свіфта та ін.

Сентименталізм (франц. *sentimentalisme*, від лат. *sentiment* – почуття, чуттєвість, чутливість) – течія в європейській літературі другої половини XVIII – початку XIX ст., яка виникла і розвинулася на протигагу жорстоким, раціоналістичним нормативам класицизму та властивому добі Просвітництва культу абсолютизованого розуму і проголосила “культ почуттів”. Отримала свою назву за твором англійського письменника Л.Стерна “Сентиментальна подорож” (1768). Тогочасне суспільство відкрило здатність простої людини, не зіпсованої цивілізацією, до тонких чуттєвих переживань. Найпоширенішими жанрами сентименталізму були елегія, послання, епістолярний роман, повість, дорожні нотатки, щоденники. Улюблені персонажі й теми письменників-сентименталістів (Руссо, Річардсон, Карамзін) – люди простого звання, діти, прості явища природи, кохання тощо.

Стилізація (фр.) – свідоме наслідування творчої манери певного письменника, зовнішніх формальних ознак його стилю, певного фольклорного чи літературного жанру, стилю чи напрямку.

Стиль – сукупність ознак, які характеризують твори певного часу, напрямку, індивідуальну манеру письменника. Мистецтвознавство під стилем розуміє те спільне, що об'єднує творчість ряду митців, споріднену тематикою, способом творення художнього світу. Тут стиль збігається з мистецьким напрямом, течією. Оскільки літературно-стильову течію започатковує оригінальний митець з яскраво вираженим світобаченням, неповторним письмом, то найбільш вживаним і окресленим поняттям є «авторський, або індивідуальний, стиль». Світовідчуття, світобачення письменника зумовлюють оригінальність стилю його творів. Стиль письменника – це система особливостей його творчості, якими його твори відрізняються від творів інших митців. Сукупність зображально-виражальних засобів письменника дає ефект стилю, коли закономірно поєднується в художньо мотивовану систему, зумовлену індивідуальністю митця.

Сюжет (франц. *sujet* – тема, предмет) – система подій в епічних, драматичних, інколи ліричних творах. Оскільки подія чи система подій відбуваються у часі, мають причинно-наслідкові зв'язки, відзначаються відносною завершеністю, то виділяють наступні елементи сюжету: експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка. Деякі твори мають багатолінійні сюжети, коли декілька сюжетних ліній розвиваються паралельно, перехрещуються між собою, доповнюючи одна одну.

Тема (грецьк. *thema* – “те, що лежить в основі”) – коло подій, життєвих явищ, представлених у художньому творі, у тісному зв'язку з проблемами, які з них постають і потребують осмислення.

Трактат (лат. tractatus, від tractare – розглядати, досліджувати) – науково-теоретична праця, в якій аналізується складна проблема, всебічно аргументується концепція автора тощо. В епоху класицизму і Просвітництва цей вид набув особливого поширення, коли були складені класичні зразки трактатів стосовно проблем різних видів мистецтва, зокрема художньої літератури. Тепер замість слова “трактат” частіше вживається термін “монографія”.

Фабула (лат. fabula – байка, розповідь, переказ, історія) – елемент сюжету, що визначає межі руху сюжету у просторі і часі; розповідь про події, зображені у творі, на відміну від самих подій – сюжету твору. Основу фабули складають події, взяті письменником із реального життя, з історії людства, міфології, інших творів мистецтва. Подія – це одиниця фабули.

Цикл – ряд пов’язаних між собою явищ, які творять певну замкнуту цілість. У літературі – сукупність художніх творів одного жанру, об’єднаних задумом автора в естетичну цілість.

Хроніка – літопис, вид історичного твору; твір, в якому послідовно розкривається історія суспільних чи родинних подій за тривалий проміжок часу.

КОНЦЕПЦІЯ КУРСУ

1. Мета вивчення дисципліни "Історія світової літератури" – ознайомити студентів з основними тенденціями розвитку літературного процесу античності, акцентуючи на традиціях і новаторстві, відстежуючи тенденції розвитку літератури у зв'язках з іншими видами мистецтв; на конкретному матеріалі з'ясовувати історичну змінюваність напрямів, жанрів і стилів, посилювати акцент щодо питань розвитку художньої свідомості, майстерності, зростання естетичного і морального потенціалу класичної літератури.
2. Завдання курсу: розкривати безперервність літературного процесу, сприяти усвідомленню літератури як певного національного та історичного типу художньої творчості, домагатися від студентів розуміння естетичної функції, яку продовжує відігравати література в сьогоденні, вдосконалювати вміння і навички студентів аналізувати художні твори та явища літературного процесу; забезпечити оволодіння студентами необхідною термінологією; формувати вміння і навички роботи з науковою літературою; розвивати естетичні смаки студентів та їх креативні здібності; сприяти виробленню у студентів власних поглядів на художні явища; а також критичного підходу до наукових праць тенденційного характеру.
3. Методи і прийоми навчання: фундаментальний, комбінований, пояснювально-ілюстративний, проблемного викладу навчального матеріалу, репродуктивний, інтертекстуальний, компаративний, культурно-історичний, описовий, герменевтичний методи навчання.
4. Дидактичні засоби навчання: слово викладача, підручники і посібники, веб-сайт викладача.

Рекомендована література

Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс „Історія світової літератури”. URL : <https://mnu.mk.ua/course/index.php?categoryid=257> .
2. Гурдуз А.І. Античний міф очима Кортасара і Борхеса (на матеріалі творів „Царі” і „Дім Астеріона”) // Зарубіжна література в школах України. – Київ, 2007. – № 8. – С. 41-43.
3. Гурдуз А.І. Літературна мінотавріана ХХ - початку ХХІ ст. // Зарубіжна література в школах України. – Київ, 2009. – № 1. – С. 13-17; № 6. – С. 51-56.

Базова

1. Пашенко В.І., Пашенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с. (8 прим. у бібл.).
2. Підлісна Г.Н. Антична література. Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1992. – 255 с. (15 прим. у бібл.).
3. Антична література: Хрестоматія. – К.: ЦНЛ, 2006. – 956 с.
4. Арістотель. Поетика / Арістотель ; пер. Й. Кобів і Ю. Мушак // Античні поетики. Арістотель. Поетика. Псевдо-Лонгін. Про високе. Горацій. Про поетичне мистецтво. – К. : Грамота, 2007. – С. 27–64.
5. Грейвс Р. Мифы древней Греции / Р. Грейвс ; пер. с англ. К.П. Лукьяненко ; под ред. и с послесл. А.А. Тахо-Годи. – М. : Прогресс, 1992. – 624 с.
6. Ковбасенко Ю. І. Антична література: навч. посіб. – 2-ге вид., розшир. та доповн. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012.
7. Кун М.А. Легенди і міфи Стародавньої Греції. – К.: Мистецтво, 1996. – 480 с.
8. Лісовий І. Античний світ у термінах, іменах і назвах. – К., 1988.
9. Мегела І.П. Історія римської літератури : моногр. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 320 с.
10. Михед Т.В. Антична література. Греція. Рим : хрестоматія / Т.В. Михед, Ю.В. Якубіна. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 952 с.
11. Прокаєв Ф.І., Кучинський Б.В., Булаховська Ю.Л., Долганов І.В. Зарубіжна література ранніх епох. – К.: Вища школа, 1994. – 405 с.

Допоміжна

Наукова та методична література

1. Антична література : довідник / за ред. С.В.Семчинського. – К. : Либідь, 1993.
2. Боннар А. Греческая цивилизация : в 2 т. – Ростов-на-Дону, 1994. – 448 с.
3. Виндельбанд В. Платон / В. Виндельбанд. – К. : Дніпро, 1993. – 176 с.
4. Геродот. Історії в дев'яти книгах / Геродот ; пер., передм. та прим. А.О.Білецького. – К. : Наукова думка, 1996. – 574 с.
5. Гиленсон Б.А. Античная литература. Древний Рим. – М., 2001.
6. Голан А. Миф и символ. – М.: Русслит, 1993. – 375 с.
7. Голосовкер Я.Э. Логика мифа. – М.: Наука, 1987. – 217 с.
8. Давньогрецька трагедія. – К.: Дніпро, 1981. – 232 с.
9. Давня римська література : в 2 кн. – К.: Грамота, 2000. – 472 с.
10. Давня римська поезія в українських перекладах і переспівах. – Л.: Світ, 2000. – 328 с.
11. Золоте руно. Зібрання перекладів античних поетів. – К. : Веселка, 1985.
12. Княжинський Ю. Нарис історії римської літератури. – Мюнхен, 1961. – 271 с.
13. Корж Н.Г., Луцька Ф.Й. Із скарбниці античної мудрості. – К., 1988.
14. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Итоги тысячелетнего развития / А.Ф.Лосев. – М. : Фолио, 2000. – Кн. 1. – 830 с.
15. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. – М., 1991.
16. Мегела І. Елліністична поезія. Антологія. – К. : Видавець Карпенко В.П., 2007. – 380 с.
17. Мегела І., Левко О. Давньогрецька класична лірика. Антологія. – К.: Арістей, 2006. – 400 с.
18. Мегела І. У світі вічних образів. – К. : Видавець Карпенко В.М., 2008. – 392 с.
19. Мелетинский Е.М. Поэтика мифа. – М., 1995.

20. Микитенко Ю. Антична спадщина і становлення нової української літератури. – К., 1991.
21. Морева-Вулих Н.В. Римський класицизм: творчество Вергилия, лирика Горация / Н. В. Морева-Вулих. – СПб. : Акад. проект, 2000. – 270 с.
22. Найдыш В. Философия мифологии: От античности до эпохи романтизма. – М.: Гардарики, 2002. – 554 с.
23. Нямцу А. Миф. Легенда. Литература: (теоретические аспекты функционирования) : моногр. – Черновцы: Рута, 2007. – 520 с.
24. Підлісна Г.Н. Світ античної літератури. – К. : Наукова думка, 1989. – 168 с.
25. Радциг С.И. История древнегреческой литературы. – М., 1982.
26. Содомора А. Дві барви часу Публія Овідія Назона / А. Содомора // Овідій. Любовні елегії. Мистецтво кохання. Скорботні елегії / Овідій ; пер. з лат., передм. і комент. А. Содомори. – К. : Основи, 1999. – С. 5–29.
27. Содомора А. Жива античність / А. Содомора. – Львів : Срібне слово, 2008. – 181 с.
28. Содомора А. Співець одвічних перевтілень / А. Содомора // Публій Овідій Назон. Метаморфози / Публій Овідій Назон пер. з лат., передм. та прим. А.Содомори. – К. : Дніпро, 1985. – С. 5–14.
29. Содомора А. Драматургічна майстерність Есхіла / А. Содомора // Есхіл. Трагедії / Есхіл. – К. : Дніпро, 1990. – С. 5–20.
30. Содомора А. У ритмах елегійного двовірша / А. Содомора // Римська елегія. Галл. Тібул. Проперцій. Овідій / пер. з лат. А.Содомора. – Львів : Літопис, 2009. – С. 7–34.
31. Сулима В. Біблія і українська література. – К.: Освіта, 1998. – С. 183-219, 224-232.
32. Турган О.Д. Українська література кінця ХІХ - початку ХХ ст. і античність: (Шляхи сприйняття і засвоєння) / НАН України. Ін-т л-ри ім. Т.Г.Шевченка. – К., 1995. – 175 с.
33. Шалагінов Б.Б. Зарубіжна література: Від античності до початку ХІХ ст.: Іст.-естет. нарис. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2007. – 360 с.
34. Шанін Ю.В. Міфи і люди Олімпії. – К., 1980.
35. Шах-Майстренко М.І. Шевченко і антична література / М.І. Шах-Майстренко. – К. : Фахівець, 1999. – 293 с.

Довідкова література

1. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. – Чернівці : Золоті литаври, 2001. – 636 с.
2. Лесин В. М. Словник літературознавчих термінів / В. М. Лесин, О. С. Полинєць. – К. : Рад. шк., 1971. – 486 с.
3. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / [авт.-уклад. Ю. І.Ковалів]. – Т.1. – К. : Академія, 2007. – 608 с.
4. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / [авт.-уклад. Ю. І.Ковалів]. – Т. 2. – К. : Академія, 2007. – 624 с.

Електронні ресурси

- Електронна бібліотека «Джерело»: <http://ukrlib.com>
- Бібліотека українського центру: <http://ukrcenter.com>
- Національна бібліотека України з віртуальною бібліографічною довідкою: <http://chl.kiev.ua>
- Сайт <http://philolog.in.ua>

Інформаційні ресурси

1. Посилання на сайти викладача: <https://mnu.mk.ua/course/index.php?categoryid=257> .
- Пашенко В.І., Пашенко Н.І. Антична література : Підручник. – Вид. 3-тє, стереотип. – К. : Либідь, 2008. – 718 с. (8 прим. у бібл.).
- Підлісна Г.Н. Антична література. Навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1992. – 255 с. (15 прим. у бібл.).